

**"สถานการณ์ข้าวยากมากแพง:
โอกาสหรือวิกฤตสำหรับสังคมเศรษฐกิจไทย"**

วันที่ 22 พฤษภาคม 2551
ห้องประชุมชั้น 5 คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

คณะทำงานสัมมนาและการเผยแพร่
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

**"สถานการณ์ข้าวยากมากแพง:
โอกาสหรือวิกฤตสำหรับสังคมเศรษฐกิจไทย"**

วันที่ 22 พฤษภาคม 2551
ห้องประชุมชั้น 5 คณะเศรษฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

คณะทำงานสัมมนาและการเผยแพร่
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

ด้วยความเชื่อมั่นว่าหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษาคือการให้บริการทางวิชาการแก่สังคมส่วนรวม โดยไม่คิดมูลค่า คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้จัดตั้ง 'คณะทำงานสัมมนาและเผยแพร่' ขึ้น เพื่อปฏิบัติภารกิจในการเผยแพร่องค์ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์สู่สังคม

ในการนี้ คณะทำงานทำงานสัมมนาและเผยแพร่ ได้จัดการสัมมนาเรื่อง “สถานการณ์ข้าวยากหามาแพง: โอกาสหรือวิกฤตสำหรับสังคมเศรษฐกิจไทย” เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2551 ณ ห้องประชุมชั้น 5 คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ การสัมมนาครั้งนี้ได้รับเกียรติจาก รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร ดร.สุภาพรณ อนุชิตราชีวะ คุณไพชยนต์ เอื้อทวิกุล และคุณวิฑูรย์ ปัญญากุล เป็นวิทยากรการสัมมนา และมี รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชูგი เป็นผู้ดำเนินการสัมมนา

คณะทำงานสัมมนาและเผยแพร่ขอขอบคุณนางสาวธัญญพร เรือนรุ่งโรจน์รุ่ง ที่ได้ถอดเทปและเรียบเรียงการสัมมนาได้อย่างเรียบร้อยสมบูรณ์

อนึ่ง ไฟล์เสียงและเอกสารประกอบการสัมมนา ท่านผู้สนใจสามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ <http://www.econ.tu.ac.th>

คณะทำงานสัมมนาและเผยแพร่

กันยายน 2551

รายนามคณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.วัชรียา โตสงวน	ที่ปรึกษาคณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
รศ.ดร.ธาทวี จันทรอโกลิกา	ที่ปรึกษาคณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
อ.ปกป้อง จันวิทย์	ผู้อำนวยการคณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
ผศ.ดร.ภูรี สิริสุนทร	คณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
อ.วศิน ศิวสฤษดิ์	คณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
คุณดาราวรรณ รัชส์สันติสกุล	ผู้ประสานงานคณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่
คุณเบญญาภา วิศาลเจริญยิ่ง	เจ้าหน้าที่คณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่

รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ (สรุปเนื้อหาการกล่าวสุนทรพจน์โดย Mr. Cherian Mathews)

คุณแมทธิว (Mathews) ได้พูด 3 ประเด็นใหญ่ๆ ประเด็นแรก ท่านพูดถึงความเป็นมาหรือว่าลักษณะการทำงานของของอ็อกซ์แฟม (Oxfam) และสิ่งที่อ็อกซ์แฟมทำอยู่นั้นเป็นการทำงานกับกลุ่มคนยากจนในประมาณ 70 ประเทศทั่วโลก ประเด็นใหญ่ๆ ก็เกี่ยวกับเรื่องความเป็นอยู่ ความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เรื่องเกี่ยวกับหญิงชาย (Gender Issue) และสิทธิของคนยากจน โดยที่อ็อกซ์แฟมจะทำงานตั้งแต่ระดับชุมชน จนมาถึงระดับประเทศ และทำงานเชื่อมโยงกับสถาบันในระดับโลกหลายที่ ในประเทศไทยเองอ็อกซ์แฟมมีการทำงานเกี่ยวกับกลุ่มเครือข่ายประมงและเรื่องการค้าถึงยา

หลังจากนั้นคุณแมทธิวได้พูดถึงประเด็นที่สอง ในเรื่องสถานการณ์ความวิกฤตด้านอาหารในปัจจุบันว่า สิ่งที่อ็อกซ์แฟมพยายามมองจะมองจากมุมมองของคนจน ซึ่งมีทั้งคนจนที่เป็นผู้บริโภคที่ยากจน และผู้ผลิตที่ยากจน

ประเด็นสุดท้ายที่คุณแมทธิวฝากเอาไว้คือ ตั้งคำถามเกี่ยวกับบทบาทของประเทศไทยในฐานะที่เป็นผู้ส่งออกข้าวว่า ประเทศไทยรัฐบาลไทยนั้นมีบทบาทอย่างไร และมีมาตรการอะไรบ้างในการที่จะดำเนินการทั้งระยะสั้นและระยะยาวเพื่อที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ ในระยะสั้นก็อาจจะจะเป็นปัญหาเรื่องราคา เรื่องความมั่นคงทางอาหาร แต่ว่าในระยะยาวจะมองไปถึงเรื่องประสิทธิภาพการผลิตและความยั่งยืนของภาคเกษตร

ดิฉันคิดว่านี่คือประเด็นหลักๆ ที่คุณแมทธิวฝากไว้ว่า สุดท้ายแล้วก็คาดหวังว่า เวทีนี้คงจะเป็นเวทีที่เราจะได้แลกเปลี่ยนกัน เพราะว่ามีทั้งนักวิชาการ คนที่ทำงานเคลื่อนไหว เอ็นจีโอ ที่จะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากหลายๆ ท่าน จากหลายๆ พื้นที่ที่มาร่วมงานในวันนี้ เราคงได้แนวคิดหรือความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่รัฐบาลไทยอาจจะมีมาตรการหรือสิ่งที่พวกเราจะดำเนินการต่อไปเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องของวิกฤตด้านอาหาร

โอกาสต่อไปขออนุญาตเรียนเชิญวิทยากรทั้ง 4 ท่านขึ้นมาบนเวที เรียนเชิญ รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านที่ 2 ดร.สุภาภรณ์ อนุชิวาชีวะ ผู้ประสานงานโครงการเกษตรและประมงชายฝั่งของอ็อกซ์แฟม ท่านที่ 3 คือ คุณไพชยนต์ เอื้อทิวกุล กรรมการผู้จัดการบริษัทสวิฟท์ ท่านสุดท้ายคุณวิฑูรย์ ปัญญากุล จากกลุ่มกรีนเนท และก็มีผู้เชี่ยวชาญ เขียนหนังสือมากมายเกี่ยวกับเรื่องเกษตรอินทรีย์ ขออนุญาตว่าแต่ละท่านในรอบแรกน่าจะใช้เวลาประมาณ 15 นาทีที่จะพูดให้เห็นในรอบแรกเรียนเชิญจากอาจารย์นิพนธ์ก่อน แล้วก็ต่อด้วยคุณไพชยนต์ คุณสุภาภรณ์ และคุณวิฑูรย์ เชิญค่ะ

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร ผมอยากจะทำเรื่องสาเหตุและผลกระทบ แล้วตอนทำเรื่องแนวทางแก้ไขก็จะพูดถึงเรื่องเมืองไทย จะต่อประเด็นของคุณแมทริวเรื่องข้าวชนิดน้อย

เรื่องข้าวยากหมากแพงนี้ ราคาสินค้าเกษตรมี 4 ตัวขึ้นสูงในรอบร้อยปี ราคาแท้จริง ตัวเลขราคาพืชผลชนิดต่างๆ ตอนหลังจะเริ่มสูงขึ้น ภาวะราคาอาหารแพงเกิดขึ้นครั้งสุดท้ายในปี 2516-17 ถ้าจำกันได้ อันนั้นสร้างความแตกตื่นเลย แล้วก็หนังสือเล่มหนึ่งออกมา Limit to Growth ตามแนวความคิดของมัลธัส¹ (Malthus) แต่ว่าหลังจากนั้นเศรษฐกิจโลกไม่ได้เป็นไปตามคำพยากรณ์ของแนวคิดของมัลธัส มีปฏิวัติเขียวเกิดขึ้นแล้วเศรษฐกิจโลกก็เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ความต้องการอาหารก็เพิ่มช้าลงในขณะที่ประชากรโลกก็เพิ่มช้าลงด้วย ฉะนั้นมัลธัสก็ไม่เกิด แต่ภาวะข้าวยากหมากแพงครั้งนี้ก็เกิดคำถามขึ้นอีกว่าแนวคิดมัลธัสจะเป็นจริงไหม ก็มีนิตยสารที่เพิ่งออกมาบอกว่าไม่มีทาง ปฏิเสธเลยที่ไม่มีทาง ผมเชื่อว่าต้องใช้เวลากว่าที่จะปรับตัวในครั้งนี้นะ

สาเหตุ ผมอยากจะทำแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ สาเหตุระยะยาวกับสาเหตุระยะสั้นกับกลาง สาเหตุระยะสั้นกับกลางนี้จะพูดทีหลัง เพราะตัวนั้น ทฤษฎีผมก็คือว่า ระยะสั้นระยะกลางมันมีปัจจัยที่ทำให้ราคาสินค้าอาหารสูงขึ้นผิดปกติโดยเฉพาะราคาข้าว และผมพูดเมื่อสัมมนากับมูลนิธิข้าวเมื่อเดือนที่แล้วว่า มันเป็นราคาฟองสบู่ แต่เมื่อพูดว่าเป็นราคาฟองสบู่แล้วแปลว่าราคาข้าวจะปรับลงมาต่ำเหมือนเดิมหรือเปล่า คือไม่ใช่ จะสูงกว่าในอดีต แต่ราคาที่เป็นอยู่เป็นราคาฟองสบู่แน่นอน ผมค่อนข้างเชื่อว่าแน่นอน แต่คำพยากรณ์ก็คือคำพยากรณ์ มันมีโอกาสที่ถ้าปีนี้น้ำฟ้าอากาศไม่ดี เป็นเหมือนกัน มันไม่แน่

ประเด็นแรกกลุ่มแรกของสาเหตุระยะยาวคือกลุ่มด้านอุปสงค์ การเพิ่มของประชากร แม้ว่าอัตราการเพิ่มของประชากรหลังจากทศวรรษ 1970 แล้ว อัตราเพิ่มประชากรจะลดเหลือ 1.2 เปอร์เซ็นต์ เทียบกับ 2 เปอร์เซ็นต์ในอดีต แต่ประชากรส่วนใหญ่เพิ่มขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา ซึ่งเพิ่มปีละ 78 ล้านคน

นอกจากประชากรเพิ่มแล้ว การเติบโตของรายได้ในประเทศกำลังพัฒนาจะทำให้ความยากจนในประเทศกำลังพัฒนาลดลง เมื่อความยากจนลดลง คนเหล่านี้มีอำนาจซื้อมากขึ้นก็จะบริโภคสินค้าข้าวสินค้าแบ่ง พวกคาร์โบไฮเดรตมากขึ้น อันนี้ความต้องการจะเพิ่ม แล้วพออีกระดับหนึ่ง ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์² บอกว่าพอมีสูงขึ้นไปอีก คุณก็จะกินอาหารน้อยลงโดยเฉพาะคาร์โบไฮเดรตจะเริ่มลด แต่เมื่อลดคาร์โบไฮเดรตคุณรวยขึ้น คนในประเทศกำลังพัฒนารวยขึ้น เริ่มกินเนื้อสัตว์ เริ่มกินเนื้อวัว เริ่มกินเนื้อไก่ อุปสงค์ต่อธัญพืชที่ใช้เลี้ยงสัตว์จะมากกว่าการกินแบ่ง เพราะว่าเนื้อวัวหนึ่งกิโลต้องใช้ข้าวโพด 7 กิโล หมูหนึ่งกิโลต้องใช้ข้าวโพด 6.5 กิโล ไก่หนึ่งกิโลต้องใช้ข้าวโพด 2.6 กิโล ฉะนั้นคุณต้องใช้ธัญพืชเพิ่ม แล้วพอคนรวยขึ้นกินผักผลไม้แย่งที่ดินอีกแย่งที่ดินไปจากพืชพื้นฐานเบื้องต้น พอรวยไปก็กินอาหารแปรรูปที่มากับบรรจุภัณฑ์ที่มากับการบริการ ตอนนี้นะพวกนี้ไม่ค่อยกระทบแล้ว ราคาอาหารเพิ่ม พวกนี้จะโดนกระทบเล็กน้อย เพราะไปกินบริการ แพ็คเก็จๆ หรือไม่ก็ไปซื้อเฟอร์นิเจอร์ ไปซื้อเสื้อผ้าซึ่งจะกระทบเรื่องภาคอาหารเช่นเดียวกัน

การคาดคะเนของความต้องการอาหารโลกโดยธนาคารโลกคาดว่า ความต้องการอาหารจะเพิ่มขึ้นอีกเท่าตัวในปี 2050 เมื่อเทียบกับปัจจุบัน 50 เปอร์เซ็นต์ของการเพิ่มขึ้นนี้มาจากการเติบโตของประชากรในประเทศ

¹ มัลธัสมองว่าประชากรโลกจะเพิ่มจำนวนแบบยกกำลัง (Exponential) ขณะที่การผลิตอาหารจะเพิ่มได้แบบเส้นตรง (Linear) เท่านั้น ด้วยการนำที่ดินแปลงใหม่มาใช้ทำการเกษตร ดังนั้นหากไม่มีการควบคุมการเพิ่มของประชากรหรือการพัฒนากระบวนการผลิตอาหารให้อัตราการเพิ่มสมดุลกันอาจเกิดปัญหาได้ อนึ่งมัลธัสไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาด้านเทคโนโลยีการเกษตร ที่ช่วยให้สามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่

² กฎของแองเจิล (Engel's Law) กล่าวว่าสัดส่วนของรายจ่ายค่าอาหารจากรายจ่ายทั้งหมดจะลดลงเมื่อรายได้เพิ่มขึ้น

กำลังพัฒนา อีก 50 เปอร์เซ็นต์มาจากการเพิ่มของรายได้ของประชากรในประเทศกำลังพัฒนา ครั้งหนึ่งรายได้ครั้งหนึ่งประชากร ประชากรในประเทศกำลังพัฒนา ในครัวเรือนที่มีรายได้ 16,000 เหรียญจะเพิ่มจาก 352 ล้านคนเป็น 2 พันล้านคนในปี 2030 เยอะมาก คนที่มีสตางค์เพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นจำนวนคนจนที่ลดลงตรงนี้เป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุดที่จะกำหนดความต้องการอาหารในอนาคต ตัวนี้สำคัญมาก ...นั่นด้านอุปสงค์

อุปทาน - อุปทานเพิ่มไม่ทัน รัฐบาลกับองค์กรระหว่างประเทศลดการลงทุนในภาคเกษตรหลังจากปฏิวัติเขียว เพราะหลังจากปฏิวัติเขียวราคาอาหารลดลงมาตลอด ธนาคารโลกลดการให้เงินกู้ เงินกู้ภาคการเกษตรลดจาก 30 เปอร์เซ็นต์ในปี 1980 เหลือ 12 เปอร์เซ็นต์ในปี 2007 ODA³ ภาคการเกษตรเหลือเพียง 4 เปอร์เซ็นต์ของ ODA ทั้งหมด บริษัทข้ามชาติเน้นวิจัยจีเอ็มโอ (GMO: Genetically Modified Organism) ที่ลดการใช้ยาฆ่าแมลง และให้เกษตรกรมาซื้อเมล็ดพันธุ์ทุกฤดูกาลแทนการเพิ่มผลผลิตโดยตรง เพราะนั่นไม่ใช่เป้าหมายที่ใช้ทำกำไรของเขา ฉะนั้นจะเห็นว่าผลผลิตมันเริ่มแตะแล้ว แม้กระทั่งข้าวนาปรังของไทย เวลานี้เป็น 4 ตันต่อไร่แล้ว เวลานี้เริ่มถึงจุดอิ่มตัวแล้ว แล้วเป็นอย่างนี้ทั่วโลก ข้าวหมักศรจรรยาจากอิตาลี (IRRI: The International Rice Research Institute) ก็ถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ตอนนี้น้ำมันต้องไปสู่อุซเบกิสถาน (Super Rice) ไปสู่อะไรต่างๆ มันเริ่มอิ่มตัวทั่วโลก แล้วเมื่ออิ่มตัวทั่วโลก ถ้าจะวิจัยแล้วให้เพิ่มผลผลิตต่อไร่อีก ใช้เวลา 10 -15 ปี แต่โชคดีเพิ่งอ่านข่าวจากอิตาลีเมื่อวันก่อนว่าเวลานี้มีงานวิจัยใหม่ที่ไม่ใช่เป็นจีเอ็มโอ แต่เป็นการ ผสมเรียกมันไม่ถูกเป็นการโกหกยีน แล้วการหลอกลวงมันจะสามารถทำให้สามารถเพิ่มยีน สามารถดึงลักษณะที่สำคัญของยีนได้แล้วทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นในเวลารวดเร็วแทนที่จะใช้เวลา 10 ปี อาจจะใช้เวลา 5 ปีได้ เรื่องพวกนี้เป็นเรื่องที่ต้องตามอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม 4-5 ปีข้างหน้า โอกาสที่ผลผลิตต่อไร่จะเพิ่มขึ้นนั้นลำบาก

ปัจจัยที่ 2 ซึ่งไม่เชิงระยะยาวทีเดียว เป็นระยะกลาง คือสต็อกธัญพืชทั่วโลกลดลง รัฐบาลประเทศพัฒนาหลายประเทศ ในอดีตเวลาจะไปช่วยเหลือเกษตรกรก็ใช้วิธีซื้อธัญพืชมา แล้วก็เก็บสต็อกไว้ ที่นั่นสต็อกมันแพงมาก ตอนหลังก็ใช้วิธีจ่ายเงินช่วยโดยตรง เมื่อเป็นเช่นนี้สต็อกในประเทศพัฒนาแล้วลดลง แล้วจีนอินเดียสต็อกก็ลดลงด้วย ลดลงอย่างมาก แล้วปัญหาเรื่องมลพิษ (pollution) ก็เป็นปัญหาที่ทำให้พื้นที่ในการเกษตรมีข้อจำกัดลงด้วยเช่นเดียวกัน

ระยะกลางกับระยะสั้นผมบรรยายสั้นๆ ว่า สต็อกธัญพืชลดลง แล้วเกิดปัญหาดินฟ้าอากาศทำให้ผลผลิตทั่วโลกลดลงในปีสองปีที่ผ่านมา แล้วรัฐบาลในประเทศผู้ส่งออกตกใจ ก็เริ่มจัดมาตรการจำกัดการส่งออก ผู้นำเข้าก็แตกตื่นรีบสั่งซื้อข้าวจำนวนมาก ปัจจัยพวกนี้เป็นตัวสำคัญที่ดันราคาขึ้น แล้วยังมีปัจจัยเสริมตัวอื่น ๆ การเก็งกำไรในตลาดสินค้า ค่าเงิน อะไรต่างๆ เข้ามาเสริม พวกนี้ก็เลยกระพือให้ราคาส่งออกพุ่งสูงผิดปกติ จนกระทั่งผมเชื่อว่ามันเป็น "ราคาฟองสบู่"

กรณีข้าวเป็นกรณีพิเศษ เพราะตลาดข้าวบางมาก คำว่าบาง เหมือนตลาดหุ้น คือผลผลิต ผลิตกัน 400 กว่าล้านตันข้าวสาร แต่ซื้อขายกันในตลาดโลกเพียง 6 เปอร์เซ็นต์ก็กว่าๆ เท่านั้นเอง เมื่อซื้อขายบางมาก อะไรก็ตามที่มีกระทบ มีฝนแล้ง ผลผลิตลดลงไปแค่แสนตันสองแสนตันนี่ราคาพุ่งเลยนะครับ สมัยก่อนเป็นที่รู้จักกันในบรรดาหยงว่าวันไหนที่มีเรือข้าวเข้ามาในประเทศไทย แล้วมีคำสั่งซื้อข้าวสักแสนตันราคาจะพุ่งกระชูดไป

³ ODA (Official Development Aid) คือความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอย่างเป็นทางการ เป็นความช่วยเหลือของภาครัฐบาลที่ประเทศพัฒนาแล้วให้กับประเทศกำลังพัฒนา เพื่อการปรับปรุงโครงสร้างเศรษฐกิจ มาตรฐานความเป็นอยู่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสถาบันต่างๆ เพื่อการพัฒนา ประกอบด้วยความช่วยเหลือ 3 ด้านหลัก คือ ความช่วยเหลือให้เปล่า ความร่วมมือทางวิชาการ และเงินกู้

ทันทีทันใด จากกรุงเทพฯ ที่ส่งผ่านไปนครสวรรค์ แล้วก็ไปจังหวัดที่เกี่ยวข้าวอย่างรวดเร็วภายในเวลาวันสองวัน สถานการณ์อย่างนี้เป็นสถานการณ์ที่ทำให้ตลาดมันบาง ราคาพุ่งเร็วมาก แล้วพุ่งเร็วก็จะลงเร็ว ราคาข้าวนี้พุ่งผิดปกติมาตั้งแต่ต้นปีมา ราคาข้าวมันพุ่งตามราคาข้าวสาลี ข้าวสาลีมันพุ่งก่อนเมื่อกลางปีที่แล้ว ตอนนี้อาหาร ข้าวสาลีเริ่มทรงตัวแล้ว ราคาข้าวโพดก็สูงขึ้น

ด้านอุปทาน ฝนแล้ง – ฝนแล้งนี้ออสเตรเลียซึ่งเป็นผู้ส่งออกข้าวสาลี เรื่องข้าวนี้เวลาพิจารณาต้องดูพร้อมกับข้าวสาลี ข้าวกับข้าวสาลีเป็นสินค้าที่ในเชิงของแคลอรีจำนวนเท่ากันเลย ฉะนั้นเป็นสินค้าที่ทดแทนกันได้เกือบสมบูรณ์ คนจีนกับคนอินเดียทรงภาคเหนือจะกินข้าวสาลี คนอินเดียกับคนจีนทางภาคใต้จะกินข้าวสาร กินข้าวเจ้า ฉะนั้นรัฐบาล 2 ประเทศนี้จะเล่นกลยุทธ์เรื่องแคลอรีได้ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับว่าราคาตัวไหนถูกกว่ากัน แล้วก็เล่นสต็อก 2 ตัวนี้ ตรงนี้เป็นตัวที่ต้องทำความเข้าใจ ราคาข้าวสาลีกับราคาข้าวสารนี้สัมพันธ์กันโดยตรง ออสเตรเลียฝนแล้ง 2 ปี ยุโรปตะวันออกแล้ง อากาศไม่ดีในแคนาดา ในยุโรป ในยูเครน หลายประเทศก็เลยต้องหันมาซื้อธัญพืชจากสหรัฐฯ ผลก็คืออันนี้ก็เป็นสาเหตุที่ทำให้สต็อกลดลงเมื่อหลายประเทศหันกลับมาซื้อ ในกรณีข้าวน้ำท่วมที่เวียดนาม บังกลาเทศประสบภัยน้ำท่วม 2 ครั้ง เจอไซโคลนอีกหนึ่งครั้งเมื่อปีที่แล้ว ภาวะลานินญา ทำให้ผลผลิตอาหารลดลงในแอฟริกา ในละตินอเมริกา ในแคริบเบียน โชคร้ายมา 5 ปีแล้วทั่วโลก

ด้านอุปทานอีกด้านคือ ผลของการที่ราคาพลังงานสูงขึ้น รัฐบาลทั่วโลกก็มีนโยบายพัฒนาชีวพลังงาน เพราะเป็นห่วงเรื่องความมั่นคงทางด้านพลังงาน (Energy Security) เพราะฉะนั้น ผลผลิตเกษตรก็ถูกนำไปผลิตพืชพลังงาน ราคาสินค้าเกษตรก็สูงขึ้น รัฐบาลต่างๆ มีเป้าหมายให้พัวในการผลิตพืชพลังงาน สหรัฐอเมริกาในปี 2012 จะผลิตเอทานอลอีก 7.5 พันล้านแกลลอน 30 ล้านตันเท่านั้นเอง บราซิล 2012 เหมือนกัน 36 พันล้านลิตร ต้องใช้พื้นที่ให้พัว วันก่อนคำนวณดูของกรณีของประเทศไทย ถ้าจะใช้ E85 ต้องใช้พื้นที่อ้อยเพิ่มขึ้นอีกกว่าเท่าตัว ไม่รู้จะหาที่ไหน นโยบายประเทศต่างๆ ทุกประเทศเป็นระบบแรงจูงใจคล้ายกัน ยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีชนิดต่างๆ ใช้กำแพงภาษี ใช้มาตรการกีดกันคุ้มครองผู้ผลิตในประเทศตัวเอง ละม้ายคล้ายคลึงกัน นโยบายชีวพลังงานมีมันจึงทำให้สหรัฐอเมริกาใช้ข้าวโพด 20 เปอร์เซ็นต์ ของผลผลิตข้าวโพดมาทำเอทานอล ข้าวโพดก็แย่งพื้นที่ปลูกพืชไร่ น้ำมัน ธัญพืช ฝ้าย ราคาที่สูง อันนี้สหรัฐอเมริกา ข้าวโพดที่ถูกแย่งไปจะทำการส่งออกของสหรัฐลดลง 18 เปอร์เซ็นต์ของผลผลิตของสหรัฐที่ส่งออก มันเท่ากับ 60 เปอร์เซ็นต์ ของการค้าข้าวโพดตลาดทั่วโลก ผลก็คือว่า นโยบายชีวพลังงานก็ทำให้สหรัฐใช้ข้าวโพดเยอะมาก พอเกิดอะไรขึ้นกับนโยบายภายในประเทศ มันแย่งอาหารหมดเลย ดึงทันทีเลย

อีกส่วนหนึ่งจากน้ำมันคือค่าขนส่ง ราคาขนส่งทางเรือของการขนส่งธัญพืชมันดิบตัวสูงตั้งแต่ปีที่แล้ว ดิบตัวมาเป็นปีแล้ว ตัวนี้เป็นตัวสำคัญมากที่ทำให้ราคาสูงขึ้น ที่นี้รัฐบาลประเทศต่างๆ ก็ใช้มาตรการแทรกแซงตลาด ฉะนั้นเมื่อประเทศต่างๆ ใช้มาตรการเข้าไปแทรกแซงตลาด ไม่ให้มีการซื้อขายกันโดยเสรี ประเทศที่ไม่แทรกแซงก็จะเป็นภาระหนัก ฉะนั้นการปรับตัวก็จะเหลือเฉพาะปรับได้ในบางประเทศที่รัฐบาลไม่ได้แทรกแซง ประเทศที่แทรกแซงมันปรับไม่ได้ เพราะฉะนั้นภาวะแบบนี้ราคาปั่นป่วน

สาเหตุรองๆ ก็คือค่าเงินดอลลาร์ การเก็งกำไรในตลาดสินค้าราคาข้าวสาลีกระโดดจาก 1 เหรียญ ตอนต้นปี ไปเป็น 2.4 เหรียญในปลายเดือน ก.พ. 2551 ปริมาณการซื้อขายในตลาดสินค้าล่วงหน้า และก็ Options ในสหรัฐเพิ่มขึ้น 32 เปอร์เซ็นต์ ในปี 2550 คนเข้ามาเล่นสินค้ากันเยอะมาก เป็นเพราะอะไร ค่าเงินสหรัฐลดลง แต่ก่อนคนเอาเงินไปลงทุนในสหรัฐ ตอนหลังเอาเงินไปลงทุนในสหรัฐไม่ได้ เศรษฐกิจสหรัฐไม่ดี ค่าเงินตก ก็หันมาลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา แล้วก็ต้องหาช่องทางอื่น เข้าไปลงทุนในสินค้าน้ำมัน ตอนนี

ก็ลงทุนในสินค้าพืชผล ที่ลงทุนในสินค้าพืชผลได้ เพราะมีนวัตกรรมในตลาดสินค้าพืชผล มีสิ่งที่ดีๆ กับ กองทุนรวม เราเรียกว่า Index-Based Commodity หรือ Exchange-Traded Fund หรือ ETF ตัวนี้เหมือน กองทุนรวม ซึ่งสมัยก่อนเวลาเล่นล่วงหน้าคุณซื้อได้ตัวเดียว ซื้อข้าว จะซื้อข้าวเกรดนี้จำนวนเท่าไร แต่ตอนนี้ คุณผสมซื้อข้าว จะซื้อข้าวที่น้ำมันซื้ออย่างซื้ออะไรต่างๆ เพื่อกระจายความเสี่ยง แล้วการซื้อก็ง่ายขึ้น เป็น Auction พวก Derivative มันเป็นตัว Derivative มาจากตัว Security อีก ขออนุญาตไม่พูด ทั้งหมดนี้ทำให้ซื้อ ขายง่ายขึ้น ฉะนั้นเม็ดเงินในกองทุนพวกนี้เพิ่มขึ้นอย่างมหาศาลทำให้ราคาสูงขึ้น ตัวนี้ผมคาดคะเนว่า เมื่อราคา สูงขึ้นมันจะสูงขึ้นระดับหนึ่ง แล้วหลังจากนั้นจะเริ่มมีเสถียรภาพ

สื่อมวลชนก็เกี่ยว กระพือข่าวร้ายไปทั่วโลกเลย ข้าวจลาจลในหลายประเทศ มันก่อภาวะแตกตื่น ในต่างประเทศวิจัยเรื่องพวกนี้ เวลาสื่อมวลชนออกข่าวคนตาย อาหารเป็นพิษ ข้าวร้ายนี้มีผลกระทบแรงมาก แล้วมีผลกระทบกับพฤติกรรมผู้บริโภคแรงมาก

โดยสรุปก็คือ ตลาดอาหาร โดยเฉพาะตลาดข้าวเวลานี้อยู่ในสภาวะไร้ดุลยภาพ ราคาพุ่งสูง แต่อย่างไรก็ตาม ผมเรียนแล้วว่า ลดลงมา แต่ราคาในอนาคตยังจะสูงอยู่ สูงอยู่นานเพียงใด การจำลอง เหตุการณ์ (Simulation) ขององค์การระหว่างประเทศหลายแห่งโดยเฉพาะของ IFPRI (The International Food Policy Research Institute) คาดคะเนว่าระหว่างปี 2548 ถึง 58 ราคาข้าวแท้จริงน่าจะเพิ่มขึ้น 28 เปอร์เซ็นต์ ภายใต้ข้อสมมติว่ารัฐบาลประเทศต่างๆ ใช้นโยบายชีวพลังงาน ภายใต้ข้อสมมติว่าผลผลิตต่อไร่คงที่มีข้อสมมติ ต่างๆ แล้วดูว่าถ้ามีนโยบายชีวพลังงานจริงๆ จะเกิดอะไรขึ้นบ้างต่อราคาพืชผลทั่วโลก ผลการพยากรณ์โดยสรุป ก็คือ คนส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าใน 5 ถึง 10 ปี หรืออาจจะ 15 ปีข้างหน้า ราคาอาหารจะยังอยู่ในระดับสูง แต่แน่นอนผันผวน ผันผวนมากแค่ไหนนั้น นโยบายรัฐบาลประเทศต่างๆ ที่เข้ามาแทรกแซงมาก อาจจะมีผลให้ ราคาผันผวนมากขึ้นกว่าในอดีต เรื่องนี้เป็นเรื่องน่ากลัวมาก เพราะกระทบกระเทือนกับเกษตรกรโดยตรงเวลา ผันผวน

มัลลิสถูโกใหม่ ผมหวังว่าจะพยากรณ์ผิด อย่างที่เรียน นิตยสาร Economist บอกว่าผิดแน่นอน เพราะว่า มีเทคโนโลยีด้านการผลิตอยู่แล้ว แต่ถูกต่อต้านเรื่องจีเอ็มโอ เมื่อพลเมืองโลกรวยขึ้น การบริโภคอาหารทุกชนิด จะลดลง ก็ต้องดูว่าผลผลิตต่อไร่จะเพิ่มขึ้นได้เร็วแค่ไหน ผมคิดว่าอยู่ตรงนั้น

ผลกระทบ เรื่องนี้เป็นเรื่องการคาดคะเนทั้งนั้นนะครับ ภาวะเงินเฟ้อเรารู้แล้ว มันทำให้เกิดภาวะการ ขาดแคลนอาหารทั่วโลก แล้วรัฐบาลก็ตอบสนองด้วยนโยบายคุ้มครองทั้งหลาย นโยบายเงินเฟ้อ ภาวะเงินเฟ้อ มีผลกระทบทางลบต่อคนจนในประเทศแน่ เพราะถ้าราคาอาหารสูงขึ้น 10 เปอร์เซ็นต์ รายจ่ายครัวเรือนยากจน จะเพิ่มขึ้น 5 เปอร์เซ็นต์หรือเดือนละ 200 บาท ถ้าครัวเรือนที่มีรายได้ประมาณเดือนละ 8,000 บาท สาเหตุ เพราะว่าคนจนที่สุดมีรายจ่ายอาหารสูงถึง 50 เปอร์เซ็นต์ 10 เปอร์เซ็นต์ของคนที่ยากที่สุดในประเทศไทย รายจ่าย อาหาร 48 เปอร์เซ็นต์ รายจ่ายพลังงานอีก 10 เปอร์เซ็นต์ คนที่รวยที่สุด 10 เปอร์เซ็นต์นี้รายจ่ายอาหาร 20 เปอร์เซ็นต์ของรายจ่ายทั้งหมด ต่างกันมาก ฉะนั้นผลกระทบกระทบต่อคนจนแรงมาก สำหรับคนรวย อย่างที่ผม เรียนแล้ว อาหารที่บริโภคไป 20 เปอร์เซ็นต์นี้ ส่วนใหญ่เป็นบริการกับเป็นแพ็คเกจ ฉะนั้นตัวราคาอาหารจริงๆ ที่สูงขึ้น พวกหมูพวกขำนี่กระทบคนจน กระทบคนรายน้อยมาก อย่าไปห่วง

ผลกระทบต่อสวัสดิการ IMF ก็บอกว่ามีทั้งประเทศที่ได้และที่เสีย ไทยก็อยู่ในประเทศที่ได้ผลประโยชน์ ไม่มากนักแต่ได้ เพราะเราเป็นผู้ผลิตอาหารส่งออก แล้วก็ประเทศที่เสียเยอะมาก แล้วเวลาเสียเสียเยอะมาก เสียหนักมาก รุนแรง ภาวะอย่างนี้ก็เห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าห่วงเพราะประเทศที่ยากจนจะถูกกระทบกระเทือนมาก

ผลกระทบ เวลาดูผลกระทบในแง่นักวิชาการ ตัวแรกที่สำคัญคืออัตราการค้า⁴ (Terms of Trade) เพราะจะไปกระทบกระเทือนต่อการเจริญเติบโตของรายได้ อัตราการค้าภายในประเทศก็คือ ราคาอุตสาหกรรมหารด้วยราคาสินค้าเกษตรต่ำลง แสดงว่าดีขึ้น เพราะราคาสินค้าเกษตรสูงขึ้น อัตราการค้าระหว่างประเทศเริ่มดีขึ้น แต่ราคาน้ำมันทำให้แย่ลง เพราะว่าเรานำเข้าน้ำมันเยอะขึ้น นี่คืออัตราการค้าภายในประเทศกับอัตราการค้าระหว่างประเทศ ผมจะเอาไว้แค่นี้ อยากรจะทำอะไรต่อไปต้องไปสร้างแบบจำลอง แล้วก็ให้แบบจำลองให้คำตอบว่าจะเกิดผลอะไร ขณะนี้ผมตอบได้แค่นี้เอง

ผลต่อคนจนเป็นอย่างไร ผมยังค่อนข้างเชื่อว่าในประเทศไทย คนจนโดยสุทธิน่าจะดีขึ้น เพราะคนจนส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร แรงงานที่ไร้ที่ดินในภาคการเกษตรมีน้อยกว่าผู้มีที่ดินในประเทศไทย และตัวเลขสำคัญคือตัวเลขคนจนในประเทศไทย ตัวแปรสำคัญที่สุดที่ทำให้จำนวนคนจนเพิ่มหรือลดคือรายได้ประชาชาติ (GDP) การเพิ่มของรายได้ประชาชาติกับราคาสินค้าเกษตรอันนี้มีหลักฐานยืนยัน เพราะฉะนั้นสองตัวนี้เวลานี้รายได้ประชาชาติอาจจะยังไม่ค่อยดี เพราะว่าอยู่แค่ 5-6 เปอร์เซ็นต์ แต่ราคาสินค้าเกษตรดีแน่ ด้วยเหตุผลนี้คาดคะเนว่าคนจนส่วนใหญ่อยู่ในชนบท อยู่ในภาคการเกษตร ก็เชื่อว่าคนจนในประเทศไทยดีขึ้น แต่คนจนที่อยู่ในเมืองที่เป็นผู้ซื้อข้าว ไม่ได้ปลูกข้าวไม่ได้ปลูกอาหารจะลำบากแน่ๆ

ศักยภาพของภาคเกษตรในการเพิ่มผลผลิตอาหารและพืชพลังงาน ที่ดินไม่ใช่ข้อจำกัดของประเทศไทยจริงๆ แล้วที่ดินต่อหัวเพิ่มขึ้น ที่ดินรกร้างว่างเปล่ายังมีอยู่ เรามีข้อจำกัด 2 ข้อใหญ่ คือ แรงงานและน้ำ และมีแนวโน้มที่ดินต่อหัวมีแนวโน้มสูงขึ้นด้วย ฉะนั้นไม่ใช่ข้อจำกัดของเราเรื่องที่ดินต่อหัว เราได้เปรียบประเทศอื่นๆ แรงงานขาดแคลน ราคาค่าจ้างแพงขึ้น แรงงานในภาคการเกษตรลดลง ไม่มีใครทำเกษตรแล้ว ปัญหาของเราเรามีที่ดิน แต่เราไม่มีแรงงาน และเราไม่มีน้ำ เรื่องน้ำเรามีปัญหาเรื่องความต้องการใช้น้ำเพิ่มขึ้นในทุกภาค โดยเฉพาะภาคกลาง เราเพิ่มขึ้นทุกภาค เพิ่มขึ้นมาก

นโยบายควรจะเป็นอย่างไร เรื่องทั่วโลก เรื่อง Safety-Net พุดกันเยอะ ผมคิดว่าจำเป็น สำหรับประเทศไทยก็จำเป็นมากที่ต้องมีนโยบายเรื่องคูปองอาหาร (Food Coupon) สำหรับคนจน จุดทะเบียนคนจนแล้วต้องมีนโยบายต่อเนื่องคือมีคูปองอาหาร รัฐบาลไม่จำเป็นต้องมีข้าวธงฟ้าขาย รัฐบาลไม่ควรทำข้าวธงฟ้าขาย เพราะการทำข้าวธงฟ้าขายทำให้เกิดราคาข้าว 2 ราคาในตลาด กระทบกระเทือนเกษตรกร คุณต้องมีนโยบายที่ไม่กระทบกระเทือนเกษตรกร ให้เกษตรกรได้ผลประโยชน์จากอันนี้ แต่ขณะเดียวกันต้องช่วยเหลือคนจน แล้วก็จำกัดการช่วยเหลือ คนรวยไม่ต้องไปช่วย คนชั้นกลางไม่ต้องไปช่วย ให้เขาปรับตัวกันเอง อันนี้ก็คือนโยบายคูปองอาหารซึ่งสำคัญมาก

ในประเทศที่พัฒนาแล้วคงต้องพยายาม รวมทั้งประเทศไทยด้วย นโยบายเรื่องชีวิตรองต้องลดการอุดหนุนคุ้มครองลง ไม่เช่นนั้นจะบิดเบือนมาก มีปัญหาเรื่องอาหาร การแก้ปัญหา เรื่องนโยบายของรัฐบาล ผมคิดว่าจุดประสงค์ต้องชัด ยึดวัตถุประสงค์ให้ชัดว่าจะเพิ่มรายได้ของเกษตรกรกับช่วยเหลือคนจนเท่านั้น นโยบายต้องชัดเจน ไม่สร้างความไม่แน่นอนและความปั่นป่วนให้ตลาด ไม่ใช่ทำอะไรพูดได้พูด เอาใจคน

การจัดเขตพื้นที่ (Zoning) ประเด็นคุณไพชยนต์จะพูด เพราะคุณไพชยนต์ เจ้าของเรื่อง Contract Farming เป็นคนทำเองกับมือ ผมเบื่อบ่อยมากเวลาไปประชุมกับรัฐบาล หรือแม้กระทั่งบริษัทเอกชนที่ไม่เคยทำ Contract Farming ก็จะไปบอกรัฐบาลให้กระทรวงเกษตรทำการจัดเขตพื้นที่ ถ้ากระทรวงเกษตรจัดเขตพื้นที่

⁴ อัตราการค้า (Terms of Trade) คือ ดัชนีราคาสินค้าส่งออกหารด้วยดัชนีราคาสินค้านำเข้า หากค่าอัตราการค้าเพิ่มขึ้น หมายความว่า ประเทศมีความได้เปรียบเรื่องราคามากขึ้น หรือเสียเปรียบเรื่องราคาน้อยลง

นั่นหมายความว่าเรากำลังจะเปลี่ยนประเทศเราเป็นระบอบสังคมนิยม ทำไม่ได้ ปล่อยให้เอกชนทำ แล้วเอกชนมีความสามารถในการทำ แต่รัฐบาลดูแลดึกา

ระยะกลางระยะยาวเรื่องผลผลิตต่อไร่ต้องทำ เรื่องที่สำคัญที่สุด 2 เรื่องของประเทศไทยคือเรื่องเพิ่มการวิจัยลงทุนในงานวิจัยทางการเกษตร อันนี้เป็นหัวใจ ปีที่ผ่านมาเราใช้เงินวิจัยข้าวเพียงร้อยละห้าล้านบาท ทั้งๆ เราเป็นผู้ส่งออกอันดับ 1 ของโลก แต่เราลงทุนวิจัยน้อยมาก เออ...เรื่องข้อมูล ข้อมูลการเกษตรของประเทศไทยเคยดีมากก่อน เพราะสมัยก่อนเรามีข้าราชการซึ่งมีวิสัยทัศน์ยาวไกล และตั้งสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร แล้วประเทศไทยมีฐานข้อมูลย้อนหลังไปถึงปี 2500 และทุกจังหวัด ดีมาก แต่ตอนหลังคุณภาพของข้อมูลแย่มาก ข้อมูลบิดเบือน ข้อมูลหลายอย่างไม่น่าเชื่อถือ แล้วเรื่องนี้ถ้าเราจะแก้ปัญหาแล้วเราไม่มีข้อมูลนะครับ ลืมอนาคตเลย เราก็จะแก้ปัญหาแบบชกในที่มีด ชกไม่ถูกเป้า

คุณไพชยนต์ เอื้อทวิกุล ผมขออนุญาตที่จะพูดแต่เฉพาะเรื่องที่จะเกิดผลกระทบในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นวิกฤตหรือโอกาสนะครับ เพราะเวลานั้น สิ่งแรกที่ผมอยากจะได้ยินเสนอก็คือ ถ้าเราดูภาพรวมตามที่นักการเมืองท่านอยากจะทำให้ดูว่ารายได้ประชาชาติขึ้น หรือว่ารายได้จากการส่งออกเพิ่มมากขึ้นเยอะ เราก็คงจะนึกว่าดี แต่จริงๆ แล้ว ผมว่าถ้าเราดูเฉพาะภาพรวมเราจะได้เห็นภาพที่ไม่เป็นความจริง และเราจะวิเคราะห์ผลกระทบไม่ตรงกับความจริงหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้น ผมคิดว่าเราต้องแยกดูเป็นส่วนๆ ส่วนที่ผมอยากจะได้ยินเสนอก็คือ ส่วนทางด้านภาคเกษตร และผู้บริโภคซึ่งเป็นคนยากจน

ในด้านภาคเกษตร ในวิธีการปฏิบัติงาน การปลูกการทำเกษตรของเรา ตั้งแต่ปฏิวัติเขียวจนถึงปัจจุบัน เรามีการใช้ปุ๋ยใช้ยาเคมีจำนวนมากเหลือเกิน ซึ่งทำลายปัจจัยการผลิตในระยะยาว ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้นมาตลอด ยิ่งปัจจัยการผลิตที่เป็นปัจจัยสำคัญคือดินเสื่อมโทรมลงเท่าไร ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยจะเป็นกิโลกรัมหรือตันก็ตามก็จะสูงขึ้น และผมยังไม่เห็นว่ามีความหวังที่จะแก้ไข มีการพูดถึงนโยบายเกษตรอินทรีย์ มีการพูดถึงเรื่องเกี่ยวกับการที่จะเพิ่มผลผลิต แต่ทั้งหมดก็เป็นแต่เพียงคำพูด เราจะเห็นได้ว่า ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นมาก ในขณะที่เราเห็นว่าภาวะอุปสงค์-อุปทานในตลาดโลก ยกตัวอย่าง อย่างข้าว อุปสงค์สูงขึ้น อุปทานและข้าวในโลกลดลง หรือสต็อกลดลง ราคาขึ้น อย่างที่อาจารย์ได้พูดมาแล้ว จุดสำคัญก็คือว่า ถ้าคิดว่าอันนี้เป็นสิ่งที่ก่อประโยชน์ให้แก่เกษตรกรหรือว่าเป็นรายได้ที่เพิ่มให้เกษตรกร ถ้าจะเพิ่มขึ้นก็เพิ่มขึ้นน้อยมาก แล้วก็เพิ่มขึ้นในระยะสั้นเท่านั้นเองทั้งหมด เดี่ยวผมจะพูดถึงสาเหตุว่าทำไมถึงเป็นอย่างนั้น

แต่ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือว่าระบบการกระจายรายได้ของบ้านเราเป็นระบบซึ่งไม่มีประสิทธิภาพ และเป็นระบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา สิ่งที่เกิดขึ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการส่งออกอาหารจะตกอยู่ในมือของคนจำนวนน้อยเท่านั้นเอง พ่อค้า นายทุนใหญ่ นักการเมือง หรือนักธุรกิจการเมือง รายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ก็คงจะตกอยู่แก่ท่าน ทั้งๆ ที่ราคา ตัวอย่างข้าวครับ ราคาในตลาดโลกเพิ่มขึ้น ราคาในประเทศเพิ่มขึ้น เฉพาะข้าวสาร แต่เกษตรกรต้องปิดถนน เพื่อจะเรียกร้องความเป็นธรรม หรือเรียกร้องให้มีชีวิตอยู่รอดต่อไปได้ ก็เกิดขึ้นทุกวัน เมื่อวานนี้ที่ที่เชียงราย แล้วมันก็เกิดขึ้น เราจะเห็นได้ว่า ราคาผลผลิตการเกษตร แม้กระทั่งน้ำมันปาล์มซึ่งผลผลิตของปาล์ม ก่อนนี้กิโลละ 6 บาท เมื่อไม่นานมานี้เองเหลือ 3 บาท สับปะรดเหลือบาทแปดสิบ เกษตรกรจะอยู่ได้อย่างไร นี่เราพูดกันถึงว่าวิกฤตอาหารนะครับของโลก เกษตรกรไทย โอกาสที่จะได้รับประโยชน์หรือรายได้เพิ่มขึ้นจากการที่อุปทานไม่พอกับอุปสงค์ หรือราคาเพิ่มขึ้น มีโอกาสน้อยเหลือเกิน และในระยะยาว

อุปทาน-อุปสงค์คงจะปรับเข้าหาจุดสมดุลของมันพอสมควร แน่นจนครบราคาคงจะไม่อยู่ในปัจจุบันหรือที่ผ่านมา

ในปัจจุบันผมเห็นด้วยกับอาจารย์ มันเป็นราคาฟองสบู่ แต่ที่ผ่านมา มันก็จะไม่เกิดขึ้นอีกในราคานี้ เพราะในเวลานี้เราจะเห็น ถ้าท่านเป็นพวกเศรษฐศาสตร์ด้วยกันก็คงจะพูดง่าย ก็คือมันจะทั้ง Cost Push แล้วก็ Demand Pull โอกาสที่ราคามันจะอยู่ระดับเดิมๆ ที่ผ่านมา เราคงจะไม่ได้เห็นอีก แต่มันคงจะไม่เป็นอย่างที่ท่านบ่นกันเวลานั้นนะครับ โดยเฉพาะในบ้านเราภาคเกษตรนี่เป็นเกษตรกรรายย่อย ผมเชื่อว่าเกษตรกรรายย่อยกับภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้นกับภาวะอาหารของโลกในปัจจุบันจะเป็นตัวเร่งที่ทำให้เกษตรกรรายย่อยล่มสลายเร็วขึ้น ไม่ใช่ได้ฟื้นตัวนะครับ ที่จะล่มสลายเร็วขึ้น เพราะว่ามียุคภัยอื่นมากมาย ผมได้พูดแล้วว่า ราคาที่เกษตรกรจะได้มันไม่ได้มากขึ้นมากมายนัก หรือถ้าได้ก็เป็นระยะสั้น นอกจากนี้ ต้นทุนมันขึ้นอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นภาวะโลกร้อนทำให้ภาวะอากาศเปลี่ยนแปลงรุนแรงและรวดเร็ว หลายๆ ท่านถ้าไม่ได้สัมผัสโดยตรงหรือว่าคลุกคลีกลุ่มอยู่ในภาคเกษตรอาจจะไม่ได้คิดว่ามันเกิดขึ้นแล้ว มันเกิดขึ้นในความเห็นของผมนะครับ ตั้งแต่ 46-47 เรื่อยมาตลอด สำหรับเกษตรกรรายย่อย เขาไม่มีทุนสำรอง ทำไปกินไป ส่วนใหญ่เป็นหนี้ เพราะว่าราคาที่เขาได้รับไม่มีความเหมาะสมและเป็นธรรม พ่อค้าคนกลางผลักภาวะความสูญเสียไปให้เกษตรกรทั้งหมด ในการดำเนินการของตัวนะครับ

ห่วงโซ่อุปทานที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เกษตรกรรายย่อยเข้าไม่ถึงตลาด จำเป็นต้องขายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งการไปปรับซื้อผลผลิตของพ่อค้าคนกลางมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงอำเภอ ถึงจังหวัด จากการศึกษาของเรา จะต้องผ่านมือไม่ต่ำกว่า 5 ขั้นตอน ของบางชนิดถึง 7 ถึง 9 ขั้นตอน กว่าจะถึงตลาดค้าส่ง แต่ละขั้นตอนมีการบวกกำไร มีต้นทุนที่เพิ่มขึ้น และจากห่วงโซ่อุปทานที่ไม่มีประสิทธิภาพเกิดการสูญเสียมหาศาล ตัวอย่างเมื่อไม่นานมานี้เองที่ราชบุรี เป็นตลาดค้าส่งของจังหวัด กะหล่ำปลีที่ส่งมาที่ตลาดผ่านมาไม่รู้กี่มือ วิธีการขนส่งไม่มีการดูแลหลังการเก็บเกี่ยว ไม่มีการรักษาคุณภาพ ไม่มีการรักษาผลผลิตนั้นแล้วก็พอมมาถึงก็มารับลอกเปลือก ลอกกาบ ลอกห่อ แล้วก็ทิ้ง โดยเฉลี่ยผลผลิตที่ออกมาจากไร่สมบูรณ์ 1 กิโล จะถึงมือผู้บริโภคเฉพาะกะหล่ำปลีนี้ประมาณครึ่งกิโล มันจะลอกมาตลอด แล้วพวกนี้ก็กลายเป็นขยะ แต่เป็นความผิดของเกษตรกรหรือเปล่าครับ ไม่ใช่ ผู้ขนส่งผู้ค้าไม่ได้ดูแลรักษา แล้วสมมติว่าเขาไปซื้อกะหล่ำปลีได้ 10 บาท แต่ถ้าเขารู้ว่าผลผลิตเมื่อส่งถึงตลาดแล้วมันสูญเสีย 30 เปอร์เซ็นต์ เขาไม่ซื้อหรือครับ 10 บาท เขาซื้อ 7 บาทอย่างมาก ก็คือการผลักภาวะให้เกษตรกร เกษตรกรไทยถึงยากจนอยู่ตลอดเวลา แล้วไม่มีทางที่จะแก้ด้วยครับ มีแต่รอวันตาย ยิ่งวิกฤตที่เกิดขึ้น หรือว่าอุปสงค์ที่เกิดขึ้นสูง ซึ่งผมบอกแล้วว่ารายได้ของเขาไม่ได้เพิ่มขึ้นในระยะยาว แต่ต้นทุนสูงขึ้น ล่มสลายเร็วขึ้น ทั้งหมดที่เกษตรกรยากจนมาจากเรื่องห่วงโซ่อุปทานที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการเข้าไม่ถึงตลาด

ในกรณีนี้ ถ้าเกษตรกรรวมตัวกันแล้วขนส่งผลผลิตที่มีจำนวนมากพอเข้าสู่ตลาดได้ ก็ไม่ได้ทำให้สามารถขายของได้ราคา ผมขออนุญาตขยายความเพื่อให้เกิดความเข้าใจก็คือ ถ้าเกษตรกรกลุ่มนี้เป็นสหกรณ์ของที่แต่ละคนซึ่งเคยเก็บได้ 7 กิโล 20 กิโล 30 กิโล แล้วส่งไปตลาดไม่ได้ เพราะสมมติค่าขนส่งไปตลาดไท 2,000 บาท ค่ารถกินหมด สมมติว่า 2,000 บาท แต่รวบรวมได้เป็น 1 ตันหรือพันกิโล ก็เหลือเพียงแค่กิโลละ 2 บาท สามารถที่จะทำ Economic Transport ก็จะไปให้ต้นทุนค่าขนส่งต่อหน่วยมันไปถึงตลาดได้ แต่ไปถึงตลาด เขาไม่ซื้อหรือครับ เพราะกลไกตลาดมันไม่เอื้อต่อเกษตรกร ทำไม่ครับ เพราะถ้าสมมติว่าคุณเป็นพ่อค้าอยู่ในตลาดค้าส่ง (Wholesale) คุณจำเป็นต้องมีของขายทุกวัน เพราะฉะนั้นคุณต้องสร้างเครือข่ายประจำ

ที่จะบ่อนของให้คุณทุกวัน ของมันไม่ได้ออกมาจากที่เดียวแหล่งเดียว ในบางจังหวัด อย่างพริก ออกมาจากศรีสวัสดิ์ อีก 2 เดือนต่อมา ไปออกที่ตากฟ้า อีก 3 เดือนต่อมาไปที่ปักธงชัย ไปที่ศรีสะเกษ ไปที่อุบล เพราะฉะนั้นมันต้องสร้างเครือข่ายเพื่อให้มีของบ่อน

ถ้าสมมติผมเป็นพ่อค้าคนกลาง ผมก็ต้องไปสร้างเครือข่ายของผมขึ้น เพื่อที่จะบ่อนผู้ค้าส่ง อยู่ดีๆ มีเกษตรกรเอาของมาให้ผมวันนี้อีก 2 ตัน ผมซื้อไม่ได้ เพราะผมต้องดูแลขาประจำผมก่อน สมมติว่าผมเป็นพ่อค้าค้าส่งนะครับ ทั้งๆ ที่ผมอยากจะทำซื้อ อยากจะช่วย ไม่ใช่ใจไม่ใส่ระกำ แต่มันซื้อไม่ได้ เพราะผมรู้ว่าผมขายได้เท่าไร ผมจะเสี่ยงหรือ ถ้าผมจะเสี่ยงซื้อเข้ามา ผมก็ต้องบริหารความเสี่ยงของผม โดยลดราคาซื้อ เพื่อบริหารความเสี่ยง โดยที่ผมจะต้องอ่านตลาด ถ้าตลาดมันไปได้หรือจะมีอัตราขาดในตลาด เพราะฉะนั้น เกษตรกรจะขายได้ราคาดีก็ต่อเมื่อเกิดการขาดแคลนในตลาดนั้น นอกจากนั้นกลไกตลาดที่ไม่เอื้อกับเกษตรกรก็คือว่า ตลาดค้าส่งทั้งหมดแม้กระทั่งตลาดทั่วๆ ไปสำหรับสินค้าแบบข้าว หรือว่าเป็นสินค้าเหมือนมันสำปะหลังทั้งหมดเป็นตลาด Spot Market ก็คือราคา มันเป็น Spot Price มันไม่ได้สะท้อนถึงอุปสงค์รวม-อุปทานรวมเลย ตลาดโลกจะขาดเท่าไร อุปสงค์มีเท่าไร ถ้าเกิดว่าวันนี้ของซื้อเข้ามาในตลาด หรือเก็บเกี่ยวเข้ามาในตลาด ราคาของนั้นตกทันที ทั้งๆ ที่อาจจะเกิดความขาดแคลนทั่วโลก การที่มีกลไกตลาดที่เป็น Spot Market แบบนี้ ลักษณะมันก็คือการขึ้นลงของราคาสูงมาก ทำให้พ่อค้าคนกลางหรือผู้ที่รับซื้อต้องระวังตัว บริหารความเสี่ยงของตัวเองด้วยการซื้อให้ต่ำเข้าไว้ เพราะมาถึงตลาดยังไม่รู้เลยว่าจะได้กับบาท เวลานี้โทรศัพท์มือถือช่วยให้ได้ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น แต่มันไม่ได้เปลี่ยนแปลงกันเป็นวันเป็นวัน มันเปลี่ยนแปลงกันเป็นชั่วโมงต่อชั่วโมง ถ้าท่านอยากจะดูประสบการณ์จริงไปที่ตลาดไทหรือสี่มุมเมืองก็ได้ครับ ในเวลาที่ของเข้า รถคันแรกๆ จะได้ราคาดี เพราะฉะนั้นท่านจะเห็นได้ว่ารถที่ขนผักเข้ามาตลาดสี่มุมเมืองหรือว่าตลาดไทนี้ เขาไม่สนกฎจราจรหรอกครับ เขาวิ่งเลนเร็วบรรทุกมาเต็มที เพราะถึงตลาดเร็วโอกาสได้ราคาสูงดี ถ้ามาถึงช้าสักครึ่งชั่วโมงหรือ 1 ชั่วโมงนี้อาจจะเหลือครึ่งราคาหรือไม่มีคนซื้อ อันนี้เป็นกลไกตลาดที่ไม่เอื้อต่อเกษตรกร ซึ่งจำเป็นต้องขายให้พ่อค้าคนกลางเพราะเป็นเกษตรกรรายย่อย

ในภาวะนี้ จากการไม่มีประสิทธิภาพในการกระจายรายได้ จากการไม่มีประสิทธิภาพในการผลิต ต้นทุนสูงขึ้น ผลผลิตต่อไร่ตกต่ำลง เพราะจะใช้วิธีการเดิมๆ คือว่า ถ้าจะเพิ่มผลผลิตก็อัดปุ๋ยเข้าไป อัดยาเข้าไป โดยไม่ต้องคำนึงถึงอะไร ทั้งหมดนี้ผมคิดว่าภาคเกษตรในที่สุดท้ายแล้ว จะไม่ได้ประโยชน์จากวิกฤตหรือว่าราคาอาหารที่เพิ่มสูงมากขึ้นมากมายนัก ตามไม่ทันต้นทุน และถ้าเราพูดถึงภาวะโลกร้อนที่ดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงรุนแรงและรวดเร็ว ถ้าเกษตรกรรายย่อยเก็บผลผลิตไม่ได้เพราะความเปลี่ยนแปลงของดินฟ้าอากาศที่รวดเร็วสักครึ่งสองครั้ง ที่ดินก็จะหลุดมือ เพราะไม่สามารถบริหารหนี้ได้ ถ้าเป็นหนี้ ธกส.ก็อาจจะยังยึดผ่อนระยะเวลาไปได้ แต่สุดท้ายถ้ายังคงอยู่ในสภาวะนี้ กลไกเป็นแบบนี้ โครงสร้างเป็นแบบนี้ สุดท้ายก็ต้องสูญเสียที่ดินก็จะกลับเป็นผู้ใช้แรงงาน ถ้ายังอยากอยู่ในภาคเกษตรต่อก็ต้องเช่าที่ดินทำกิน หรือไม่ก็ไปรับจ้างงานถ้าเก็บผลไม้ เกี่ยวข้าวในภาคเกษตร ถ้าออกมาภาคอุตสาหกรรม ก็เป็นแรงงานที่เป็นแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Labor) เพราะว่าเขาไม่ได้ฝึกมาทางด้านอุตสาหกรรม เขาเก่งเรื่องการปลูก สุดท้ายก็คือว่า ภาคเกษตรโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยจะล่มสลายเร็วขึ้น เพราะว่าเมื่อมีราคาอาหารต่างๆ สูงขึ้น พ่อค้านายทุนต่างๆ ก็เริ่มกว้านซื้อที่ดิน และเมื่อเกษตรกรอยู่ไม่รอด ที่ดินก็ตกถึงมือนายทุนอยู่แล้ว

เวลานี้ก็มีผู้ที่กว้านซื้อที่ดิน สุดท้ายปัจจัยการผลิตสำคัญจะไม่ได้อยู่ในมือของเกษตรกร ก็จะเปลี่ยนเกษตรกรเป็น...ผมเรียกว่าทาสสมัยใหม่ ต้องเป็นผู้ที่ใช้แรงงานเพื่อจะอยู่รอดไปวันๆ ไม่ว่าในภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อคนยากจนที่มีรายได้ต่ำก็คือว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ก็เป็นค่าใช้จ่าย

อาหาร ถ้าราคาอาหารเพิ่มขึ้น โอกาสที่เข่าจะไปลดค่าอาหารหรือว่ากินอาหารน้อยลงก็คงจะลำบาก จำเป็นจริงๆ ก็คงต้องกินอาหารน้อยลง แต่โดยปกติเขาก็จะต้องกระเปียดกระเสียเอารายได้ของเขาที่มีน้อยที่จะมาใช้จ่ายส่วนอื่นๆ มาใช้จ่ายเป็นค่าอาหารเพิ่มมากขึ้น ในภาวะวิกฤตของโลกซึ่งมีผลกระทบต่อราคาอาหาร อย่างที่อาจารย์พูดถึง ในระยะยาวนี้มันขึ้นแน่ มันไม่ลงหรอกครับ เพราะ Cost มัน Push แล้วก็ Demand มัน Pull อยู่ตลอดเวลา ในกรณีนี้ก็คือว่าทุกอย่างจะขึ้น ถ้ามันขึ้นไปแล้ว ค่าครองชีพสูงขึ้น นอกจากนั้นเรื่องน้ำมัน ราคา น้ำมันที่ขึ้น มันก็คงไม่ลงอยู่ดี ทุกอย่างมันจะขึ้นหมด ผมคิดว่าคนจนจะยิ่งจนมากขึ้น แล้วคนรวยในประเทศไทย จะรวยมากขึ้น กลุ่มนายทุนใหญ่ กลุ่มนักการเมืองชั้นยอด ก็คงจะร่ำรวยสุขสบายมากขึ้น ขณะที่คนจนหรือว่าผู้ เป็นคนไทยส่วนใหญ่จะลำบาก ภาคการเกษตรสุดท้ายก็จะล่มสลาย ไม่ใช่ว่าราคาที่ดีขึ้นจะช่วยให้เขาอยู่รอด จะ เร่งให้เขาล่มสลายเร็วขึ้น ข้าเต็มโดยภาวะโลกร้อน ทีนี้ผู้บริโภคที่เป็นคนยากคนจนก็ต้องอยู่อย่าง กระเปียดกระเสีย

ทั้งหมดผมสรุปว่าจะเกิดผลต่อสังคมโดยรวมในแง่นี้ครับ คือมาตรฐานการครองชีพของคนส่วนใหญ่ คุณภาพชีวิตจะลดลง ศักดิ์ศรีความเป็นคนของเขาจะโดนทำลาย เกษตรกรที่เคยเป็นเจ้าของที่ดินทำกินเป็นของตัวเองถึงจะแปลงเล็กแปลงน้อยก็ตาม ต้องกลายเป็นลูกจ้าง เป็นทาสติดดิน ศักดิ์ศรีความเป็นคนก็คงจะเหลือน้อยลง นอกจากนั้น คนรวยรวยมากขึ้น คนจนจนมากขึ้น ปัจจัยการผลิตทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ของประเทศจะ ตกอยู่ในมือคนรวยกลุ่มเดียวเท่านั้น คนที่ศักดิ์ศรีความเป็นคนลดน้อยลงเพราะภาวะบีบคั้น คุณภาพชีวิตลดลง ภาวะการครองชีพฝืดเคือง คนส่วนใหญ่พวกนี้ก็ถ้ามองไม่เห็นทางข้างหน้ามืดไปหมด ก็คงจะหมดหวัง แล้วเราก็คงจะมีคนพวกนี้เพิ่มมากขึ้น ในระยะที่ผ่านมาไม่กี่เดือนนี้ ถ้าท่านสังเกตดูข่าวต่างๆ สถิติอาชญากรรม ทุกประเภทสูงขึ้นหมด ประเทศไทยคือไม่เคยมีคนถอดคนถอดเสาไฟฟ้าไปขาย ไม่มีคนงัดปีพระอภัยออกไป พุทธิกรรมพวกนี้เป็นพุทธิกรรมทางสังคมซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคนเราหมดหวัง คนเราไม่สามารถครองชีพอยู่ได้ โดยดี แต่ไม่มีใครรอดตายก็ต้องดิ้นรนทุกทาง คนซึ่งไม่ต่อสู้หรือว่าเอาง่ายเข้าว่าก็หาทางอยู่รอดโดยการ ก่ออาชญากรรม

เพราะฉะนั้นในระยะยาว ผมคิดว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อประเทศไทยจากภาวะวิกฤติอาหารโลก ไม่ใช่ เป็นโอกาสหรอกครับ นี่เป็นตัวเร่งที่จะทำให้ความล้มสลายมาถึงเร็วขึ้น ไม่ได้หมายความว่าถ้าไม่มีวิกฤตนี้ เราไม่ล้มสลาย ผมอาจจะมองโลกในแง่ร้ายนะครับ แต่มันอาจจะช้าหน่อย อาจจะมีเวลาแก้ไขมากขึ้น ท่านก็คง ได้ยินข่าวที่ท่านก็ว่าขึ้นซื้อที่ดินกันเป็นแสนๆ ไร่ละครับ หรือบางทีไม่ต้องซื้อหรอกครับ ไปยึดกันเฉยๆ ที่หลวง ทั้งหมด ผมอาจจะมองว่าข้างหน้ามืด แต่อย่าเชื่อผม ท่านพิจารณาเอง แต่ถามว่าทางแก้ไข มี แก้ได้ไหม ได้ คงจะต้องพูดต่อไป

ผมขอสรุปว่า ๖.5 ท่านได้ทรงโปรดกรุณาเลิกทาสตั้งแต่ปี 2448 หรือประมาณ 103 ปีมาแล้ว ไม่มีทาส ในเรือนเบี้ย ไม่มีทาสอีกในเมืองไทย แต่เวลานี้คนไทยกำลังจะเป็นทาส ซึ่งเลวร้ายกว่าเดิม ทาสของนายทุน ทาสของนักการเมืองชั้นยอด ทาสยังได้ตัวได้สมัยก่อน แต่ทาสสมัยนี้ไม่มีทางเลือกไม่มีทางออก ได้ตัวไม่ได้ครับ เพราะฉะนั้น ผมคิดว่า ถ้าเราไม่แก้ไข ในระยะยาว ก็คงจะหนีไม่พ้น ขอขอบคุณครับ

รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ ขอบพระคุณคุณไพชยนต์มากนะค่ะ ที่จริงคุณไพชยนต์ก็มีประเด็นที่มองคล้ายอาจารย์นิพนธ์ คือเรื่องของสถานการณ์ราคาว่าช่วงนี้เป็นฟองสบู่ แต่ว่าในระยะยาวต่อไปราคาก็เพิ่มขึ้นแน่ มุมมองที่แตกต่างกันอยู่บ้างคือเรื่องของผลกระทบนะค่ะ และคุณไพชยนต์ดูเหมือนว่าจะมีบทสรุปที่ชัดเจนเรื่องหนึ่งก็คือว่าสถานการณ์ตอนนี้อาจจะไม่ใช่โอกาส แต่เป็นการเร่งวิกฤตให้เร็วขึ้น

ขออนุญาตไปสู่ดร.สุภาภรณ์ จากทางอีกรักษ์แฟม นะค่ะ ว่าดร.สุภาภรณ์หรือทางอีกรักษ์แฟมมองปัญหาเรื่องนี้อย่างไร ขอเรียนเชิญค่ะ

ดร.สุภาภรณ์ อนุชิตราชีวะ มีหลายๆ ประเด็นที่จะได้พูดถึง แต่ก็อยากที่จะเน้นย้ำว่าในจุดยืนของอีกรักษ์แฟม เรายังมองวิกฤตเรื่องข้าวยากหมากแพงอย่างไรนะค่ะ ในประเทศไทยเองเราได้ทำงานร่วมกับพันธมิตรที่ทำงานร่วมกันในพื้นที่ในด้านเกษตรมีอยู่หลายองค์กรด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายเกษตรกรรวมทางเลือก ไปโอไทย มูลนิธิข้าวขวัญ มูลนิธิสายใยแผ่นดินหรือที่รู้จักกันในนามกรีนเนท สถาบันชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนที่ภาคเหนือ แล้วก็ยังมีพันธมิตรบางส่วนที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องที่ดิน แรงงาน แล้วก็เรื่องของราฟา (RRAFA)⁵ ด้วยนะค่ะ ในทางภาคใต้เราก็ทำกับพี่น้องชาวประมง คือ สมาพันธ์ประมงพื้นบ้านภาคใต้ เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าอีกรักษ์แฟมทำงานร่วมกับผู้ผลิตอาหารส่วนใหญ่ของประเทศไทย เรามีภาพภรณ์นำเสนอประเด็นที่เราเองไม่ใช่ระดับประเทศไทยอย่างเดียว อาจจะไปในระดับภูมิภาคที่เกี่ยวข้องไปถึงประเทศอื่นๆ และลงลึกไปในระดับของเกษตรกรผู้ผลิต ทำไมอีกรักษ์แฟมถึงสนใจประเด็นเรื่องวิกฤตอาหารข้าวยากหมากแพง เพราะว่าประเด็นเรื่องนี้เป็นประเด็นที่กระทบต่อคนยากคนจน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของงานของอีกรักษ์แฟม ก็คือการแก้ไขปัญหาความยากจนและความทุกข์ร้อนของคนที่ย่อยโอกาส

ในช่วงแรกจะคล้ายๆ กันกับที่ท่านอาจารย์นิพนธ์และคุณไพชยนต์ได้กล่าวมาแล้ว คือเรื่องของสาเหตุของข้าวยากหมากแพง อาจจะมีเพิ่มเติมเสริมบางประเด็นที่ยังไม่ได้กล่าวนะค่ะ ประเด็นแรกคือ ราคาพืชผลทางการเกษตรระหว่างประเทศ จริงๆ แล้วในหลายทศวรรษที่ผ่านมา มันไม่ได้เป็นราคาที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงในประเด็นหนึ่งที่เราค้นพบคือ มีการให้เงินสนับสนุนของประเทศซีกโลกเหนือหรือประเทศที่พัฒนาแล้วในพืชผลทางการเกษตร ทำให้เกษตรกรที่อยู่ในประเทศที่กำลังพัฒนาไม่สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ เพราะส่วนหนึ่งคือราคาที่สะท้อนไปไม่เป็นความจริง ถึงแม้ว่าเกษตรกรในประเทศที่กำลังพัฒนามีการลงทุนที่ต่ำกว่า แต่อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมามันจะเห็นได้ว่าพืชผลทางการเกษตรของบ้านเรา ยังเป็นพืชผลที่มีราคาที่ไม่ได้สะท้อนราคาที่เป็นจริง เพราะว่ามันมีการให้เงินอุดหนุนของบางประเทศอยู่

ตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา ราคาพืชผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นพืชน้ำมัน หรือพืชที่ไม่ได้ใช้น้ำมันหรือเอาไปใช้เป็นอาหาร มีราคาที่สูงขึ้นเป็น 3 เท่าและ 2 เท่าตามลำดับ โดยเฉพาะในช่วง 6 เดือน ถึง 9 เดือนที่ผ่านมา ราคาพืชผลเพิ่มขึ้นสูงมากทำให้สภาวะเงินเฟ้อที่มีอยู่มีปัญหามากขึ้นไปอีก ราคาข้าวช่วง 2 ปีหลังคือปี 50 กับ 51 ราคาเพิ่มขึ้นสูงมาก โดยเฉพาะในช่วง 6 เดือนสุดท้าย จะขึ้นสูงมากที่สุดซึ่งเป็น 2-3 เท่าของปี พ.ศ.2545 หรือ 46 ที่ผ่านมา ในกรณีข้าวสาลีก็เป็นกรณีเดียวกัน และอย่างที่อาจารย์นิพนธ์ได้บอกว่า ข้าวเจ้าและข้าวสาลีเป็นอาหารหลักของคนยากคนจน ของคนที่มีรายได้น้อยโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชีย

⁵ RRAFA: Foundation of Reclaiming Rural Agriculture and Food Sovereignty Action – มูลนิธิชีวิตไท หรือที่รู้จักในนาม “ชมรมศิษย์เก่าบูรณะชนบทและเพื่อน”

ปัจจัยที่มีผลต่อวิกฤตข้าวยากหมากแพงเป็นเรื่องของความต้องการพืชผลทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่กำลังพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นอินเดียหรือจีน ต้องการอาหารไม่ว่าจะเป็นธัญพืชหรือเนื้อสัตว์ ประเด็นที่สองก็คือ การสำรวจผลผลิตทางการเกษตรมีปริมาณน้อยลงในแต่ละประเทศ และในภาพรวมของโลก ประเด็นที่สามคือต้นทุนทางการผลิตสูงขึ้น เรื่องของต้นทุนเชื้อเพลิงด้วย ประเด็นที่สี่ก็คือ การแย่งชิงพื้นที่ในการทำการเกษตร แย่งชิงทั้งในการนำไปปลูกเพื่อเป็นอาหาร ปลูกเพื่อเป็นอาหารสัตว์ และปลูกเพื่อพลังงาน การดำเนินการเกษตรที่ผ่านมาก็มีประเด็นเรื่องการทำเกษตรอย่างไม่ยั่งยืน ทำให้ผลผลิตของภาคเกษตรลดลง อีกประเด็นหนึ่งก็คือ สภาวะโลกร้อนที่เราพูดถึงตลอดมาก็ทำให้ผลผลิตน้อยลง มีตัวเลขในทุ่งกุลาร้องไห้ที่ผ่านมามีผลผลิตลดลงไปถึง 50 เปอร์เซ็นต์ อันนี้ก็เป็นงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นเรื่องของข้าวหอมมะลิ อีกส่วนหนึ่งก็คือ นอกจากการทำให้ผลผลิตน้อยลงแล้ว ความเสี่ยงของเกษตรกรรมยังสูงขึ้นด้วย ไม่ใช่เป็นเรื่องของผลผลิตเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของวิถีการดำรงชีวิตของเขาด้วย อีกประเด็นคือความต้องการผลผลิตไม่ว่าจะเป็นอาหาร พลังงาน และอาหารสัตว์ ถ้าตัวหนึ่งเพิ่ม อีกตัวหนึ่งก็ต้องถูกแย่งชิงพื้นที่ไป เพราะว่าปัจจัยที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญมีอยู่อย่างจำกัด ฉะนั้นตัวหนึ่งเพิ่มอีกตัวก็จะลด เป็นสัดส่วนที่จะต้องจัดสมดุลกันอย่างไรนะ

ในปัจจุบันเชิงโครงสร้าง การลดลงของเงินสนับสนุนในภาคเกษตร ไม่ว่าจะเป็นของรัฐบาลในประเทศนั้นๆ เอง หรือว่าของประเทศผู้บริจาคนั้นได้ลดลงเป็นอย่างมาก ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาลดลงเป็น 3 เท่าของที่เคยเป็น อีกประการหนึ่งก็คือ แต่ละประเทศถูกบังคับหรือตกอยู่ในสถานการณ์ของการเปิดเสรีทางการเงินหรือการเปิดเสรีทางการค้า ทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาซึ่งไม่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีหรือสถาบันที่เข้มแข็งของตัวเองได้ตกอยู่ในสภาวะอันตราย ที่ไม่สามารถปกป้องเกษตรกรรมของตัวเองหรือปกป้องคนยากคนจนของตัวเองให้มีเกาะคุ้มกันทางด้านอาหารหรือทางด้านการพัฒนากระบวนการเกษตรหรือผลผลิตของตัวเองได้ อีกประการหนึ่งก็คือการที่ประเทศพัฒนาแล้วให้เงินสนับสนุนในภาคเกษตรของเขาเอง แล้วก็เกิดการแข่งขันทางการค้าในตลาดโลก ทำให้ระบบเกษตรกรรมของประเทศที่กำลังพัฒนาถูกทำลายหรือถูกทำให้อ่อนแอลงไป อีกประการที่เรามองก็คือนโยบายพลังงานกับการเกษตรเพื่ออาหาร ยังไม่มีการพูดและการจัดการอย่างชัดเจนว่ามันจะเคลื่อนไปอย่างไร แล้วจะทำให้เกิดสภาวะสมดุลกันได้อย่างไร อันนั้นก็คือสาเหตุ

ผลกระทบ ในเชิงผู้บริโภค สถานการณ์วิกฤตข้าว ณ ปัจจุบันกระทบอย่างมาก อย่างที่ท่านอาจารย์นิพนธ์หรือคุณ Cherian ก็ได้บอกไปแล้วว่าจริงๆ แล้วคนยากคนจน ใช้เปอร์เซ็นต์ของรายได้ในการซื้ออาหารเป็นเปอร์เซ็นต์ที่สูง เพราะฉะนั้นเมื่อราคาอาหารเพิ่มขึ้นจะกระทบกับคนจนมากกว่าคนรวย ในประเทศที่กำลังพัฒนาใช้ประมาณ 50-80 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ในการซื้ออาหาร ในแถบเอเชียประมาณ 30-50 เปอร์เซ็นต์ ประเทศไทยประมาณ 36 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ในการซื้ออาหาร ราคาอาหารที่สูงขึ้นจะทำให้เกิดการลดการบริโภคลง แล้วค่าใช้จ่ายในครัวเรือนก็จะลดลงด้วย ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นนะคะ อย่างเช่นในเรื่องสุขภาพ อาจจะทำให้เกิดภาวะทุพโภชนาการ ในประเทศที่ยากจนจริงๆ หรือว่าอาหารขาดแคลนจริงๆ ก็เกิดเสียชีวิตได้ ผลกระทบในเรื่องของผู้บริโภค คนที่จะได้ผลกระทบจริงๆ ก็คือคนจนเมืองหรือคนจนที่อยู่ในเมือง คนที่ไร้ที่ดินทำกินหรือคนที่เคยดำรงชีวิตด้วยการซื้อหาธัญพืชมาเป็นอาหารหลัก เพราะตอนนี้เห็นได้ชัดเจนว่าธัญพืชที่เคยมีราคาถูกมันเพิ่มขึ้น ราคามันเพิ่มสูงขึ้นมาก และคือว่าอาหารที่สูงขึ้นจะทำให้กลไกความช่วยเหลือทางอาหารมีปัญหา เพราะว่าสต็อก หรือว่าเมื่อมีราคาที่สูงขึ้นแล้วความช่วยเหลือก็อาจจะลดลงได้ ปัจจุบันในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาความช่วยเหลือทางด้านอาหารอย่างเร่งด่วนลดลง 5 เท่าของในอดีตที่ผ่านมา

อันนั้นคือในฐานะของผู้บริโภค แต่ถ้าในฐานะผู้ผลิต มันเป็นโอกาส เกษตรกรสามารถจะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของราคาอาหาร แต่อย่างไรก็ดี เป็นเรื่องจำเป็นที่เราต้องพิจารณาถึงปัจจัยข้อจำกัดต่างๆ ที่จะชี้ให้เห็นว่าจริงๆ แล้วเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจริงหรือเปล่า ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องดูในเรื่องของที่ดิน สินเชื่อ ปัจจัยการผลิต การส่งเสริมการตลาดและการตลาด เพราะที่ผ่านมามันเป็นคำถามและคิดว่าทุกคนมีคำถามอยู่ในตัวเองอยู่ตลอดเวลาว่า ข้าวที่ขึ้นราคาชาวนาได้ประโยชน์หรือว่าใครได้ประโยชน์ ซึ่งถึงที่สุดแล้วก็ยังหาคำตอบกันไม่ได้ และก็มีการพูดกันต่างๆ นานา ฉะนั้นควรจะมึกลไกที่จะตรวจสอบว่าจริงๆ แล้วเมื่อราคาอาหารสูงขึ้น ใครได้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ และถ้าเราคิดว่าประเด็นเรื่องเกษตรกรรายย่อยเป็นประเด็นสำคัญ จะมีวิธีไหนที่จะเข้าไปตรวจสอบ หรือว่าทำอะไรที่จะการันตีได้ว่าอันนั้นเป็นรายได้ที่เพิ่มขึ้นจริงๆ

ในฐานะที่อ็อกซ์แฟมทำงานในประเด็นเรื่องของผู้หญิงด้วย เราก็มองว่าเมื่อราคาอาหารสูงขึ้น มันกระทบแน่ๆ ทั้งผู้หญิงผู้ชาย ในการต้องซื้ออาหารในราคาที่แพงขึ้น แต่ถามว่าในครัวเรือนใครเป็นคนดูแลเรื่องอาหาร ส่วนใหญ่จะเป็นบทบาทผู้หญิง อ็อกซ์แฟมมองว่าผู้หญิงอาจจะต้องพยายามทำอะไรก็ตามที่จะจัดการเงินที่มีอยู่เพื่อจะซื้ออาหารเลี้ยงครอบครัวได้ ไม่ว่าจะเป็นการลดการซื้ออาหารที่แพงมาทำเองมากขึ้น ฉะนั้นผู้หญิงอาจจะขาดโอกาสในการใช้เวลา เพื่อที่จะดูแลเรื่องอาหารที่จะต้องมีปัญหามากขึ้นในครัวเรือน ถึงแม้ว่าผู้หญิงเองมีการปรับตัวในการที่จะพยายามหารายได้เสริมให้ครอบครัวมากขึ้น แต่เนื่องจากสภาพตลาดแรงงานของผู้หญิงมีปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมของค่าจ้าง เพราะฉะนั้นทำให้ผู้หญิงปรับตัวได้ดีมากขึ้น ก็ไม่ได้การันตีว่าผู้หญิงจะได้รายได้ที่ดีมากขึ้น และเมื่อผู้หญิงดูแลเรื่องของอาหารของครอบครัว ก็เป็นไปได้ว่าการได้รับสารอาหารอย่างครบถ้วนก็เป็นภาระของผู้หญิงว่า จะทำอะไรให้คนในครัวเรือนได้รับสารอาหารที่ครบถ้วน เพราะที่ผ่านมาโดยส่วนใหญ่แล้วผู้หญิงจะให้โอกาสเรื่องอาหารกับผู้ชายก่อน เพราะฉะนั้นการลดลงของการบริโภคอาหารอาจจะตกอยู่ที่ผู้หญิงและเด็ก และในฐานะของผู้ผลิตในภาคเกษตรในหลายๆ ประเทศ การตัดสินใจปลูกพืชในที่ดินของตัวเอง ผู้หญิงจะเป็นคนดูแลพืชอาหารมากกว่าพืชเงินสดหรือพืชที่ปลูกเพื่อขาย เพราะฉะนั้นการที่ราคาอาหารสูงขึ้น ครัวเรือนต้องการเงินสดมากขึ้น ฉะนั้นพื้นที่อาจจะถูกนำไปปลูกพืชที่เพื่อการค้ามากกว่าปลูกพืชอาหาร และในขณะที่เดียวกันแรงงานที่เคยใช้ในการปลูกพืชอาหารก็จะถูกดึงไปใช้ในพืชเพื่อการค้า ถึงที่สุดแล้วความมั่นคงทางอาหารในครัวเรือนก็จะถูกลดลงไป

ถ้าดูภาวะการจ้างงาน เมื่อมีความต้องการในพืชผลการเกษตรมากขึ้น โอกาสการจ้างงานจะมีมากขึ้นในภาคเกษตร แต่เรื่องของค่าจ้างแรงงานก็ยังเป็นประเด็นอยู่ว่า ความเท่าเทียมที่เกิดขึ้นในประเด็นเรื่องค่าจ้างแรงงาน อยู่ที่ใคร อีกประเด็นหนึ่งคือ ถึงแม้ว่าราคาอาหารสูงขึ้น ก็ไม่ได้รับรองได้ว่าค่าจ้างแรงงานในภาคเกษตรสูงขึ้น ฉะนั้นตรงนี้ก็จะต้องมีกลไกในการตรวจสอบว่า ถึงที่สุดแล้วผลผลิตทางการเกษตรที่ราคาสูงขึ้น ผลประโยชน์ตกอยู่ที่ใคร

อันนั้นก็คือประเด็นเรื่องของสาเหตุและผลกระทบบนะคะ แต่ถามว่าตอนนี้อ็อกซ์แฟมกำลังทำอะไรอยู่ อ็อกซ์แฟมมองเรื่องประเด็นวิกฤตอาหาร เรามีการทำงานอยู่หลายระดับด้วยกัน ระดับแรกก็คือในประเทศที่มีปัญหาวิกฤตอาหารถึงขั้นขาดแคลน อ็อกซ์แฟมก็มีการช่วยเหลือโดยมีการจัดทำคู่มือ หรือจัดสรรเงินเพื่อซื้ออาหารภายในพื้นที่นั้นๆ หรือว่าการส่งอาหารไปช่วยเหลือ แต่อีกประเด็นก็มองว่าปัญหาเรื่องภัยพิบัติ การเตรียมความพร้อมของเกษตรกรหรือผู้ผลิตก็เป็นเรื่องสำคัญ เพราะภัยพิบัติที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการขาดแคลนอาหารได้ เพราะฉะนั้นการตั้งรับมือหรือการเตรียมความพร้อมให้กับคนยากคนจนที่จะพร้อมรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ก็เป็นประเด็นที่อ็อกซ์แฟมทำงานอยู่เหมือนกัน อีกประเด็นก็คือการรณรงค์ในเชิงนโยบาย อ็อกซ์แฟมจะพยายาม

รณรงค์ว่า ประชาชนต้องมีสิทธิในการได้รับอาหาร การได้รับน้ำที่สะอาด และการได้รับสาธารณสุขพื้นฐาน และงานรณรงค์ในเชิงนโยบายอีกซึ่งแฟมทำในหลายด้านด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภาคเกษตร กฎเกณฑ์ทางการค้า การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ซึ่งการรณรงค์ที่อีกซึ่งแฟมทำอยู่เป็นหลักเหล่านี้ ก็มีประเด็นเรื่องของวิกฤตอาหารเข้าไปสอดแทรกอยู่ด้วย เพราะอีกซึ่งแฟมมองประเด็นเรื่องวิกฤตอาหารเป็นตัวเชื่อมหรือว่าเป็นตัวที่สอดแทรกอยู่ในการรณรงค์งานนโยบายทุกส่วน เพราะถึงที่สุดแล้วการรณรงค์ต่างๆ ต้องตอบประเด็นที่ว่า เราจะแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างไร แก้ไขปัญหาคนที่ด้อยโอกาสได้อย่างไร และในขณะนี้เรื่องวิกฤตอาหารอีกซึ่งแฟมได้ติดตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะทำงานวิจัยหรือติดตามร่วมกับสถาบันวิชาการต่างๆ และหน่วยงานภาครัฐว่าสถานการณ์เป็นอย่างไร แต่ละประเทศมีการเคลื่อนไหว การที่จะเข้าไปสนับสนุนและการเยียวยาหรือแก้ไขปัญหาหรือวิกฤต ตอบสนองต่อวิกฤตต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างไร

ในประเด็นเรื่องวิกฤตอาหาร อีกซึ่งแฟมมีประเด็นรณรงค์ในเชิงนโยบายอย่างไร ก็มีอยู่ 4-5 ประเด็นด้วยกัน ในประเด็นแรกก็คือ อีกซึ่งแฟมรณรงค์เรื่องวิกฤตอาหารทางด้านการให้ความช่วยเหลือทางด้านอาหารและการปกป้องทางสังคม การรณรงค์เรื่องความช่วยเหลือทางอาหาร เรามองประเด็นว่าไม่ใช่เป็นการให้อาหาร แต่เป็นการให้ความช่วยเหลือที่ให้อำนาจสามารถเคลื่อนไหวได้ ทั้งในเรื่องของผลิตและในเรื่องของเศรษฐกิจของท้องถิ่น และที่ผ่านมาก็จะเป็นการตอบสนองของวิกฤต แต่ตอนนี้เราคงต้องมาเล่นในประเด็นเรื่องของการป้องกันในเรื่องของทำอย่างไรที่จะให้วิกฤตมีโอกาสเกิดได้น้อยลง ฉะนั้นการป้องกันที่จะเกิดวิกฤตเป็นเรื่องสำคัญ

ส่วนประเด็นการป้องกันทางสังคม เรามองว่า รัฐบาลต่างๆ ต้องมีหลักประกันว่าประชาชนที่ยากจนที่สุดจะได้รับการปกป้องจากการที่อาหารในท้องตลาดมีราคาสูงขึ้น อันนั้นคือเป็นประเด็นที่เราให้ความสำคัญทุกคนจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับอาหารอย่างเพียงพอ และประเทศต่างๆ ที่ขาดแคลนทรัพยากร ก็ควรจะเรียกร้องเพื่อจะให้เกิดความช่วยเหลือจากประเทศที่มีทรัพยากรที่จะเข้ามาสนับสนุนได้

ในเรื่องของภาคเกษตร อีกซึ่งแฟมมองว่าควรจะมีการลงทุนของรัฐบาล หรือการสนับสนุนของภาครัฐหรือของประเทศผู้บริจาคในระบบการเกษตรขนาดเล็กและระบบการเกษตรที่ยั่งยืน และให้เกษตรกรเหล่านี้มีหลักประกันในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ เพราะเรามองว่าเกษตรกรขนาดเล็กเป็นกลไกที่จะเคลื่อนไหวไปสู่การขจัดปัญหาความยากจน เพราะเมื่อไหร่ที่เกษตรกรขนาดเล็กสามารถยืนหยัดที่จะผลิต มีอาหารเพียงพอเลี้ยงครัวเรือน มีรายได้เพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ก็จะทำให้ความยากจนค่อยๆ ถูกขจัดไปได้ เพราะฉะนั้นอีกซึ่งแฟมมองเรื่องของเกษตร ยังเป็นเรื่องของการให้การสนับสนุนในภาคเกษตร เน้นเรื่องของเกษตรยั่งยืนและเกษตรกรขนาดเล็ก ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่หรือประชากรที่มีความยากจน

อีกส่วนหนึ่งก็คือ ไม่ใช่เรื่องของเงินทุนลงไปอย่างเดียว แต่ว่าเราต้องการคุณภาพที่เกิดขึ้นด้วย เพราะฉะนั้นการที่จะทำให้เกิดคุณภาพในระบบเกษตรก็คือ ประเทศจะต้องมีโอกาสหรือมีเงื่อนไขในการที่จะพัฒนา กำหนดนโยบายการค้าของตัวเอง โดยที่กำหนดนโยบายทางการค้าเชื่อมโยงไปกับการพัฒนาชนบทด้วย เพราะที่ผ่านมาก็เห็นว่าบางทีนโยบายทางการค้ามันถูกตัดขาดจากการพัฒนาชนบท ทำการค้าเพื่อตอบสนองต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของประเทศเท่านั้น แต่ว่าลืมดูคนที่อยู่ข้างหลังที่เป็นผู้ผลิตไป เพราะฉะนั้นคุณภาพที่จะเกิดขึ้นในระบบการเกษตรก็คือเงื่อนไขการค้าต้องเชื่อมโยงกับนโยบายการพัฒนาในชนบท และในขณะเดียวกัน การพัฒนาในชนบทจะต้องไปถึงผู้ยากจนหรือกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสมากที่สุดในพื้นที่ชนบทด้วย ในขณะเดียวกัน ภาคเกษตรจะต้องดูแลให้ถึงในเรื่องของครัวเรือน เกษตรกรรายเล็กรายย่อย และคนที่ไร้ที่ดินหรือว่าแรงงานเกษตรกร และคนที่อาศัยอยู่ในป่าหรือเป็นคนกลุ่มน้อยต่างๆ และในประเด็นเรื่องผู้หญิงด้วย

เรามองเรื่องของแรงงานเกษตรว่าการขึ้นทะเบียนแรงงานของภาคเกษตรเป็นเรื่องจำเป็น เพราะสวัสดิการต่างๆ ในเรื่องของแรงงาน ตอนนี้นั้นแรงงานนอกระบบยังไม่ได้รับการตอบสนองตรงนั้น เพราะฉะนั้นการขึ้นทะเบียนหรือ การทำให้มีตัวตน ก็จะทำให้เมื่อถึงเกิดวิกฤตหรือเกิดสวัสดิการต่างๆ จะไปถึงเขาเหล่านั้น แล้วก็มีการพิจารณา ในประเด็นหญิงชายว่าผลกระทบนั้นมันไม่ได้เท่าเทียม ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของแต่ละพื้นที่ และสิ่งสำคัญก็คือ การเพิ่มบทบาทของประชาชนในการที่จะกำหนดเงื่อนไขนโยบายทางด้านเกษตรในระดับชาติ

นโยบายในเรื่องการค้าอ็อกซ์แฟมมองว่า ควรจะเปิดโอกาสให้มีประเทศต่าง ๆ มีการพัฒนาและ กำหนดนโยบายการค้าที่มีประสิทธิภาพของตนเอง เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเรื่องความมั่นคงทางด้านอาหาร และการพัฒนาชนบทที่มีประสิทธิภาพของประเทศนั้นๆ และประเทศในซีกโลกเหนือหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว ควรจะตัดการสนับสนุนสินค้าภาคเกษตร เพราะมันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อประเทศที่กำลังพัฒนา

ข้อเสนอแนะ ก่อนสุดท้าย ในเรื่องของพลังงานชีวภาพอ็อกซ์แฟมมองว่า การที่ไม่มีกำหนดนโยบาย หรือการพัฒนาอย่างมีทิศทาง ทำให้เกิดการแย่งชิงกันระหว่างพืชอาหารกับพืชพลังงาน ทำให้อาหารมีราคา สูงขึ้น และอีกประเด็นก็คือพื้นที่ป่าไม้ก็ถูกบุกรุกเพื่อจะเอาไปทำพืชพลังงาน หรือแม้กระทั่งพืชเพื่ออาหารสัตว์ และอีกอันที่อ็อกซ์แฟมมองก็คือ ประเทศไม่ว่าจะเป็นยุโรปหรือว่าสหรัฐอเมริกาที่ต้องการพลังงานชีวภาพ จะต้องกลับมาทบทวนนโยบายของตัวเอง ในการที่มีความต้องการ แล้วทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนาและก็ผลิต พลังงานชีวภาพเพื่อป้อนตลาดยุโรปหรือสหรัฐ ต้องกลับมาดูว่าประเทศที่ผลิตได้รับผลกระทบอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความมั่นคงในชีวิต สิ่งแวดล้อม หรือสภาวะการขาดแคลนอาหาร

อีกประเด็นก็คือการลดพลังงานเรือนกระจก ซึ่งเราบอกว่าในเรื่องวิกฤตอาหารประเด็นหนึ่งที่สำคัญ ก็คือภาวะโลกร้อน เพราะฉะนั้นต้องกลับมาทบทวนว่าการลดก๊าซเรือนกระจกที่กำลังทำอยู่ ณ ปัจจุบัน มันมีผล มากน้อยแค่ไหนที่จะไปช่วยในเรื่องสภาวะโลกร้อน อีกอันก็คือประเทศแต่ละประเทศควรจะมียุทธศาสตร์ในเรื่อง ของการจัดสมดุลระหว่างพืชพลังงานและพืชอาหาร เพราะว่าเหมือนกับตอนนี้ยังไม่ชัดเจน เพราะทุกคนก็จะ หยิบยกขึ้นมา แต่ละภาคส่วนหรือแต่ละหน่วยงานก็จะพูดถึงประเด็นของตัวเองมากกว่าที่จะมานั่งร่วมกันแล้ว พูดว่าพลังงานควรจะทำอย่างไร อาหารควรจะทำอย่างไร แล้วเราจะจัดสมดุลได้อย่างไร

อีกประเด็นที่อ็อกซ์แฟมอยากจะนำเสนออีกก็คือว่า การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะฉะนั้นการที่จะจัดการหรือว่าตอบกับประเด็นนี้ จะต้องกลับมาดูว่าทำอย่างไรที่จะลดผลกระทบให้น้อย ที่สุด และก็ในเรื่องของการปรับตัวด้วย ซึ่งหมายถึงว่าทุกภาคส่วนไม่ใช่เฉพาะเกษตรกรอย่างเดียว แต่ว่าภาครัฐเอง ภาคองค์กรประชาชนเอง เรามองกับประเด็นต่างๆ เหล่านี้อย่างไร ไม่ใช่เป็นเรื่องของใครคนใดคนหนึ่ง หรือว่าหน่วยงานรัฐที่จะต้องเข้ามาจัดการ แต่เป็นเรื่องที่ต้องให้ความร่วมมือกัน

รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ ขอบพระคุณดร.สุภาภรณ์นะคะ ดิฉันคิดว่าอ็อกซ์แฟม ให้มุมมองคล้ายๆ กับคณะ เศรษฐศาสตร์อยู่พอสมควรนะคะ ในประเด็นสาเหตุและผลกระทบที่ทางอ็อกซ์แฟมได้เพิ่มประเด็นเรื่องของ หญิงชายหรือผู้หญิงขึ้นมา และก็ในเรื่องของนโยบาย ในเรื่องหลักคิดก็คล้ายๆ กันนะคะ ในเรื่องของการให้ ความช่วยเหลือด้านอาหารที่จะต้องไม่มีผลกระทบต่อกลไกการผลิตที่อาจารย์นิพนธ์ได้นำเสนอไป ทางอ็อกซ์ แฟมได้เพิ่มประเด็นเรื่องนโยบายทางการค้าที่ต้องมองควบคู่กับการพัฒนาชนบท และเพิ่มรายละเอียด เกี่ยวกับเรื่องการผลิตผลกระทบต่อโลกและรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนโยบายพลังงาน

เรียนเชิญคุณนิพนธ์ ปัญญากุลคะ เป็นคนสุดท้ายคงจะมีประเด็นสำคัญๆ เต้นๆ

คุณวิฑูรย์ ปัญญากุล คงจะย้ายบางประเด็นนะครับ จริงๆ ผมชอบที่อาจารย์นิพนธ์พูด อาจารย์ใช้คำที่น่าสนใจ คือใช้คำว่า “พองสบู่” กับราคาข้าวในปัจจุบัน ซึ่งหมายถึงการเกิดการปั่น ฟองสบู่เวลาที่ดินมันคล้ายกับการไม่ค่อยมีฐานที่เป็นจริงที่ทำให้เกิด แต่การขึ้นของราคาข้าวมีสาเหตุปัจจัยจริงๆ ของมันด้วย แต่ที่ผมชอบนี่คือ มันเห็นภาพของการปั่นราคา และที่อาจารย์นิพนธ์ก็พูดไว้ คนที่ปั่นราคาไม่ใช่เฉพาะภาคธุรกิจ โรงสี หรือผู้ส่งออก ผู้กระจายสินค้า จริงๆ เกษตรกรก็ปั่น มีผลนะครับ และรวมไปถึงอย่างยิ่งเรื่องสื่อ การที่เราเกิดวิกฤตการณ์ ตื่นเต้น ไปรุมซื้อข้าวกัน ซื้อน้ำมันพืชกัน ซื้อน้ำตาลกัน มันส่งผลกระทบต่อในทางจิตวิทยาให้คนที่เขานิ่ง ปั่นราคา หรือเก็งราคาขึ้นไปอีก เพราะฉะนั้นเราเองก็มีส่วน แต่คนที่ผมคิดว่าน่าจะมีส่วนมากที่สุดและอาจารย์ไม่ได้พูดถึง แต่ผมคิดว่าควรจะพูดในเวทีสาธารณะวันนี้ก็คือรัฐมนตรีนะครับ แต่ขณะเดียวกันผมคิดว่าเป็นที่น่าสนใจ เพราะว่า เป็นครั้งแรกๆ ที่มีความพยายามเปลี่ยนนโยบายหรือการคิดในเชิงนโยบายใหม่ จะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็แล้วแต่ อันนี้ คือประเด็นที่ 1 นะครับ ก็คือว่าเห็นด้วยว่าเรื่องนี้เป็นสถานการณ์เฉพาะหน้า

การมองประเด็นเรื่องนี้ในช่วงต่อไป เราอาจจะต้องเปลี่ยนมุมมองกัน เพราะผมเชื่อว่าเรากำลังเข้าสู่ยุคใหม่ เราเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในเส้นของระยะเวลา เราเข้าสู่ยุคดิจิทัล เรากำลังเข้าสู่ยุคใหม่ของการเกษตรและอุตสาหกรรม เขาเรียกว่ายุคที่ No More Cheap Petrol, No More Cheap Food และต่อไปก็จะ No More Cheap Water ก็คือ เป็นยุคที่อาหารจะไม่ถูกอีกต่อไป น้ำมันไม่ถูกอีกต่อไป และน้ำจะไม่ถูกอีกต่อไป และจริงๆ ถ้าจะเพิ่มอีกอันก็คือ ภูมิอากาศจะไม่ได้เป็นอย่างที่เรารอบอยากให้มีมันเป็นหรือเคยชินอีกต่อไป อย่างที่คุณไพชยนต์พูดไป และเดี๋ยวผมจะขยายความตอนท้ายเรื่องภูมิอากาศ

ผมคิดว่าในช่วงที่เรากำลังเข้าสู่ยุคใหม่ ยุคที่เริ่มต้นจากน้ำมันก่อนที่ทำให้เป็นตัวเหมือนกับจุดชนวนจริงๆ เราพูดกันมานานแล้วเรื่องที่เราเรียกว่า Peak Oil คือจุดสูงสุดของการใช้น้ำมัน ตัวน้ำมันเองเป็นตัวหนึ่ง ที่ไปกระตุ้นจุดชนวนทำให้ราคาของผลผลิตการเกษตรหลายๆ ตัวเพิ่มขึ้นโดยตรงจากการเพิ่มขึ้นของต้นทุน ฉะนั้นน้ำมันพืชหรือน้ำตาลที่เพิ่มขึ้น ไม่ได้เพิ่มขึ้นเพราะว่าสถานการณ์แบบเดียวกับข้าว คือ ข้าวมันมีสถานการณ์เรื่องของการเสียหายของผลผลิต ซึ่งเป็นผลโดยอ้อมมาจากน้ำมัน คือการใช้น้ำมันถูก ทำให้เราใช้น้ำมันเกินตัว ทำให้เราปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกมาจำนวนมาก เป็นผลกระทบทำให้การผลิตในช่วงปีที่ผ่านมา หรือว่าปีที่แล้วมีการเสียหายของธัญพืชค่อนข้างสูง เพราะว่าธัญพืชในการปลูกทั่วโลก เป็นพืชที่ปลูกในระบบที่เราเรียกว่าฟีนฟฟ้าอากาศค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับพืชอื่นๆ ที่ยังเป็นพืชราคาถูก เมื่อคืนนี้ ผมกำลังแปลหนังสือชื่อ We are the weather makers. คือบอกว่า สมัยก่อนฝรั่งบอกว่า God made the weather. คือพระเจ้าเป็นคนสร้างให้เกิดภูมิอากาศ แล้วก็กำหนด แต่ตอนนี้เขาบอกว่าไม่ใช่หรอก มันไม่ใช่พระเจ้ามันคือพวกเรา มนุษย์เรากำลังทำให้อากาศเปลี่ยน

ถ้าพูดถึงการผลิตข้าวสาลีที่ออสเตรเลีย ที่ออสเตรเลียนี้เป็น Classic Case ในเรื่องข้าว เท่าที่จำตัวเลขได้ผลิตได้ประมาณล้านกว่าตันต่อปี หายไปเก้าแสนกว่าตันต่อปีในปีที่ผ่านมา ประเทศเดียวนะครับ ข้าวสาลีก็น่าจะไปเยอะ เมื่อคืนที่กำลังแปลเขาบอกว่า เขตที่ปลูกข้าวสาลีทางด้านตะวันตกของประเทศเป็นเขตที่เป็นดินทราย และวิธีการปลูกของเกษตรกรคือว่าไปไถป่า ก็ไม่ใช่ป่า เป็นลักษณะไม้ชนิดหนึ่ง เป็นไม้พื้นเมือง แล้วก็หยอดข้าวสาลี แล้วก็หยอดปุ๋ย แล้วก็รอให้ฝนตก ถ้าปีไหนฝนตกดีก็สบาย ถ้าปีไหนฝนตกไม่ดีก็เสียดาย ปัญหาคือว่ากระบวนการการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ออสเตรเลียอยู่ทางซีกโลกใต้ทำให้ฝนลดลงไป 15 เปอร์เซ็นต์ แต่การลดลงของฝนเพียงแค่ 15 เปอร์เซ็นต์ มันหมายถึงปลูกได้กับปลูกไม่ได้กับล้มเหลวไปเลย เพราะฉะนั้น การ

ล่มสลายของการปลูกข้าวสาลีในออสเตรเลีย เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เขาบอกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ เกิดจากก๊าซเรือนกระจก อีก 50 เปอร์เซ็นต์เกิดจากรัฐวโไฮโซน อันนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐพีชโดยเฉพาะ ข้าว ข้าวสาลี มันเสียหาย เพราะฉะนั้น เดียวย้อนกลับมาก็คือว่าเรากำลังเข้าสู่ยุคใหม่ ยุคที่อาหารหรือผลผลิต การเกษตรจะมีราคาสูงขึ้น และผมคิดว่าคงไม่ใช่เฉพาะรัฐพีชอย่างเดียว แต่ว่าวันนี้เผชิญข้าว ธัญพืช มันเป็นอะไรที่พอรขึ้นแล้วคนบ่นมากที่สุด

ปัญหาจริงๆ ไม่ใช่ปัญหาของราคาอาหารแพง ในด้านกลับกันของเหรียญ ปัญหานี้คือปัญหาคนจนในเมือง เพราะว่าจริงๆ แล้วที่อาจารย์พูดที่ผมชอบมากที่สุดคือคนส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นคนจนไม่ใช่คนจนเมือง แต่เป็นคนจนชนบท 10 กว่าปีที่ผ่านมาก็ผมทำงานกรีนเนท ผมก็พยายามเสนอไอเดีย แล้วก็สู้กับไอเดีย แล้วก็สู้กับพวกเอ็นจีโอด้วยนะครับ ว่าเราไม่ควรจะสนับสนุนนโยบายอาหารราคาถูกลง คืออาหารราคาถูกลงนี้ถูกใช้มาตลอด แล้วก็ถูกหยิบยกโดยอ้างความชอบธรรมว่าเมื่อมีคนจนจะต้องมีอาหารราคาถูกลง ตอนนั้นผมคิดว่าข้ออ้างเหล่านั้น มันยังถูกอ้างอยู่ แต่สิ่งที่สำคัญกว่าก็คือว่าจะทำอย่างไรให้คนจนในเมืองมีโอกาสที่จะมีชีวิตที่ดีกว่า ซึ่งไม่ใช่เฉพาะอาหารอาหารเป็นแค่ปัจจัยหนึ่ง

แน่นอนว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของรายจ่ายมาจากอาหาร แต่น้ำมันมันขึ้น เพราะฉะนั้นอาหารมันก็ต้องขึ้น ไปถามดูเกษตรกรได้เลยว่าราคาที่สูงขึ้นนี้ ต้นทุนเขาสูงขึ้นไปอีกเท่าไร ผมก็ไม่ค่อยแน่ใจพวกที่ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ยา ย่อยๆ โดยเฉพาะแถวภาคกลาง มันขึ้นไปแล้วตั้งแต่น้ำมัน ปุ๋ยยูเรีย ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ค่าแรงงานในภาค การเกษตรขึ้นหมด ฉะนั้นราคาที่ขึ้นๆ มาตอนนี้ พอหมดฤดูการเพาะปลูกไม่รู้ว่าจะหักกลบลบหนี้แล้วควักเนื้อหรือ เปล่ายังไม่รู้แน่ครับ คือไม่ได้แน่ใจว่าจะดี ซึ่งตรงนี้เป็นประเด็นที่สำคัญ แน่นนอนการเปลี่ยนระบบการผลิตที่ลด การใช้ปัจจัยการผลิตภายนอก โดยเฉพาะพวกปุ๋ยเคมียาฆ่าแมลงที่มากกว่าปกติก็เป็นอีกทางออกหนึ่ง แต่ก็ไม่ใช่ว่าทั้งหมด เพราะมันมีปัจจัยเรื่องน้ำมัน ปัจจัยเรื่องแรงงาน และปัจจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มีผลกระทบ เพราะฉะนั้นโดยสรุปของผมก็คือ ผมเชื่อว่าถ้าเราดูกรอบเฉพาะเรื่องของอาหาร เราก็จะมีวิกฤตการณ์ ที่เราต้องพูดถึงก็คือเรื่องน้ำมันที่ส่งผลกระทบต่อผู้อุปโภคบริโภค เมื่อวานมีคนบ่นรถเมล์จะขึ้นเป็น 10 บาท ใช้ใหม่ พอตีผมก็ไม่ได้นั่งรถเมล์มานานแล้วก็เลยไม่รู้ แต่คนจนใช้รถเมล์ และจริงๆ ก็ใช้เยอะพอสมควร รถเมล์ที่ขึ้น ถ้าเกิดมันต้องต่อ 2 เทียว วันละ 40 บาทมันแพงกว่าข้าวอีกนะครับ คิดดูให้คืนะครับ แล้วเขาใช้มิเตอร์น้ำไฟ ที่ไม่ได้ต่อโดยตรงกับรัฐ คือหลายอย่าง บางทีเราไฟกัสมันอาจจะไม่ถูก วิธีแก้ก็อาจจะต้องกลับไปดูที่ว่าจะทำอย่างไรให้เรามีค่าแรงที่มันสมน้ำสมเนื้อสมเหตุสมผลมากกว่าปัจจุบัน มากกว่าที่จะไปดูว่าทำอย่างไรให้อาหาร ราคาถูก อาหารราคาถูกลงอย่างเดียวคุณไม่ได้ช่วยคนจนเมืองได้เท่าไรหรอก

สุดท้ายประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ผมเกริ่นไปนิดหน่อยเรื่องข้าวสาลี จริงๆ แล้วมันหนัก กว่านั้น ในวงการเกษตร ปัญหาคือ มันไม่ใช่แค่การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ แน่นนอนเลยมันจะทำให้อากาศ ร้อนขึ้น การร้อนขึ้นของอากาศจะทำให้เกษตรกรผู้ของข้าวเป็นหมัน ถ้ามันร้อนถึงจุดจุดหนึ่ง เกษตรกรผู้จะเป็นหมัน พอเกษตรกรผู้เป็นหมันมันจะผสม มันก็จะไม่..เขาเรียกข้าวไม่ติดเม็ด ข้าวแพบ ข้าวลิบ เพราะฉะนั้นมันเกิดผลกระทบในวงกว้างได้ หรือการตกของฝนที่เปลี่ยนแปลงแบบแผนไป ที่มันทิ้งช่วงนานขึ้น

อย่างปี-สองปีนี้ ที่ผมทำงานอยู่ประมาณ 12 กลุ่มทั่วประเทศที่ตั้งมาเป็นศูนย์ก็โดน คือเกษตรกร ที่เชียงใหม่กับที่ยโสธรเขาบ่นมาก เขาบอกว่า 2 ปีที่ผ่านมาได้ทำนาตั้ง 8 ครั้งนะ ปีละ 4 ครั้งโดยเฉลี่ย คือ ทำนาในความหมายของเขาคือได้ตกกล้า 8 ครั้ง แต่เขาได้เก็บเกี่ยวครั้งเดียว เพราะตกกล้าแล้วมันตาย เพราะ ฝนทิ้งช่วง นี่คืออีกแบบชาวบ้าน แต่ถ้ามันยาวขึ้นอีกนิด ที่ปลูกเขาเรียกข้าวชนิดที่ไวต่อแสง อย่างเช่นข้าวหอม

มะลิ ถ้าคุณปลูกเลยวันที่ 12 สิงหาคมไปแล้ว ข้าวจะโตไม่เต็มที่พอ ผลผลิตก็จะลดลงไปอย่างมโหฬารเลย เพราะฉะนั้นแบบแผนการตกของฝนที่ซ้ำอีกอาทิตย์-สองอาทิตย์ มันหมายถึงได้ผลผลิต-ไม่ได้ผลผลิตในระดับประเทศนะครับ และจริงๆ แล้วเกษตรกรส่วนใหญ่ยังปลูกข้าวไวแสงอยู่ เพราะฉะนั้นระบบการผลิตของเราค่อนข้างเปราะบางต่อสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ คือพึ่งพากับภูมิอากาศสูง แล้วชาวบ้านก็เคยชินกับการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านต่างๆ ในการทำ ซึ่งผมบอกได้เลยว่าตอนนี้เราต้องเปลี่ยนตำราภูมิปัญญาพื้นบ้าน เพราะว่ามันไม่สะดวก เพราะการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่เกิดขึ้น มันใช้สิ่งที่เคยรู้จักในอดีตมาเป็นเกณฑ์ในการกำหนดวิธีการเพาะปลูกไม่ได้อีกต่อไปแล้ว

ตอนนี้ผมคิดว่าเป็นประเด็นที่สำคัญมากๆ สิ่งที่เป็นผลกระทบในเวียดนามที่มีพายุเข้า ในประเทศอินเดีย ในออสเตรเลีย ที่เป็นตัวจุดชนวนของวิกฤตการณ์ราคาข้าวที่สูงขึ้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศไม่ได้หมายถึงว่ามันร้อนขึ้นอย่างเดียว การผันผวน ในอดีตคือขึ้นลง มันจะขนาดนี้ แต่เวลานี้มันผันผวนคือเวลาลงมันลงเยอะ เวลาขึ้นมันขึ้นเยอะ มันแกว่งแรงขึ้น แล้วเวลาที่มีผลกระทบมันไม่เกิดผลกระทบในเฉพาะบางภูมิภาค มันกระทบไปได้ทั่วโลก เพราะฉะนั้น บอกได้เลยว่า โลกมีความเสี่ยงของระบบการผลิตการเกษตรต่อเรื่องของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศเพิ่มขึ้นอย่างมโหฬารโดยเราไม่รู้ตัว แล้วแน่นอนมันจะก่อให้เกิดวิกฤตการณ์อย่างนี้เพิ่มขึ้นอีก ยกเว้นแต่เราสร้างภูมิคุ้มกันอะไรบางอย่างขึ้น และยังเป็นคำถามที่ยังไม่มีคำตอบเท่าไรนัก กำลังคิดว่าเป็นประเด็นที่จำเป็นต้องหาคำตอบ

สุดท้ายพยายามจะตอบคำถามคุณแมทธิวว่าจะทำอย่างไรกับรัฐบาล คำตอบผมสั้นๆ ก็อย่าไปยุ่งกับมันเลย เสียเวลา การเมืองไม่ใช่เฉพาะที่ประเทศไทย การเมืองทุกที่ นักการเมืองเขาไม่ได้คิดอะไรที่มันยาวไปกว่าช่วงฤดูกาลหาเสียง การเลือกตั้ง วงจรการเลือกตั้ง ส่วนใหญ่ไม่ได้คิดวิธีแก้ปัญหาตรงจุด ที่เรากำลังพูดถึงมันเป็นเรื่องที่ไกลกว่า และผมคิดว่ามันจำเป็นที่จะต้องสร้างความร่วมมือของเอกชนกับเอกชน อย่างที่คุณไพชยนต์พูด ผมคิดว่าน่าสนใจ ผมเองก็มีประสบการณ์ว่าช่วงหลังภาคเอกชนเองในหลายๆ ที่ ที่ให้ความใส่ใจกับเรื่องพวกนี้ มีการให้การสนับสนุนทุกทาง ที่เราเรียกว่า CSR ทั้งการวิจัย ทั้งงานพัฒนาชนบท และเม็ดเงินก็ไม่ค่อยน้อยไปกว่าของรัฐจริงๆ น่าสนใจกว่าเยอะ ไม่ต้องไปเสียเวลากับมันมาก ก็จบแค่นี้ครับสั้นๆ

รศ.ดร.ปัทมาวดี ชูชุกิ ขอบคุณมากค่ะ เป็นประเด็นที่ชัดเจนนะคะ ในความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องของการปั่นราคานะคะ โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องปัจจุบันเราก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ อาหารแพง น้ำมันแพง น้ำกำลังจะตามมา เพราะฉะนั้นดูเหมือนว่าวิกฤตข้างหน้ามันจะค่อนข้างสาหัสสากรรจ์ สร้างภูมิคุ้มกันก็จำเป็นต้องทำ แต่คืออะไรนี่อาจจะต้องช่วยกันคิด เป็นประเด็นที่ทำหายแล้วก็น่าสนใจ ส่วนเรื่องขงนโยบาย ข้อเสนอชัดเจนนะคะ ไม่ต้องไปสนใจมันเท่าไร คำถามก็คือว่าความร่วมมือของพวกเราตนเองในเรื่องของการสร้างภูมิคุ้มกันหรือความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับเอกชน บทบาทของเอกชนอาจจะมีความสำคัญมากขึ้นในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องของการหาทางออกในเรื่องของวิกฤตเหล่านี้จะคะ

หลังจากนี้ คงจะมีโอกาสที่จะรับฟังความคิดเห็นจากท่านผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกๆ ท่าน หลังจากที่คุณไพชยนต์ได้กรุณาให้ความเห็นเพิ่มเติมเรื่องแนวทางในการแก้ไข กราบเรียนเชิญค่ะ

คุณไพชยนต์ เอื้อทวิกุล ก่อนที่จะเข้าไปถึงว่าแนวทางแก้ไขเป็นอย่างไร ผมขอมีคำถามว่าทำไมวิกฤตคราวนี้จะเป็นตัวเร่งที่ทำให้การล่มสลายเร็วขึ้น ในกรณีที่ผู้ผลิตหรือเกษตรกร มีความหวังว่าจะได้ราคาดี ทุกคนก็ต้องพยายามดิ้นรนที่จะมีโอกาสที่จะล้มตาอำปาก ที่ที่ไม่ควรจะใช้การเพาะปลูกก็เอามาใช้ในการเพาะปลูก ในแหล่งซึ่งน้ำจะขาดแคลนในการปลูกนาปรังก็เสี่ยง แล้วยังมีการแย่งปัจจัยการผลิต ตั้งแต่พื้นที่การปลูก น้ำ ปุ๋ย ยา ทุกอย่าง

ในระยะสั้น พวกนี้ ไม่สามารถเพิ่มอุปสงค์ได้ทันที แม้กระทั่งปุ๋ย ยา ก็ไม่สามารถเพิ่มอุปสงค์ได้ทันที และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปุ๋ย ยา อยู่ในมือพ่อค้าใหญ่ๆ นายทุนใหญ่ๆ เพียงไม่กี่ราย เพราะฉะนั้นก็เป็นโอกาสที่ราคาจะต้องโดนปั่นขึ้นจากอุปสงค์ที่มากขึ้น ตรงนี้ก็เป็นการเพิ่มต้นทุนการผลิตอย่างมาก โดยที่คาดหวังว่าไม่เป็นไร เสรีแล้วก็ขายได้ราคา แต่จากนโยบายการทำงานของภาครัฐ ยกตัวอย่างเรื่องข้าวธงฟ้า เมื่อ 2 เดือนกว่ามาแล้ว ท่านประกาศว่าท่านจะนำข้าวธงฟ้าจากสต็อก 2.1 ล้านตันมาใช้ โดยที่ภาคเอกชนข้าวอยู่ในมือพ่อค้าประมาณ 2.8 ล้านตันถ้าผมจำไม่ผิด ก็มีประมาณ 5 ล้านตันของท่าน ท่านก็บอกว่าเอา 2.1 มาทำธงฟ้า หลังจากนั้น 2 วัน ไม่ทราบว่าจะเกิดเหตุอะไรขึ้น ท่านยกเลิก หลังจากยกเลิกก็มีการให้ข้าวอยู่ตลอดเวลาว่าราคาจะขึ้นไปถึงพันเหรียญ อย่าขายข้าวนะ ให้เก็บข้าวอยู่ในมือ ชาวนาอย่าขายข้าว ท่านไม่รู้หรือว่าข้าวไม่ได้อยู่ในมือชาวนา ข้าวอยู่ในมือท่านกับในมือพ่อค้า สิ่งนี้ทำให้ราคาปั่นขึ้น ข้าวหายจากตลาดข้าวถุง ราคาเพิ่มขึ้นตามที่ท่านพูดเลยครบทุกอย่าง เพราะข้าวมันหายจากตลาด อันนี้เป็นการเล่นเกมกับอุปสงค์ที่มีอยู่ หรือว่าของที่มีอยู่ พอราคาข้าวขึ้นได้ที่ เวลาจะเริ่มเก็บเกี่ยวนาปรัง ท่านออกข้าวธงฟ้าครับ ราคาโดนทุบปึงลงมาเลยนะครับ ข้าวสาร เป็นโอกาสซึ่งชาวนาหวังว่าจะได้ราคาดี

ผมไม่ทราบเหตุนี้ครับว่าทำไมท่านถึงคิดอย่างนี้ ทำอย่างนี้ แต่ผลก็คือว่าข้าวที่เก็บเกี่ยวจากนาปรังได้ 6 พันบาท 7 พันบาท ข้าวเหนียวเหลืออยู่ไม่กี่บาท ก็คือว่ามันไม่ได้อย่างที่คาด แล้วต้นทุนมันขึ้นอยู่แล้วที่เราพูดถึง จนกระทั่งชาวนาต้องปิดถนนเดินขบวนล้อมศาลากลาง วิธีแก้ท่านก็สร้างภาพต่อว่าจะซื้อ 14,000 บาท โดยที่ท่านไม่ได้บอกหรือว่าเงินจะมาจากไหน ใครจะเป็นผู้ซื้อ ซื้ออย่างไร ซื้อแล้วเก็บที่ไหน อันนี้คือสิ่งที่เกิดขึ้นที่ผมคิดว่ามันเป็นตัวเร่งในการล่มสลายเร็วขึ้น เพราะว่ามีปัจจัยการผลิตที่ไม่เหมาะสม ต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นกับความคาดหวังที่จะได้ราคาที่ดี มันไม่ไปด้วยกัน ผลกระทบทางสังคมและจิตใจของเกษตรกร ยังไม่ต้องพูดถึงเราพูดถึงกันแต่เฉพาะว่าภาวะที่เกษตรกรรายย่อยจะล่มสลายเร็วขึ้น มันเกิดจากจุดนี้ครับ

วิธีการแก้ เราต้องแก้ไข หนึ่งในสำคัญที่สุดคือห่วงโซ่อุปทานที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผมได้ยกภาพให้ท่านเห็นคร่าวๆ นอกจากผลกระทบจะไปให้เกษตรกรแล้ว พ่อค้ายังผลกระทบไปให้ผู้บริโภค ยกตัวอย่างต่อจากเมื่อสักครู่ ถ้าสมมติว่าซื้อของจากไร่มา 10 บาท ถ้าผ่านมือ 5 ขั้นตอน ขั้นตอนหนึ่งก็มีการคิดต้นทุนค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น มีการเอากำไรในส่วนของผู้ประกอบการของเขาเพิ่มขึ้นในส่วนหนึ่ง จะเป็นธรรมหรือไม่เป็นธรรมว่าไปอีกที

สมมติว่าเป็น 3 บาท ถ้าผ่าน 5 ขั้นตอน 15 บาท ของจะถึงมือตลาดค้าส่งนี้จาก 10 บาทเป็น 25 บาท และจากตลาดค้าส่งไปตลาดค้าปลีก โดยมากจะผ่านอีก 2 ถึง 3 ขั้นตอนอย่างน้อย แล้วตลาดค้าปลีกถ้าเป็นห้างซูเปอร์สโตร์ใหญ่ๆ ที่เราเห็นกันอยู่เวลานี้ เขาจะต้องบวก Gross Margin อย่างน้อย 30-50 เปอร์เซ็นต์ บางกรณีบวกถึง 100 เปอร์เซ็นต์ ก็หมายความว่า 25 บาท เมื่อผ่านมืออีก 2-3 ขั้นตอน มันกลายเป็น 30 กว่าบาท แล้วยังมีการบวกในการขายอีก มันก็เป็น 60 กว่าบาท นี่เป็นตัวอย่างนะครับ 60-70 บาท ผู้บริโภคจ่ายแพงเกษตรกรได้น้อย คนที่ได้ประโยชน์หรือว่าไม่เสียประโยชน์ก็คือกลุ่มผู้ค้า ไม่ได้หมายความว่าพวกนี้เลวนะครับ อย่าเข้าใจผิด อย่างคุณเป็นพ่อค้าคนกลาง คุณซื้อมาคุณก็ต้องไปรวบรวม คุณก็ต้องมีค่าน้ำมัน ค่าเวลา ค่า

สิทธิ์หรือของพาหนะที่คุณจะไปรวบรวม เสร็จแล้วคุณก็ต้องเลี้ยงดูตัวเองเลี้ยงดูครอบครัว คุณก็ต้องมีกำไร เพราะฉะนั้นมันนี่มันเป็นระบบที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่ใช่ทุกคนแล้ว หรือใจดำ ใจไม่ได้ระงำ ไม่ใช่ผู้ค้าส่งแล้ว เขาก็ต้องบริหารความเสี่ยงของเขา พ่อค้าคนกลางก็ต้องบริหารความเสี่ยงของเขา จุดแรกที่ต้องแก้ไข คือต้องแก้ไขห่วงโซ่อุปทานอันนี้

จุดที่สองที่ร่วมกับห่วงโซ่อุปทานก็คือ ต้องแก้ไขระบบโลจิสติกส์ เวลาที่ระบบโลจิสติกส์ของเราไม่มีประสิทธิภาพ ถ้าผมจะขอพูดแบบตรงไปตรงมา นะครับ ผมอาจจะไปกระทบกระเทือนหลายๆ หน่วยงานหรือองค์กรของรัฐ อย่างเช่นเราภูมิใจมากเหลือเกินว่าเรามี Sea Land Hub ที่แหลมฉบัง แต่ท่านคงจะลืมไปว่า ถ้าจะมี Hub ต้องมี Scope ต้องมี Corridor ต้องมีเส้นทางการขนส่งที่มีประสิทธิภาพและสะดวกเข้าไปที่ Hub นั้น ลองนึกภาพดูนะครับ ผลผลิตเป็นร้อยล้านตันที่ต้องมาจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคตะวันตก ภาคใต้ของประเทศ ที่จะต้องไหลผ่านกรุงเทพฯ ซึ่งเวลานี้ท่านก็รู้อยู่แล้วว่ามันจลาจลแค่ไหนในเรื่องการจราจร แต่สินค้าเป็นร้อยๆ ล้านตันต้องมาผ่านที่นี่เพื่อจะไป Eastern Seaboard ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนืออาจจะสะดวกหน่อย แต่ระบบการขนส่งจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเข้ามา ระบบการขนส่งที่ถูกที่สุดก็คือระบบทางน้ำ ที่ถูกที่สุดก็คือระบบราง แพงที่สุดก็คือรถบรรทุก เวลานี้เรามีการพัฒนาระบบการขนส่งทางน้ำแค่ไหน เรามีการพัฒนาระบบรางหรือไม่ ท่านพูดกันเรื่องสองเลน ท่านพูดถึงเรื่องการขยายระบบราง ท่านพูดกันมานานแล้ว ผมคิดว่าคงใช้เวลาเท่ากับสุวรรณภูมิมาก่อนจะเกิดมาได้คือ 25 ปี นอกจากนั้นประสิทธิภาพในการขนส่งระบบรางที่มีอยู่เวลานี้ มันก็เป็นประสิทธิภาพที่เลวมาก ในวิสาหกิจซึ่งเป็นการผูกขาด สามารถขาดทุนได้มากมายขนาดนี้ ผมยังนึกไม่ออก ท่านต้องเก่งมากเหลือเกินที่สามารถทำให้ได้ขาดทุนแบบนี้

ถ้าระบบโลจิสติกส์ไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลง สินค้าจะหายไปกับกระบวนการสูญเสียในห่วงโซ่อุปทานใน โลจิสติกส์นี้มากมาย ท่านต้องแก้ทั้งสองอย่างนี้พร้อมกัน และจริงๆ แล้ว ถ้าท่านรักคนไทย อยากให้คนไทยได้กินของดีมีคุณภาพ ปลอดภัยในการใช้บริโภค ไม่ว่าจะเนื้อสัตว์ ผัก ผลไม้ ท่านต้องเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณภาพ (Quality Chain) การเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานเป็นห่วงโซ่คุณภาพ เอาตามภาษาชาวบ้านที่เข้าใจง่าย ๆ ก็คือว่าตั้งแต่การปลูก ทำให้ปลอดภัย หัววิธีการปลูกการดูแลที่ปลอดภัย ไม่ใช่เฉพาะสารเคมีตกค้าง ปลอดภัยจากการปนเปื้อนอื่นด้วย นอกจากนั้นยังต้องปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม ยังต้องส่งเสริมปัจจัยการผลิต บูรณาการปัจจัยการผลิต สร้างความสมดุลทางธรรมชาติให้มากขึ้น นี่คือวิธีการที่จะต้องแก้ไขที่แปลงปลูก เมื่อได้คุณภาพของที่ดีแล้ว ในระบบโลจิสติกส์ ตั้งแต่การเก็บรักษาถึงเคลื่อนย้าย ต้องอยู่ในระบบที่ดี ที่ป้องกันไม่ให้เกิดการสูญเสีย ก็คือต้องมีการทำการดูแลหลังการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้องเหมาะสม เอาทฤษฎีต่างๆ ที่มีเยอะแยะมาทำให้ง่ายขึ้นในการนำไปใช้ ให้ชาวบ้านใช้ได้และทำได้ถ้าต้องการจะทำ ผลผลิตความเสียหายก็จะหายไป คุณภาพของของ ความปลอดภัยในการบริโภคก็จะสูงขึ้น จากจุดนี้ ของที่เข้ามาถึงตลาดจะเป็นของที่มีคุณภาพ ถ้าท่านทำดีแล้วยังคิดต่อ ท่านก็สามารถทำระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ได้ทั่วประเทศเหมือนกัน เพื่อจะดูว่าตรงไหนเกิดปัญหา ท่านบริโภคข้าว ท่านรู้ไหมครับข้าวมาจากไหน มาจากแปลงไหน ท่านรู้ไหมครับว่าข้าวที่ท่านบริโภค ปลูกมาจากจังหวัดตากที่มีแคดเมียมปนเปื้อนในดินหรือเปล่า ท่านรู้ไหมครับ ปลาแห้งหรือปลาที่ท่านบอกว่าอร่อยที่ท่านไปกินที่จังหวัดกาญจนบุรี มาจากแควน้อย หรือมีน้ำจากคลิตี้มาผสม ซึ่งมีสารตะกั่วสูงกว่ามาตรฐานถึง 400 เท่า

ถ้าท่านจัดระบบพวกนี้แล้ว ท่านต้องประสานเข้าไปอีก ก็คือว่าจัดการประกันราคาแล้วอันนี้จะมาถึง เรื่องการจัดเขตพื้นที่กับการใช้ที่ดิน (Land Use) ที่ท่านอาจารย์พูดถึง สมมติผมเป็นรัฐบาลนะครับ มีอำนาจเต็ม ผมก็ดูเลยว่า จังหวัดนี้ หรือภูมิภาคนี้ หรือตำบลนี้ หรืออำเภอนี้ ปลูกพืชอะไรได้ดีที่สุด สมมติว่าผมเลือกได้ พืชที่ปลูกได้ดีที่สุด 20 ประเภท ผมก็จะไปดูว่าใน 20 ประเภท พืชใดที่มีศักยภาพ มีความต้องการสม่ำเสมอ และมีแนวโน้มที่ดี มีศักยภาพในอนาคตทั้งทางด้านการส่งออกและการบริโภคภายในประเทศ ผมจะเข้าไป ถ่ายทอดเทคโนโลยี ผมจะเข้าไปรวมกลุ่มเกษตรกร และผมจะเข้าไปประกันราคาที่เป็นธรรมให้เขา เมื่อเขามีการประกันราคาที่เป็นธรรม และมีการถ่ายทอดเทคโนโลยี มีการช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการปลูกการดูแลแล้ว ก็คนครับที่จะไปปลูกพืชอื่น ถ้าราคาที่คุณให้เป็นธรรม อันนี้ผลได้ก็คือการใช้ประโยชน์จากแผ่นดินหรือปัจจัยการผลิตให้ได้มากที่สุด ก็คือการจัดการใช้ที่ดินให้เหมาะสมที่สุดในการเพาะปลูก เสร็จแล้วผมก็รวบรวมผลผลิต ทำความสะอาดขั้นต้น มีโรงที่ทำความสะอาดหรือโรงบรรจุหีบห่อเล็กๆ ในอำเภอนั้นหรือตำบลนั้น รับผลผลิตมา ทำความสะอาด เก็บเข้าห้องเย็น ทำ Closed Pallet Control แล้วขนส่งมาตลาด

ผมยกตัวอย่างเรื่องกะหล่ำปลีที่ผมยกมาแล้ว ก็คือราคาตอนที่ตกต่ำที่สุดก็คือ 50 สตางค์ 80 สตางค์ แต่มาถึงตลาดไทนี้ หกบาทห้าสิบ มาถึง ซูเปอร์มาร์เก็ตหรือว่าตลาดสด 13-14 บาท ดูความต่างของราคาดะครับ ถ้าสมมติว่าผมทำแบบนี้ ผมไปประกันราคาเกษตรกรเลย 3 บาท ต้นทุนการผลิตของเกษตรกร อยู่ประมาณ 2 บาท ก่อนนี้บาทเศษ ตอนนี้อยู่ 2 บาท สมมติว่า 2 บาท ผมประกันราคาเลย 3 บาท เกษตรกร ดีใจมาก เขาฉลองได้สำหรับผู้ปลูกกะหล่ำปลี ผม 3 บาท ผมทำความสะอาด เก็บเข้า ผมไม่มีของสูญเสีย ผมเก็บรักษาอย่างดี เมื่อได้ปริมาณพอผมส่งเข้ามาตลาดค้าส่ง ตลาดกลาง สมมติว่าตลาดไท ผมเสียค่าจัดการ ทั้งหมดต่อกิโลกรัม ไม่เกินหนึ่งบาทห้าสิบ ถ้าท่านได้การประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale) มาถึงตลาดไท ผมมีต้นทุน 4.50 แต่ผมขายได้ 6 บาท ผมกำไรแล้วครับ และก็จริงๆ แล้ว ตลาดกลางน่าจะให้ราคาผมดีกว่านี้ แต่ยังไม่ต้องพูดถึง เอาแค่ 6 บาทห้าสิบนะครับ ผมกำไรแล้ว

ของที่เวลานี้ไปถึงผู้บริโภคซึ่งสูญเสียไปประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์กว่าจะถึงผู้บริโภค ตัวเลขที่ผมประเมินไว้เกี่ยวกับความสูญเสียมันเป็นแสนล้านต่อปี ของพวกนี้ที่ได้รับการดูแลมาอย่างดี อายุการเก็บรักษาของมันยาว ขึ้นเยอะ เพราะฉะนั้นของที่จะไปเน่าเสียหายซึ่งจะต้องทิ้งไปก็จะน้อยลง ผู้บริโภคก็ได้ของดี ราคาไม่ใช่ขึ้นจาก เดิมนะครับ ราคาเท่าเดิม หรืออาจจะลดลงกว่าเดิมก็ได้ เพราะไม่มีของสูญเสีย มีใครเสียประโยชน์ครับ ไม่มีครับ แต่มันต้องแก้โครงสร้าง ต้องแก้ระบบ ต้องแก้วิธีการ มีใครที่จะคิดทำครับ รัฐบาลชุดนี้ รัฐบาลชุดก่อนนี้ หรือว่าหน่วยงานของรัฐที่จะคิดครับ ผมยังไม่เห็น ไม่ใช่ท่านไม่รู้ หรือว่าไม่ใช่ท่านคิดไม่เป็น ผมคิดว่าถ้าท่านอยากจะทำ ท่านรู้ มันไม่ใช่เรื่องซับซ้อน สิ่งที่ผมว่าก็คือว่าไม่มีใครสนใจ ขาดความสนใจ ทุกคนทำเพื่อประโยชน์ส่วนตน การจกจ่ายประโยชน์จากส่วนรวมเข้าไปเป็นประโยชน์ส่วนตน โดยที่ไม่ได้คิดว่าตนมีหน้าที่ที่จะตอบสนอง ประเทศนี้ ตอบสนองแผ่นดินนี้ ใครมีโอกาสเมื่อใครยาวสาวได้สาวเอาทั้งนั้น และระบบการเข้าไปแทรกแซงพุง ราคาจะไม่หมดไปหรอกครับ เพราะถ้ามีระบบนี้จะไม่ต้องมีการแทรกแซงพุงราคาอีกแล้ว ถ้ามันหมดไป ผลประโยชน์มันหายไปมหาศาลนะครับสำหรับคนบางกลุ่ม เพราะฉะนั้น สำหรับผมที่สรุปว่า เรากำลังเข้าสู่ยุค ยุค มันจะล้มทั้งระบบ คนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเกษตรและประชาชนที่ยากจนจะกลายเป็นทาส ยุคใหม่ เพราะผมไม่มีความหวังว่าจะมีหน่วยงานของรัฐที่จะกระตือรือร้นเอาใจใส่ รวมทั้งนักวิชาการด้วยที่จะ แก้ไขปัญหาพื้นฐานนี้ ท่านคงเห็นตัวเลขปี 2006 ก็ประมาณ 8 แสนกว่าล้าน แต่ GDP ภาคเกษตรนี่คิดมาจาก ราคาที่เร้นะครับ ซึ่งผมย้ำให้เห็นแล้ว ความต่าง 13-14 เท่า นี่ราคาที่ไร่ ถ้ามูลค่าสูญเสีย 10เปอร์เซ็นต์ ท่านว่า

ข้าวสูญเสียเกิน 10 เปอร์เซ็นต์ใหม่ครับ ท่านว่าข้าวโพดสูญเสียเกินกว่า 10 เปอร์เซ็นต์ใหม่ครับ ถ้า 10 เปอร์เซ็นต์ ท่านโยนเงินทิ้งไปเฉยๆ 84,000 ล้าน ถ้าสูญเสีย 25 เปอร์เซ็นต์ ท่านโยนเงินทิ้งไป 210,000 ล้านบาท นั่นราคาที่ไร่นะครับ ถ้าท่านลองคิดว่าเป็นมูลค่าในการขายปลี๊กมันจะออกมาเท่าไร ง่ายๆ คุณสืบเข้าไปครับ ผมคุณแล้วผมอ่านตัวเลขไม่ถูก มันก็เป็น 2 ล้านล้าน ถ้าเราเก็บเฉพาะสิ่งที่สูญเสียพวกนี้มาให้แก่เกษตรกร ผมคิดว่าไม่มีเกษตรกรที่ยากจนในเมืองไทย ก็ขอเสนอไว้แค่นี้ก่อนครับ

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร มีคำถามใหม่ครับ เชิญเลยครับ แนะนำตัว แล้วก็ตั้งคำถามได้ เชิญเลยครับ

คุณนันทิญา นันทิญา จากเดอะ เนชั่นนะคะ ตอนนี้อยู่ที่พืชพลังงานราคาดีแล้วทำยังไงถึงจะจัดสมดุลให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ด้วย ในขณะเดียวกันไม่ทำให้ความมั่นคงทางอาหารมีปัญหา แล้วในเชิงของพื้นที่การปลูก จะแบ่งอย่างไรให้พืชพลังงานกับพืชอาหารมันอยู่กันได้

คุณธนรัตน์ สวัสดีครับ ผมธนรัตน์จากสุพรรณนะครับ เป็นการขอแลกเปลี่ยนดีกว่านะครับ ไม่ใช่คำถาม

ผมว่าการพัฒนาประเทศมันทำให้เกษตรกรล้มสลายมานานแล้ว ตั้งแต่คิดว่าชาวนาต้องคิดค่าแรงตัวเอง มันทำลายวิถีคิด วิถีชีวิตคน แล้วผมฟังจากวิทยากรทุกท่าน ผมมองว่าในอนาคตจะมีเครือข่ายผู้ถูกระทำให้สูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเองอย่างแน่นอน เพราะอะไร เพราะว่าคนจะสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเอง ไม่ว่าจะเรื่องอาหาร เรื่องวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเรื่องที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็คือทฤษฎีที่เขาเสนอกันที่มีสองศูนย์ของท่านเจ้าสัวที่ทำลายวิถีการผลิตของคนอีสาน วิถีการผลิตของคนภาคเหนือ แล้วก็เปลี่ยนวิถีการบริโภคให้คนคิดวิธีการกินให้คน ผมว่ามันอันตรายมากแบบนี้ ความสามารถในการพึ่งตนเองของชาวบ้านจะหายไป แล้วพวกเราจะมีแนวทางที่จะแก้ไขหลายเรื่อง แต่ผมมองว่า แบบที่คุณวิฑูรย์บอกก็คืออย่าไปสนใจมัน รัฐบาล ผมมองว่าถ้าเกษตรกรเราจะพึ่งตนเอง เราต้องมีมุมมองเรื่องของวัฒนธรรมเข้ามากำกับ อย่าไปตามเงื่อนไขของกระแสเศรษฐกิจแล้วเราจะอยู่รอด เพราะว่าทุกวันนี้ นะครับ ปุ๋ยเคมีไม่เสียภาษีสักบาท แต่ขึ้นเอาๆ แต่ค่าส่งออกข้าวคิด Premium จากชาวนาไม่ใช่จากพ่อค้า นะครับ แล้วก็ถดถอยข้าว ทำให้ปุ๋ยปุ๋ยประกันราคาข้าวให้ชาวบ้าน 9 หมื่นถึงแสนบาทต่อเกวียน รัฐบาลไทยประกันเท่าไร 7,000 แล้วตอนนี้ได้ข่าวว่าจะประกันราคาข้าวให้ชาวบ้านไปลงทะเลเบียน ใครอยากขายข้าวเกวียนละหมื่นห้าให้ไปลงชื่อไว้ ตอนนี้เป็นเรื่องของการหาเสียง ใครอยากประกันราคาได้ราคาข้าวเกวียนละหมื่นห้าให้ไปลงชื่อ นี่ก็คือการหาเสียงอย่างใหม่ แล้วจะทำลายความสามารถของชาวบ้าน ประเด็นของการนำเสนอเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาให้กับรัฐบาลเพื่อไปช่วยชาวบ้าน ผมมองว่าไม่เห็นอนาคต

คุณมณฑาวดี อาจจะมีข้อคิดเห็นร่วมแล้วก็เป็นคำถามด้วยนะคะ ชื่อมณฑาวดี จากมูลนิธิชีวิตไทค่ะ ทำงานกับเกษตรกรในภาคอีสานและภาคอื่นด้วยค่ะ มีทั้งเกษตรกรที่ทำเกษตรทางเลือกแล้วก็ได้รับผลกระทบจากภาคการเกษตรนะคะ

สิ่งที่เป็นประเด็นที่ได้รับจากการพูดคุย โดยมากเวลาเราเห็นประเด็นงานพัฒนาที่เกิดขึ้นในภาคเกษตรเราจะถามว่าใครได้ใครเสีย ถ้าบอกว่าใครได้มาก ถ้าจะไล่มาจากคนที่ทำไม่ได้วิเคราะห์กัน ทางพ่อค้านายทุนท่านได้มากนะคะ ทุกอย่างเป็นไปตามกลไกตลาดโลก เกษตรกรก็แยกอยู่แล้ว พอสถานการณ์ราคาข้าวดีขึ้นกลับกลายเป็นเรายังแย่งหนักลงไปอีกทั้งเกษตรกรทั้งผู้บริโภค ที่นี้ใครได้มาก ก็คือพ่อค้าได้มาก ถามว่าเกษตรกรได้มากไหม เหมือนกับจะดีใจตอนแรก ไปๆ มาๆ ดีใจไม่ออกหรอกคะ ยิ่งมาฟังข้อมูลนี่ยิ่งเป็นการยืนยัน สิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เกษตรกรปัจจุบันต้องแบกรับต้นทุนปัจจัยการผลิตสูง ไม่ว่าจะเป็เมล็ดพันธุ์จาก 80 บาท เป็น 200 บาท ไหนจะที่ดิน นอกจากต้องแบกรับเรื่องต้นทุนปัจจัยการผลิตแล้ว ก็ยังต้องเจอกับสถานการณ์ในพื้นที่ อาจารย์บอกว่าเป็นการเร่งหายนะ คือแทนที่จะดีขึ้นยิ่งทำการผลิตอาจจะเป็นการสร้างวิกฤตเรื่องสิ่งแวดล้อมและการแย่งชิงทรัพยากรต่างๆ อันนี้เป็นประเด็นที่น่าห่วงมาก ซึ่งเหมือนกับเรายังไม่มีทางออกเลยนะคะ เรากำลังพูดถึงปัญหาอยู่ แล้วเรายังอยากจะทำประเด็นมาก รู้ทั้งรัฐนะคะ พูดให้ชัดขึ้นอีกหน่อยได้ไหมคะว่าจำเลยคือใคร เราจับจำเลยได้ไหม สังคมรู้ แต่ว่าสังคมก็ยังไม่ทำอะไรกับเรื่องนี้ อยากให้พูดให้ชัดอีกทีว่าจำเลยคือใคร อันนี้ประเด็นที่หนึ่ง

ประเด็นที่สองที่อยากเห็น แล้วก็อยากจะทำประเด็นของคุณวิฑูรย์นะคะ คุณวิฑูรย์บอกว่า อย่าไปยุ่งกับเขาเลยรัฐบาล เสียเวลา เราไม่ยุ่งหรอก แต่ถ้าไม่ยุ่ง เราทำให้ยุ่ง ดิฉันฟังรายการโทรทัศน์ของสื่อมวลชน เขาพูดบอกว่ามีกระแสว่าในท่ามกลางกระแสวิกฤตอาหารเป็นแบบนี้ รัฐบาลซาอุดีอาระเบียสนใจที่จะมาลงทุนผลิตข้าวในเมืองไทย แล้วเขาก็พูดกันว่า เจ็บจี๊ด แล้วทางผู้อำนวยการก็พูดว่า ก็คงจะเป็นหน้าที่ของรัฐบาลพิจารณาเรื่องต่อไป ซึ่งดิฉันฟังแล้วก็รู้สึกหดหู่มาก เราไม่ยุ่งกับเขา แต่ว่าเขาจะมีผลกระทบทำให้เกิดความยุ่งในอนาคต เรื่องเหล่านี้เราคิดว่าเราควรจะมีทำอย่างไรนะคะ ขอเปิดประเด็นฟังความคิดเห็นคะ

คุณมณู มณีโชติ ผมมณู มณีโชติครับ ชาวนาพิชิตครับ จริงๆ แล้ว สถานการณ์ผมว่าผมก็ชนลูกเหมือนกันนะ เพราะว่าสื่อพูดถึงชาวนาช่วงนี้บ่อย ชาวนาเกิดความสำคัญในประเทศไทยขึ้นแล้ว แต่ถ้าย้อนหลังไป เมื่อก่อนทำไม่ไม่คิด ประเด็นอีกประเด็นที่ผมสงสัยมากที่อาจารย์ให้ข้อมูลมาในเรื่องของภาวะรายได้ของประชากรโลก ผมสงสัยว่าทำไมคนพอมีรายได้เพิ่มขึ้นจะบริโภคน้อยลง แสดงว่ากลุ่มคนพวกนี้กินลม อิ่มทิพย์ หรือไปกินอะไรที่ไม่ใช่ปัจจัย 5 ก็เป็นข้อสงสัยตามประสาชาวบ้านนะครับ เพราะชาวบ้านเขาสงสัยว่าคนรวยมันไม่กินข้าวแล้วมันกินอะไรกัน หรือมันกินอากาศเข้าไป แล้วคนจนที่ไม่มีจะกินกลับบริโภคเพิ่มขึ้น เป็นเรื่องที่น่าสงสัย แต่ผมเป็นคนทำนา ผมไม่ห่วงหรอกครับว่าโลกจะเกิดอะไรขึ้น เพราะข้าวผมมีกินเพียบ ผมเอาไว้แค่ปีละ 2 ตัน เหลือกินครับ แถมแจกพี่น้องได้อีก

แต่ที่นี้ที่ห่วงนี้ ห่วงเรื่องของขบวนการและการพัฒนาของทั้งขบวนการในระดับชาติ ว่าจริงๆ แล้ว ความสำคัญของพี่น้องชาวนาถูกหยิบยกขึ้นมาคุยแค่ 5 วัน 10 วันแล้วก็จบ ในสถานการณ์ข้าว ณ ปัจจุบัน แต่เมื่อเกิดวิกฤตจริง ชาวนาไม่มีโอกาสที่จะมาออกสื่อทีวีหรือครับ ตอนนี้ชาวนาเท่มากเลย สื่อตรงไหนก็ต้อนรับ ชาวนาอย่างนี้เป็นอย่างนี้เป็นกำลังสำคัญของชาติ แต่ที่ผ่านมากกว่าที่ชาวนาเขาจะฟื้นตัว ผมกลับไปอยู่บ้านลึบกว่าปี กลับไปรวมกลุ่มองค์กรอย่างที่ท่านว่านะครับ การแก้ไขปัญหาก็คือการรวมตัวเป็นกลุ่มองค์กรเป็น

สหกรณ์ ในรัฐธรรมนูญนี้เขียนไว้ชัดเจนอยู่แล้ว สิทธิการรวมตัวมันมีอยู่แล้ว แต่ท่านลองลงพื้นที่จริงสิครับ กลุ่มยิ่งใหญ่ ส่วนราชการยิ่งเหยียบ ผมก็รวมตัวกลุ่มเกษตรกรชาวนาอินทรีชีพภาพ เชื่อมประสานหน่วยงานต่างๆ แต่ในเมื่อโครงสร้างในการบริหารในส่วนท้องถิ่นมันมีข้อจำกัด มันมีกฎเกณฑ์มีอะไรหลายเรื่องซึ่งมันไม่เป็นตามสิทธิตามรัฐธรรมนูญเลย แต่ผมเห็นด้วยครับการรวมตัวคือเป้าหมายสำคัญที่สุด คือทางออกสำคัญที่สุดของพี่น้องเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร ถามว่ามีหน่วยงานไหนที่จะไปหนุนเสริมให้มันเป็นรูปร่างให้เป็นรูปธรรม

ถามว่าภายใต้วิกฤตโลก ผมบอกโลกยิ่งร้อนเท่าไรยิ่งดี ราคาข้าว 50,000 ผมรวยตาย ผมทำนา 75 ไร่ ปีละ 2 ครั้ง ไร่ ไร่ กำไรอย่างน้อยๆ ก็ควรละ 4-5 แสนสบาย แต่ที่นี้เราไม่ใช้การเห็นแก่ตัวของชาวนา ยังมีความเป็นห่วงต่อพี่น้องที่ไม่ได้เป็นชาวนาที่อยู่ในชุมชนเมือง จะเห็นว่าจริงๆ แล้วพี่น้องชาวนาเราได้มีการปรับเปลี่ยนมาสิบกว่าปีแล้ว แล้วพื้นที่เรียนรู้พื้นที่ต้นแบบมันเกิดขึ้นทั่วประเทศครับ แต่มีภาครัฐคนใดใหม่ ที่เข้าไปปลงแล้วไปทำจริงเจาะลึกจริงๆ ไปดูกัน 5 นาที เอมามาไม้ 10 วัน แล้วก็ถามมันจะแก้ไขได้ยังไง และปัจจุบันผมว่าเป็นโอกาสที่ดีแล้วที่พี่น้องชาวนาได้มีโอกาสที่ทางสื่อหรือหน่วยงานต่างๆ ให้ความสำคัญ เพราะมันเกิดวิกฤตอาหารอยู่ มันจะเป็นช่วงจังหวะโอกาสที่พี่น้องชาวนาน่าจะถูกขยายผล น่าจะนำมาขยายจะได้รับรู้ว่าจริงๆ แล้วพี่น้องชาวนากันอย่างไรคิดกันอย่างไรและทำอย่างไร ซึ่งมันจะเป็นทางออกที่ดีถาวรและมันคงที่สุดนะครับ

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร เรื่องการรวยขึ้นแล้วบริโภคน้อยลง เวลารวยขึ้น ต้องเข้าใจว่ารายได้เขาเยอะขึ้นแล้วเป็นเปอร์เซ็นต์ จากคนที่มียาได้หนึ่งพันกับหนึ่งหมื่น สมมติ 30 เปอร์เซ็นต์เท่ากัน 30 เปอร์เซ็นต์ ของหนึ่งพันมัน 300 แต่ 30 เปอร์เซ็นต์ของหนึ่งหมื่นมัน 3,000 นะครับ แล้วซื้ออะไรที่มันประเภทฟุ่มเฟือยเยอะๆ แม้กระทั่งอาหารเองก็ตาม ก็ไปกินภัตตาคาร มันแพงขึ้น ฉะนั้นเป็นตัวอาหารจริงๆ มันน้อยลงมาก

ดร.สุภาภรณ์ อนุชिरาชีวะ คงไม่ใช่เป็นการตอบคำถามว่า พืชพลังงานหรือพืชอาหาร ควรจะปลูกกันเท่าไร และก็จุดไหนคือสมดุลนะคะ แต่ว่าตอนนี้ยากให้เรามองว่า จริงๆ แล้วเรากลับมาถาม หรือว่าประเทศไทยมีตัวเลขใหม่ว่าจริงๆ แล้วประเทศต้องการพืชพลังงานเท่าไร เราต้องการเพื่ออะไร ทิศทางการใช้พลังงานของประเทศเป็นอย่างไร เพราะว่าจริงๆ แล้วนโยบายในด้านการผลิตและการใช้มันต้องควบคู่กันไป แต่ว่า ณ ปัจจุบันเราพูดถึงผลิต ก็จะมีผลิต พูดถึงเรื่องการใช้ ก็เป็นเรื่องการประหยัดแบบเล็กๆ น้อยๆ แต่เราไม่ได้พูดถึงนโยบายพลังงานในภาพรวมของประเทศ ถ้าเรารู้ว่าเราต้องการพลังงานเท่าไร แค่นั้น ต้องการการผลิตเท่าไร ในเรื่องของอาหารเราต้องการแค่ไหน อาจจะมีวิธีคิดที่จะวางแผนในเชิงอนาคตได้ชัดเจนมากขึ้น แต่ที่ผ่านมาเหมือนว่าทุกอย่างถูกผลักดันโดยกระแส ถูกผลักดันโดยราคา ตลาด ความต้องการ เพราะฉะนั้นตอนนี้ถ้าในภาคเหนือที่คุยกับคนที่ทำงานในพื้นที่ในภาคเหนือจะเห็นได้ว่า แต่ก่อนชาวบ้านที่ทำเกษตรอินทรีย์ปลูกข้าว หลังข้าวก็จะปลูกถั่วเพื่อที่จะปรับปรุงดิน แต่ตอนนี้ปลูกข้าวเสร็จก็จะปลูกข้าวโพด เพราะว่าข้าวโพดมีราคาดีกว่าถั่ว ถามว่าข้าวโพดเอาไปทำอะไร หนึ่งในอาหารสัตว์ได้ สองทำเอทานอลได้ ได้ราคาดีกว่า เกษตรกรก็ถูกปรับด้วยราคาเหมือนกัน เพราะฉะนั้นประเด็นนี้ก็คือว่า ผู้ที่มีโอกาสที่จะมีองค์ความรู้หรือว่าได้ข้อมูลที่ดีมาก ขึ้น ควรจะช่วยกันคิดว่า จริงๆ แล้วทิศทางเรื่องของเกษตรและพลังงาน ควรจะเพิ่มอย่างไรไม่ให้ติดขัดกัน อยู่ในกระแสของการผลักดันโดยตลาดหรือราคา

พอเราติดขัดอยู่ตรงนี้ ทำให้ในทางปฏิบัติมันต้องเกิดการเคลื่อนไหว วันนั้นได้ฟังจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก็ไม่แน่ใจ รู้สึกไม่ค่อยสบายใจ เพราะมีนโยบายของกระทรวงเกษตรที่ออกมาว่า พื้นที่นาร้างในภาคใต้ จะทำการปลูกปาล์ม โดยเฉพาะรอบทะเลสาบสงขลาและลุ่มน้ำปากพนัง ถ้าถามชาวบ้านและเอ็นจีโอที่ทำงานอยู่ภาคใต้ กำลังบอกว่าเนื่องจากวิกฤตอาหาร เขากำลังจะส่งเสริมเพื่อให้ชาวบ้านปลูกข้าวมากขึ้น เพราะนาร้างที่ถูกทิ้งไปเป็นเพราะว่าแต่ก่อนปลูกข้าวแล้วไม่ได้ราคา เพราะนั้นชาวบ้านก็เลยไปทำอย่างอื่น แต่ตอนนี้เนื่องจากวิกฤตข้าวแล้วก็เขาต้องซื้ออาหารแพงขึ้น เขาก็จะกลับมาปลูกอาหาร แต่ในขณะที่เดียวกันนโยบายของภาครัฐ กำลังบอกว่าจะส่งเสริมให้ปลูกปาล์มในภาคใต้ เพราะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมที่สุด เพราะนั้นในประเด็นนี้มันยังเป็นประเด็นที่เคลื่อนไหวกันไป ถ้ามองว่าคำตอบอยู่ตรงไหน ก็คงเป็นเรื่องที่เราต้องมาทบทวนว่าเราต้องการในแต่ละส่วนมากน้อยแค่ไหน

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร ขออนุญาตผมเสริมให้อย่างนั้นเรื่องกลไกราคา เพราะว่าอาชีพผม คือการใช้กลไกราคา ประชาชน เกษตรกร ใครเป็นผู้ประกอบการ ต่างก็ใช้กลไกราคาในการตัดสินใจ แต่กลไกราคามันมีจุดแข็งแล้วก็จุดอ่อน แล้วจุดอ่อนบางครั้งรัฐบาลทำให้มันรู้เห็น อันนี้คือปัญหา

เวลานี้เราตัดสินใจ เช่น อ้อย ถ้าเป็นผู้ประกอบการ ถ้าเป็นเกษตรกร สมมติว่าระบบของเราเป็นระบบที่เหมือนบราซิล อ้อยเข้าโรงงาน ราคาน้ำตาลสูง โรงงานก็ตัดสินใจทำน้ำตาล ถ้าราคาเอธานอลสูง โรงงานก็บอกว่าทำเอธานอลมากขึ้น กระบวนการตัดสินใจควรจะเป็นอย่างนี้ แต่เรามีข้อจำกัดในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาล มีข้อตกลง 70-30 ซึ่งทำให้โรงงานไม่สามารถที่จะตัดสินใจนำน้ำอ้อยไปทำเอธานอลได้ ยกเว้นกากน้ำตาลซึ่งไม่ได้อยู่ในข้อตกลง 70-30 อันนี้ก็จะเป็ข้อจำกัดที่มีอยู่ภายใต้ระบบที่ทำให้กระบวนการตัดสินใจไม่เป็นไปตามธรรมชาติของมัน ที่นี้รัฐบาล หลายครั้งหลายคราวไปอุดหนุน กรณีของเอธานอล รัฐบาลอุดหนุนใคร รัฐบาลอุดหนุนผู้บริโภค คุณกับผม ซื้อมันแก๊ซโซลในราคาถูกเพราะลดภาษีสรรพสามิต เงินกองทุนน้ำมันถูกลงไปลิตรละ 4 บาท 5 บาท อันนี้คือคุณไปบิดเบือนมัน เพราะว่าคุณอยากจะให้มันเกิด คุณก็บิดเบือนมัน ถ้าอยากจะให้มันเกิด บิดเบือน บอกมาชัดๆ บิดเบือนระยะสั้น อย่าไปบิดเบือนตลอดไป เมื่อบิดเบือนตลอดไป เกิดอะไรขึ้น คนก็ปลูกพืชน้ำมันแล้วก็ส่งมาทำเอธานอลมากเกินเหตุ ก็เกิดปัญหาการขาดแคลนอาหาร เพราะคุณไปบิดเบือนมันมากเกินไป หรือไม่คุณก็ไปตั้งราคาให้ผู้ประกอบการได้ประโยชน์ และในที่สุด เวลาที่กลายเป็นบริษัทน้ำมันได้ประโยชน์จากระบบนี้มากที่สุด เกิดภาวะเอธานอลล้นตลาด บริษัทน้ำมันกดราคา ทั้งๆที่ตั้งราคาอ้างอิงไว้ 17 บาทกว่าๆ ขายได้ 16 บาทอย่างนี้เป็นต้น นี่คือการที่รัฐบาลเข้าไปแทรกแซงแล้วทำให้กลไกมันผิดไปจากธรรมชาติ

สุดท้ายกลไกตลาดหรือกลไกราคามีจุดบกพร่อง คือกลไกราคา พอราคามันสูงเกษตรกรก็ไปปลูกในที่ที่ไม่ควรจะปลูก ไปปลูกป่า เรื่องพวกนี้เป็นมาตรการที่คุณต้องเข้าไปเสริม ไปปลูกในที่ที่ไม่ควรจะปลูก ใช้น้ำมากเกินไป ของพวกนี้เป็นจุดอ่อนของกลไกราคา เพราะนั้น คุณจะต้อง 1. รัฐบาลต้องดูแลอย่าไปแทรกแซงจนกระทั่งกลไกราคามันบิดเบือน 2. สิ่งที่กลไกราคาไม่สามารถเยียวยาได้ รัฐบาลต้องเข้าไปเยียวยา แล้วระบบมันจะแก้ไขของมันเองได้ เพราะกระบวนการตัดสินใจ ไม่ใช่รัฐบาลตัดสินใจ ไม่มีผู้ใดคนไหนที่จะมาเสกบอกได้ว่าประเทศไทยควรจะผลิตข้าวเท่านี้ตัน ควรจะผลิตเอธานอลเท่านี้ตัน ไม่ได้ ทั้งหมดนี้กระบวนการมันซับซ้อนมาก เมื่อมันซับซ้อนมากก็ต้องอาศัยประโยชน์จากธรรมชาติของมัน แต่ธรรมชาติของกลไกราคาต้องทำให้ถูกต้องถูกทาง ผมหวังว่าจะเข้าใจ หวังว่าจะตอบปัญหาได้

ขอเรียนเชิญคุณไพฑูริย์กับคุณวิฑูริย์ตอบประเด็นของคุณมณฑาทวี นะครับจำเลยคือใครในวิกฤตนี้

คุณวิฑูริย์ ปัญญากุล ผมคิดว่าคงไม่ตอบ ถึงแม้จะมีก็ได้ไม่มีประโยชน์ เพราะว่า คนจำนวนมากที่มีส่วนที่ทำให้เกิดปัญหา แต่ผมอยากจะตอบประเด็นที่ถามเรื่องสร้างสมดุลได้ไหม ซึ่งตอนนี้เรากำลังคุยไปคุยมา ระหว่างวิธีคิดแบบทุนนิยมกับวิธีคิดแบบสังคมนิยม ซึ่งจริงๆ ผมก็อาจจะสนับสนุนวิธีคิดแบบสังคมนิยม บางส่วน ในบางเรื่อง เรื่องหนึ่งที่กำลังคิดถึงที่พูดกันโดยความหมายนัยยะก็คือ เป็นไปได้ไหมที่จะมีการออก กำหนด เหมือนกับว่า จัดว่าพืชพลังงานให้ปลูกตรงนี้ พืชอาหารปลูกตรงนี้ ผมคิดว่ามันเป็นไปได้ที่จะหาสมดุล โดยระบบวิธีวางแผนแบบกึ่งกลาง หรือระบบวิธีทางด้านของกลไกตลาด ผมไม่คิดว่าทั้งสองระบบจะหาสมดุลนี้ได้ เพราะว่ามันซับซ้อนมากเกินไป เพราะมันเกี่ยวพันกับคนจำนวนมากเกินไป คำถามนั้นไม่มีคำตอบเลย ไม่มีทางที่จะมีคำตอบ เป็นความคิดที่ดี แต่อาจจะไม่มีคำตอบ

คำตอบหรืออะไรที่ยากกว่าคำตอบอาจจะไม่ได้อยู่ที่รัฐ อาจจะต้องตอบคำถาม คือผมคิดว่าเป็นไปได้ ในเรื่องของการหาความมั่นคงทางด้านอาหาร มันไม่ได้ตอบในเชิงของนโยบายสาธารณะแต่เพียงอย่างเดียว และอาจจะไม่มีทางที่จะตอบได้ด้วยนโยบายสาธารณะ แต่มันยังคงมีวัฒนธรรมของการบริโภคของการเก็บ ผลผลิตข้าวไว้บริโภคอยู่ในชานนาส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมด ผมไม่แน่ใจว่าที่ผมเข้าใจถูกต้องหรือเปล่า ตอนแรกคือผมเข้าใจว่า แถวสุพรรณ อยุธา หรือพิจิตร ปลูกข้าวแล้วขายทั้งหมด ไม่เก็บไว้เลย แต่ตอนช่วงหลัง ผมเริ่มเข้าใจว่าจริงๆ ยังมีอยู่ ที่เก็บข้าวเอาไว้บริโภค และโดยเฉพาอย่างยิ่ง สุพรรณ เดียวนี้ภาคกลางเขามีโรงสี เคลื่อนที่ ซึ่งเป็นกลุ่มของกลไกตลาดที่น่าสนใจ แต่ก่อนนี้ ภาคอีสาน คือชาวบ้านต้องเอาข้าวไปสีที่โรงสีเล็กเพื่อ จะกินข้าว แต่เดี๋ยวนี้แถวภาคกลางนี้มีโรงสีเคลื่อนที่ที่มาตั้งอยู่บนรถ 6 ล้อ แล้วก็วิ่งไปตามหมู่บ้าน คุณเอาข้าว ของคุณมาสีแล้วก็เก็บไว้กินเอง ซึ่งวิธีนี้เป็นวิธีการสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชนระดับครอบครัวที่ ถูกเลยนะครับ ไม่ต้องไปคิดถึงเรื่องนโยบาย ผมคิดว่าบางที่มาตรการตอบโต้ภัยแค่ตรงนี้อาจจะง่ายกว่า คือ เขาจะปลูกอะไรก็ได้แล้วแต่ ทรายบดที่ชาวบ้านหรือคนส่วนใหญ่ เกษตรกรมีหลักประกันเรื่องความมั่นคงทาง อาหารในครอบครัว

ประเด็นสุดท้ายเรื่องนโยบายรัฐ ผมเป็นพวกอนาคิสต์ เป็นพวก...เขาเรียกอะไรนะ ไม่ฟังพา แต่ ไม่ได้หมายความว่า การปฏิเสธรัฐ ไม่ได้หมายความว่าเราไม่เข้าไปสูงสิง เรายังคงต้องทำงานกับรัฐ เพียงแต่เขา เรียกว่าทำงานเพื่อที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหามากขึ้นไปกว่าเดิม เราไม่ได้ไปทำงานกับรัฐเพื่อหวังว่าจะมาทำนู่น ทำนี่ แต่เราไปทำงานกับรัฐเพื่อให้มันไม่ต้องทำอะไรที่มากเกินไปและเป็นผลกระทบกับเรา นี่คือการลู่ทางที่ผมคิดว่า เป็นกลยุทธที่สำคัญ อย่างน้อยเราทำงานในเรื่องเกษตรอินทรีย์ เกษตรอินทรีย์ในช่วงที่ผ่านมาจริงๆ เราไม่ได้ ต้องการอะไรมาจากภาครัฐเลย แต่อย่าเข้ามายุ่งมากก็พอแล้ว เพราะฉะนั้นหลายครั้ง ในเรื่องการจัดการ นโยบายรัฐ อย่าไปคาดหวังว่าเราทำเพื่อที่จะผลักดันนโยบาย หรือจะเป็นผลดีต่อคนยากจนหรืออะไร หลายครั้ง เราแค่ทำ ทำอย่างไรให้นโยบายรัฐไม่ทำให้เรื่องราวลุ่ยร้ายลงไปมากไปกว่าเดิม แต่การที่จะรุกคืบทางด้านงาน อื่นๆ นี้ อย่าไปหวังมากนัก

คุณไพชยนต์ เอื้อทวิกุล คงจะไม่ต้องตอบคำถามที่คุณถามว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบ ถ้าจะพูดในมุมกว้างก็ทุกคน พวกเราทั้งหมด ถ้าจะบอกเฉพาะหน่วยก็คือผู้มีอำนาจหลักในระบบของเรา คือผู้ที่บริหารหน่วยงานรัฐและนายทุนซึ่งร่วมกับนักการเมืองที่ซื้อผล แต่จริงๆ แล้ว ใครเป็นผู้รับผิดชอบ ผมว่าพวกเราทุกคน ถ้าประชาชนในประเทศไทยช่วยกันทำตามพระราชดำริ คือกันคนช่วยอย่าให้เข้ามามีอำนาจ ส่งเสริมคนดีได้ เราไม่มีภาวะนี้หรอกครับ เพราะฉะนั้นอันนี้ก็เป็นกรรมร่วมของทุกคน แต่มันแก้ไขได้ไหม แก้ไขได้

แต่ที่ผมอยากจะเรียนฝากไว้นอกเหนือจากประเด็นที่ท่านถามก็คือ เกษตรกรรายย่อยไม่อยู่ในภาวะที่จะปลดแอกและหลุดพ้นความยากจนได้โดยตัวเขาเองถ้าไม่มีการรวมกลุ่ม และการรวมกลุ่มจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี และต้องไปจัดการแก้ไขกลไกตลาด จะเห็นว่าสหกรณ์ส่วนใหญ่ กลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่สามารถประสบความสำเร็จยั่งยืนได้ เพราะไม่มีการจัดการแก้ไขกลไกตลาด เรื่องระบบห่วงโซ่อุปทานและเรื่องโลจิสติกส์คือมันนอกเหนือจากเกษตรกรที่จะรวมกลุ่มกันเข้ามาได้ อันนี้มันเป็นเรื่องของรัฐ เพราะฉะนั้นที่เราจะปฏิเสธรัฐผมคิดว่าปฏิเสธไม่ได้ แต่เราจะยอมให้รัฐทำงานแบบหาผลประโยชน์สำหรับพวกหรือว่าส่วนตน ถ้าเรายอมก็เสร็จกัน เพราะฉะนั้นผมคิดว่าสุดท้ายที่ผมใช้คำว่ากลัวๆ เพราะคนเราไม่มีใครยอมอดตาย เมื่อสุดท้ายแล้วเขาก็จะต้องหาทางเปลี่ยนแปลง และผมคิดว่าเรานั่งอยู่บนระเบิดเวลา ระเบิดเวลาที่ระเบิดได้ ระเบิดเวลาทั้งทางด้านวิกฤตทางการเมือง วิกฤตทางด้านสังคม และวิกฤตทางด้านเศรษฐกิจ เวลานี้เรามีพร้อมหมดเลยครบระเบิดวันไหนผมไม่ทราบ แต่เวลานี้ผมเห็นว่าสิ่งบอกเหตุมันชัดขึ้นๆ ตลอดเวลา ถ้าท่านนึกอะไรไม่ออกก็นึกถึงขลุ่ยพระอมัยแล้วกัน

ผู้เข้าร่วมสัมมนาจากมูลนิธิชีววิถี ดิฉันอยากเพิ่มเติมประเด็น ขณะนี้ตัวเองตามในเรื่องของพืชพลังงาน ไม่ได้ตามในมิติเรื่องความมั่นคงทางอาหารเสียทีเดียว เพราะเราไม่ได้วิตกเท่าไรในเรื่องการขยายพื้นที่ แต่ตอนนี้องค์กรเรื่องการขยายอำนาจในใช้พื้นที่มากกว่า ขณะนี้ประเด็นที่น่าวิตกมากกว่าคือการขยายตัวของเกษตรอุตสาหกรรมและบรรษัทเกษตรขนาดใหญ่ ในการควบคุมกลไกตลาดของพืชทุกตัวในประเทศไทย คือพืชเศรษฐกิจสำคัญ 6 ตัวที่กระทรวงเกษตรและกรมพัฒนาที่ดินกำลังพยายามที่จะทำการจัดเขตพื้นที่ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงมากกว่า ถ้าถามว่าขณะนี้เราจะสามารถผลิตอาหารเพียงพอแก่การบริโภคไหม 1) คิดว่าส่วนนี้ยังไม่ค่อยน่าเป็นห่วง 2) คิดว่าเป็นโอกาสของเกษตรกร ที่จะจัดสมดุลในเรื่องการจัดความมั่นคงทางอาหารระดับชุมชน ถ้าชาวบ้านเริ่มจะคิดได้ว่าอาหารมีราคาแพง นี่อาจจะเป็นโอกาสที่จะฟื้นฟูชุมชน พื้นฟูระบบการผลิตแบบชุมชนมากขึ้น

แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือเรื่องที่ดิน เรื่องการควบคุมการใช้ที่ดินและการแย่งชิงที่ดิน ขณะนี้ตัวเลขของกองทุนฟื้นฟูบอกว่ามีเกษตรกรไปขึ้นทะเบียนกองทุนฟื้นฟูประมาณ 3 แสนกว่าราย ตรวจสอบข้อมูลแล้วเป็นเนื้อที่ที่เอาไปจำนำจำนอง 33 ล้านไร่ และมีการบังคับคดี แล้วกองทุนฟื้นฟูไปช่วยชะลอการบังคับแย่งชิงที่ดินได้แค่ 3 พันครอบครัว เป็นเนื้อที่ประมาณ 3 หมื่นกว่าไร่ แล้วมีแนวโน้มที่กำลังจะเร่งให้เกิดการบังคับคดีเพื่อจะยึดที่ดิน นั่นหมายความว่า...คือเพิ่มเติมข้อมูลจากคุณไพชยนต์ว่าความล้มสลายจะมาเร็ว ก็คือความต้องการใช้ที่ดินจะสูงขึ้นมาก แล้วจะเกิดการแย่งชิงในทุกวิถีทาง นอกเหนือจากการเร่งให้เกษตรกรแหงหวายหนักขึ้นแล้วหลุด ที่นี้อีกทางหนึ่งคือกลไกตลาดก็กำลังทำหน้าที่ย่ำแย่ที่มันทำมา นั่นคือมันไม่เคยเป็นกลไกตลาดที่ทำหน้าที่

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร ปัญหาคือมันทำไม่ได้เต็มที่ เพราะเราไม่ปล่อยให้มันทำ เราไม่มีภาษีที่ดิน ไม่เคยมีรัฐบาลไหนกล้าเรื่องนี้ ซึ่งต้องทำ ประเทศที่พัฒนาแล้วทำทั้งนั้น

ผู้เข้าร่วมสัมมนาจากมูลนิธิชีววิถี ทั้งนี้คือฝากประเด็นเชิงนโยบายที่ดิฉันคิดว่าตกหล่นไป ดิฉันคิดว่าประเด็นนี้สำคัญมาก และอาจจะเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องมีการออกมาตรการคุ้มครองที่ดินเพื่อเกษตรกรรายย่อย เพราะตอนนี้มีการรวบรวมที่ดินเป็น Plantation เพราะว่าขณะนี้ การที่ราคาพืชผลจะสูงขึ้นไปอีก 10-20 ปี มันมีโอกาสทอง ถ้ามองว่าโอกาสขนาดนี้เป็นโอกาสของใคร เป็นโอกาสของบริษัท ไม่ใช่เอกชนขนาดเล็ก หรือบริษัทขนาดเล็กที่เราคิดว่าเราจะสามารถสร้างความร่วมมือกันได้ ที่จะพัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ที่เป็นทิศทางที่คิดว่ามีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการผลิตและการจัดการของเกษตรกรรายย่อย แต่ขณะนี้มีความโน้มเอียงอย่างชัดเจนว่า แนวนโยบายทุกทางที่รัฐจะดำเนินการ เราก็ไม่อยากจะกับรัฐ แต่เราคิดว่าต้องหยุดไม่ให้รัฐทำงานแบบนี้ ทำงานโดยการส่งเสริมให้บริษัทขนาดใหญ่เข้ามาผูกขาดและกุมอำนาจเหนือตลาดเหนือเกษตรกร และเหนือผู้บริโภค ฉะนั้นนี่เป็นเรื่องที่เราจะต้องช่วยกัน คิดว่าเป็นโอกาสสำคัญ มันเป็นยุคเปลี่ยนผ่านที่คุณวิฑูรย์พูด และมันก็คงจะเป็นยุคเปลี่ยนผ่านเหมือนกันที่ระบบเกษตรประเทศไทยจะทำลายเกษตรกรรายย่อย และจะให้เหลือบริษัทซึ่ง..เรามีเวลา 5 ปี 10 ปีที่จะทำงานในเชิงความคิดในเชิงนโยบาย ต้องถามให้ได้ว่า เราต้องการแบบนี้หรือเปล่า ถ้าเราไม่ต้องการ เราต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งในด้านนโยบายและมาตรการ ขอขอบคุณค่ะ

คุณประยงค์ หล่อลำไย ผมประยงค์ หล่อลำไยครับ จากมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ ทำงานกับเกษตรกรที่มีที่ดินน้อยๆ ผมได้ฟังอาจารย์นิพนธ์ก็ยังติดใจอยู่ อาจารย์บอกว่าเรื่องที่ดินในประเทศไทยไม่ใช่ปัญหา แต่ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นที่เราพบก็คือ ในขณะที่มีปัญหาเรื่องโครงสร้างการถือครองที่ดิน อย่างที่เราว่ากันว่า คน 10 เปอร์เซ็นต์คือประมาณ 6 ล้าน 5 แสนคน ครอบครองที่ดินอยู่ 90 เปอร์เซ็นต์ของแผ่นดินนี้ ผมจะเรียนง่ายๆ พื้นที่เกษตรกรรม 120 ล้านไร่ ถ้าตั้งง่าย ๆ ว่าคน 6 ล้าน 5 แสน ครอบครองอยู่ 90 เปอร์เซ็นต์ ก็เป็นตัวเลขมากกว่า 80 ล้าน แต่ว่าคนอีกจำนวนหนึ่งที่ 50 กว่าล้านคน ครอบครองเฉลี่ยไม่ถึงคนละ 1 ไร่ ผมว่าอันนี้คือปัญหาสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาวิกฤตอาหาร เพราะที่ดินไม่ได้อยู่ในมือของเกษตรกร ผมก็ยังติดใจอยู่ว่าทำไมอาจารย์นิพนธ์ถึงว่าที่ดินไม่ใช่ปัญหาในประเทศไทย

อันที่ 2 ก็คือว่า ผมเห็นรูปธรรมของการเปลี่ยนแปลงที่จังหวัดเชียงใหม่เยอะมาก โดยเฉพาะพื้นที่ที่รับน้ำสำหรับการเกษตรในโครงการชลประทานต่างๆ ได้ถูกเปลี่ยนแปลงการใช้ไปเป็นบ้านจัดสรร ไปเป็นพื้นที่เพื่อการพาณิชย์ทั้งหลาย แล้วราคาที่ดินสูงขึ้นมาก ที่ดินบ้านผมห่างจากตัวเมืองประมาณ 20 กว่ากิโล ที่ดินตารางวาละ 7,000 ไร่ละ 2 ล้าน 8 เกษตรจะปลูกอะไรครับ ซื้อที่ดิน 1 ไร่ปลูกอะไรถึงจะได้ทุนคืน ผมคิดว่าอันนี้เป็นปัญหา เพราะฉะนั้นผมก็เลยสนับสนุนในความคิดที่ท่านก่อนหน้านั้นเสนอว่า 1) ในเรื่องโครงสร้างการกระจายการถือครองที่ดิน ถึงเวลาต้องพูดกันแล้วครับว่ามันอยู่กับใคร มันอยู่กับเกษตรกรหรือไม่ แล้วถ้าหากมันอยู่กับทุนหรืออยู่กับนักการเมือง เราจะแก้วิกฤตด้วยการเอาที่ดินเหล่านี้มาทำการเกษตร มาทำการผลิตได้จริงหรือเปล่า 2) ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรในระบบชลประทาน ก็ถูกเปลี่ยนไปใช้เป็นอย่างอื่น เปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัยจำนวนมหาศาล เปลี่ยนไปเป็นสนามกอล์ฟ ไปเป็นรีสอร์ทจำนวนมหาศาลอันนี้จะมีทางออกอย่างไร

ผมคิดว่าอยากจะทำอาจารย์ 2 เรื่องครับ คืออยากจะได้ความกระจ่างว่า ปัญหาเรื่องโครงสร้างในการถือครองที่ดินในประเทศไทยมีปัญหาจริงหรือเปล่า จะยังอยู่ในมือเกษตรกรจริงหรือเปล่า แล้วอันที่ 2 ก็คือว่าที่ดินราคาที่ดินแพงขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะพื้นที่เกษตรกรรม จะถูกนำมาใช้สำหรับการผลิตอาหารได้จริงหรือไม่ครับ ขอขอบคุณครับ

สุธาสนิ แก้วเรือใบ ดิฉันสุธาสนิ แก้วเรือใบ จากคณะกรรมการอาหารและแรงงานไทย ไม่ได้เป็นคำถามนะคะ แต่เป็นการแลกเปลี่ยน คือดิฉันเป็นคนจากสกลนคร พื้นเพเป็นชาวนา พอพพเข้ามาเป็นคนงานในโรงงาน อยากจะบอกว่าจริงๆ แล้ว มีที่น้อย แต่พพมาทำงานในโรงงานก็พยายามที่จะเบียดค่าจ้างตัวเองส่งให้กับทางบ้านทำนา คือทุกวันนี้ก็เหมือนว่าทำนาไปด้วย ซื้อข้าวตัวเองกินไปด้วย เพราะว่าอย่างน้อยๆ ส่งให้ที่บ้านรวมแล้วก็ 7,000 เกือบจะหมื่น ก็คือพี่สาวจะชี้แจงเลยว่าต้องส่งเงินมา กล้ามัดละ 2 บาท ค่าจ้างเกี่ยว มัดละ 250-300 อะไรอย่างนี้ แล้วก็คำนวณอีก ถ้าจะไถเอง ก็คือปัจจุบันนี้มันก็ไม่มีความแล้ว ความก็ไม่ค่อย ก็ต้องใช้ทุยทั้งหมด ก็เลยคิดว่ามันเหมือนเราที่เป็นชาวนา แต่เราก็ต้องซื้อข้าวในนาตัวเองไว้เก็บกิน แล้วก็พพมาเป็นคนงาน คือมันสุดท้ายก็จนแบบถาวร ค่าจ้างก็ 194 บาท อย่างจะปรับขึ้นมาอีกก็คือบวก 9 บาทในเขตปริมณฑลนี่ก็ต่างจังหวัดก็อีก 2 บาท ซึ่งมันก็ยังไม่สอดคล้อง จะต้องเป็นคนจนอีกต่อไป แล้วก็อยากจะทำถึงทัศนคติของรัฐบาลไม่ว่ายุคไหนจนมาถึงยุคนี้ จากเมื่อวันที่ 20 ก็ได้ออกไปเคลื่อนไหวเรื่องสินค้าแพงเรื่องข้าวยากหมากแพงคือทั้งหมด 8 องค์กร ก็มีสมาพันธ์แรงงานรัฐวิสาหกิจ สมานฉันท์แรงงานไทย เครือข่ายเกษตร องค์กรพัฒนาเอกชน (กปช.) คนในบ้าน แล้วก็ 4 ภาค แล้วก็แรงงานนอกระบบ จนถึงสมัชชาคนจน คือคนจนทั้ง 8 องค์กรไปเคลื่อนไหวไปยื่นหนังสือ ไปร้องป่าวว่าตัวเองไม่ไหวแล้ว ไล่จะขาด สุดท้ายรัฐบาลยุคนี้ไม่ได้ใส่ใจกับปัญหาคนยากคนจนเลย ไม่ออกมารับหนังสือ รัฐบาลไม่เคยใส่ใจ และก็ไม่เคยคิดต่อเลยว่าจะแก้ปัญหาคนยากคนจนอย่างไร คือดิฉันมองว่า ในเมื่อวันนี้ก็ถือว่าเป็นคุณอย่างหนึ่งที่ได้เห็นถึงงานวิจัยของระดับอาจารย์ และอาจารย์ได้พูดสะท้อนให้เห็นว่าอะไร มันเป็นอย่างนี้ แต่ท้ายที่สุดเราก็ต้องรวมกันสู้เอาใจใหม่คะ

สุภาพสตรีผู้เข้าร่วมสัมมนา ถ้าพูดในมิติเกษตรกรตอนนี้ถ้าจะเป็นทั้ง 2 ด้าน ว่าเราจะทำให้มันเป็นโอกาสหรือเราจะทำให้มันเป็นวิกฤต แต่ว่าในแง่ของคนจนเมือง มันไม่มีโอกาสเท่าไร มีแต่วิกฤตอย่างเดียว แล้ววันนี้เพิ่งฟังอาจารย์พูดเรื่องคูปองอาหารแล้วก็ตกใจมาก เพราะว่าอายุขนาดนี้ ถ้าจะเห็นสังคมไทยแจกคูปองอาหารน่าจะสาหัสมากนะคะ เพราะว่าประเทศไทยเราเป็นประเทศเกษตรกรรม ถึงขนาดที่เราต้องมีที่สำหรับคนที่จนมากนี้ แสดงว่าสังคมเราไม่สาหัสซะคะ ถ้าเราเป็นคนจนเมืองแล้วเราต้องรับ คูปองอาหารเรารู้สึกสาหัสมากแล้วเรื่องชนชั้นมันรุนแรงมาก แล้วจริงๆ เราไม่ต้องสนใจรัฐบาลไม่ได้นะคะ เพราะว่าในความเป็นจริง เราคิดว่าคนจนเมืองทำไมเขาอยู่ได้ เขาไม่ถูกแจกคูปองอาหารมาเมื่อสมัยก่อน ในขณะที่ปัจจุบันจะต้องเป็นแบบนี้เรายอมรับได้นะคะในแง่ของอาหารเกษตร อาหารจะไม่ใช้ของถูก เราทำได้ เพราะว่าพวกเขาหลายคนทีเดียวที่มาเกี่ยวกับการเป็นลูกชาวนา เป็นเกษตรกรและเป็นคนที่โตมาในชนบท แต่ว่าจริงๆ ราคาอาหาร ณ ปัจจุบันนี้มันเป็นราคาที่จริงหรือเปล่า เรามีการจัดการอะไรบ้าง เราทำอะไรบ้างในการทำให้ราคาอาหารของเราเป็นแบบนี้ ถ้าเราจะต้องกลับไปทุกคนช่วยตัวเอง มันไม่ต้องอยู่ในประเทศนี้แล้วคะ เพราะถ้าไม่อย่างนั้นแล้วทำไมพวกเราอดทนกับรัฐบาลได้มากขนาดนี้ ในการที่เขาไม่สนใจอะไรเลย แล้วก็สิ่งที่เขาไปเคลื่อนไหว แม้แต่คนที่จะมารับฟังข้อเสนอของประชาชนยังไม่มีเลย มันเกิดอะไรขึ้น แล้วทำไมเรา สังคมเราถึงอดทนได้ขนาดนี้คะ อยากจะถาม

ดร.สุภาภรณ์ อนุชิราชีวะ ดิฉันมีสิ่งที่ยากจะนำเสนอ แล้วก็มีหลายๆ คนได้พูดถึงก็คือเรื่องของข้อมูลข่าวสาร แล้วก็ถามว่าสาธารณชนได้รับรู้ประเด็นเรื่องของวิกฤตราคาอาหารในแง่มุมไหน ถึงที่สุดแล้วจะบอกว่าใครเป็น โจทย์ ใครเป็นจำเลย ใครเป็นพระเอก หรืออะไรต่างๆ ถามว่าสังคมส่วนใหญ่คิดกับตรงนี้อย่างไร เหมือนอย่างที่ ท่านสุชาติทำที่บอกว่าทำไมสังคมเราถึงทนได้กับสภาวะนี้ ถามว่าสังคมเราคิดเหมือนกันหรือเปล่า เพราะข้อมูล ข่าวสารที่ออกมาบางที่มันเป็นเรื่องของคาร.. เพื่อที่จะให้มันมีสีสัน เพื่อที่จะให้มีข้อมูลที่ให้นำเสนอด้วยการ ตอบสนองความต้องการของแต่ละภาคส่วนไป ทำให้สังคมไม่ได้เกิดการเรียนรู้กับสถานการณ์จริง แล้วถามว่า ทางออกคืออะไร มันไม่ได้เกิดการช่วยกันคิดช่วยกันทำ แล้วความเข้าใจประเด็นอย่างชัดเจน

เพราะฉะนั้น ตอนนี้เหมือนกับบางคนบอกว่าชาวนากำลังเป็นพระเอก แต่ในอีกสถานะหนึ่งชาวนา อาจจะเป็นเหยื่อก็ได้ จริงๆ แล้วถ้าสถานการณ์นี้ไม่เกิด เราอาจจะอยู่ดีมีสุขมากกว่าที่สถานการณ์มันเกิด ณ ขณะนี้ เพราะจริงๆ แล้วคนที่ จะฉกฉวยโอกาส หรือคนที่มีเครื่องมือเครื่องมือพร้อมก็จะไปได้ไกลกว่า เพราะฉะนั้นถามว่าสังคมเราทนกับตรงนี้ได้อย่างไร ประเด็นก็คือเป็นเรื่องของการเรียนรู้ของสังคมผ่านทาง ช่องทางข้อมูลข่าวสาร ว่าเรามีองค์ความรู้มากน้อยแค่ไหน แล้วเราจะจัดการกับปัญหาต่างๆ เหล่านั้นได้อย่างไร เพราะว่าวิกฤตราคาอาหารตอนนี้ ถามว่าต่อให้คนชั้นกลาง คนที่เดือดร้อนไม่มากถึงขนาดที่เป็นผู้เดือดร้อน ที่จะต้องออกมาพูดถึง ถามว่าเขาคิดอย่างไรกับประเด็นนี้ ก็ยังเป็นอะไรที่คลุมเครือณะคะ ก็เลยอยากจะฝากว่า การเรียนรู้ของสังคมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนต่อไปข้างหน้า

คุณวิฑูรย์ ปัญญากุล 2 ประเด็น คือเรื่องนโยบายรัฐกับสถานการณ์ตอนนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้รัฐบาล ชุดนี้ รัฐสภาชุดนี้ ผมคิดว่าคงเสียเวลาเปล่าที่จะพูดเรื่องภาษี ถ้าเป็นรัฐบาล รัฐสภาอื่นอาจจะยังน่าสนใจ ชุดนี้ อย่าเสียเวลาเลย

แต่ย้อนกลับมา จริงๆ มันเป็นโอกาสของพวกเขาแรงงานนอกระบบและในระบบนะ ราคาอาหารแพงๆ กลับไปสิครับ กลับบ้าน ผมคิดว่าถ้าคุณจน แล้วคุณจนอยู่ในเมือง กับคุณไป..ตอนนี้อาจจะดูเหมือนกับจนกับ ภาคการเกษตรนะ ผมคิดว่าจนแบบภาคการเกษตรมีศักดิ์ศรีแล้วก็ยังมีโอกาสมากกว่า ยังน่าสนใจกว่า ถ้าคุณเป็นคนจนที่มีอิสระ แล้วก็อีกด้านหนึ่ง อาจจะมีศักดิ์ศรีได้มากขึ้นในภาคการเกษตร มากกว่าคนจน ในเมือง จริงๆ แล้ว อันนี้ อาจจะเป็นโอกาสของคุณที่ทำให้คุณคิดหรือตระหนักว่า จริงๆ แล้วมันไม่ใช่แค่ เรื่องอาหารนะ ที่ผมพยายามพูด บอกอยู่หลายครั้งว่าจริงๆ เรายังมีเรื่องน้ำมัน ซึ่งน้ำมันเป็นตัวจุดชนวน อีกหลายๆ ระเบิดที่เราพูดกัน แล้วย้ำ แล้วอื่นๆ มันอาจจะไม่คุ้มอีกต่อไป เพราะฉะนั้นโอกาสของคุณก็คือว่า กลับบ้านดีกว่า ถ้ามีกระแสเรื่องกลับบ้านดีกว่าเยอะพอ ก็น่าสนใจ อันนั้นอาจจะเป็นโอกาส เพราะว่าโอกาสของ ประเทศไทย ไม่ได้มีโอกาสในอุตสาหกรรมที่เรา กำลังทำอยู่นะครับ ผมมองโอกาสของประเทศไทย โดยทั้งเกษตรกร และคนป่นอย่างพวกเรา และของประเทศ คือกลับไปทำอาหาร กลับไปที่การเกษตร อุตสาหกรรม เกษตรนะครับ นี่ถ้าเป็นภาพรวมผมจะเชื่ออย่างนั้น ถ้าเป็นโอกาสผมก็จะเชื่ออย่างนั้น

คุณไพชยนต์ เอื้อวิกุล จริงๆ แล้ว ผมชอบคนที่ท่านพูดเรื่องเกี่ยวกับการถือครองที่ดิน และอันนี้เป็นข้อสรุปของผมว่าสุดท้ายคนไทยเป็นทาส เพราะว่านโยบายรัฐบาลจะ 10 ชุดที่ผ่านมาในเรื่อง สปก. ในเรื่องการทำที่เปลี่ยนทรัพย์สินเป็นทุน ในเรื่องเอาที่หลวง แผ่นดินสาธารณะมาแจกจ่าย เป็นกระบวนการซึ่ง จะด้วยท่านตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม สุดท้ายแล้วที่ดินเหล่านั้นก็จะอยู่ในมือนายทุนหมด ผมไม่ใช่สังคมนิยมนะครับ ผมเองก็ทำงานธุรกิจ จะเรียกว่าเป็นนายทุนรายย่อยก็ได้ แต่ผมว่านายทุน มันเป็นคำที่ทุกคนเข้าใจ แต่นายทุนที่มีคุณธรรมหรือผู้ประกอบการที่มีคุณธรรม กับผู้ที่กอบโกยในทุกวิถีทางมันก็แตกต่างกัน จุดก็คือว่า เมื่อเกษตรกรได้รับแจกไปแล้วจะคนละก็ไรก็ตาม ถ้าสมมติว่าเขาไม่สามารถหารายได้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ ชั้นแรก จะทำงานต่อหรือว่าจะทำการเกษตรกรรมต่อ ก็ต้องเอาที่ดินไปจำนองจำนำ ขายฝาก เมื่อมันยังไม่มียายได้ พอไปทำ เมื่อมีภาระดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น จะอยู่รอดหรือ และยังดินฟ้าอากาศที่เป็นภาวะโลกร้อน มันเปลี่ยนแปลงรุนแรงรวดเร็วอย่างนี้ โอกาสเสี่ยงมีมากขึ้น สุดท้ายเขาก็ต้องโดนยึดที่ดินหรือขายที่ดิน เมื่อขายไปแล้วจะหาที่ดินทำกินก็เช่าหรือไม่ก็บุกรุกป่า มันจะมีป่าเหลือให้บุกรุกอีกสักเท่าไร นี่ครับ ที่ผมคิดว่าภาครัฐ หน่วยงานของภาครัฐมีความจริงใจที่จะแก้ปัญหา พวกนี้มันมองเห็นได้หมด และแก้ได้ทั้งหมด ผมถึงสรุปว่า ผู้ที่มีอันจะกิน ผู้ที่มีอยู่ในภาครัฐซึ่งในสถานะความเป็นอยู่ก็ยิ่งดีกว่าเกษตรกรหรือคนยากจนส่วนใหญ่ของประเทศ ท่านไม่สนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระดับซึ่งอยู่ในระดับตัดสินใจ ในลำดับกำหนดนโยบาย และก็เป็นลำดับที่จะเป็นผู้ที่ขับเคลื่อน มีอำนาจที่จะขับเคลื่อนให้เป็นไปในทิศทางที่เกิดขึ้น ท่านไม่สนใจ ต่อไปเราก็เป็นผู้ผลิตแบบทาส และสุดท้ายนะครับ ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นกับประเทศนี้แผ่นดินนี้ พวกท่านไม่เดือดร้อนหรือครับ ท่านไปอยู่ที่ไหนก็ได้ คนที่อยู่ที่นี่สิครับเดือดร้อน เพราะฉะนั้น ผมก็ถามคำถามเพื่อจะตอบคำถามของท่านเมื่อสักครู่ว่าสังคมไทยทนอยู่ได้อย่างไรทนอยู่ได้อย่างไร ก็เป็นคำตอบที่ผมถามท่าน

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร 2 ประเด็นนะครับ เรื่องคูปองอาหารเป็นส่วนเดียวเท่านั้นเอง ประเทศที่พัฒนาแล้วหลายประเทศเวลานี้เริ่มมีเรื่องนโยบายพวกนี้ขึ้นมาแล้ว ทีนี้เมื่อมันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการแก้ปัญหาความยากจน ต้องมองกระบวนการแก้ปัญหาความยากจนในมุมกว้าง และทางที่ดีที่สุดก็คือจะต้องมีนโยบายที่จะทำให้นักกลุ่มคนจนสามารถพึ่งตนเองได้ มีศักยภาพเพิ่มขึ้น การศึกษา เรื่องฝีมือในการทำงาน เรื่องอะไรก็แล้วแต่ เรื่องพวกนี้ต้องมีนโยบายชัดเจน แล้วคูปองอาหารจะมีความสำคัญสำหรับกลุ่มบุคคลที่ไม่มีทางที่จะพัฒนาตัวเองก็มีอยู่ ต้องไม่ลืมว่ามีคนยากจนกลุ่มนี้ที่อย่างไรก็ต้องดูแล คนพิการ คนอะไรต่างๆ ที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ คนชรา ฉะนั้น ถ้าเรามีกระบวนการดูแลสังคมให้มันถ้วนหน้าถ้วนตาได้ อันนั้นคือสิ่งที่สำคัญ

กลับมาเรื่องที่ดิน ที่ผมพูดว่าไม่มีปัญหาคือในภาพรวมของที่ดินการเกษตร ถ้าเทียบกับประเทศต่างๆ แล้ว เรามีที่ดินการเกษตรมากพอ ต่อหัวเราเพิ่มขึ้น มันชัดเจน เพราะว่าคนหนุ่มคนสาวทิ้งงานทิ้งไร่นับสิบๆ ล้านคน เวลาดลลงอย่างรวดเร็วแรงงานภาคการเกษตร เพราะฉะนั้นในภาพรวมที่ดินภาคการเกษตรเรามีเหลือเพื่อ ไม่เป็นปัญหา แต่หากคนทำนาไม่ได้ แต่พูดอย่างนั้นแล้ว ไม่ได้แปลว่าผมไม่ได้พูดว่าโครงสร้างไม่มีปัญหา โครงสร้างมีปัญหาแน่นอน เราปล่อยให้บริษัทขนาดใหญ่เข้าไปจับจองเพื่อทำการเกษตร เนื่องจากเสียภาษีที่ดินต่ำ แล้วพอราคาสูงขึ้นทำเป็นพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ มันเป็นรูปแบบที่ง่ายที่สุดในการเก็งกำไร เพราะว่าเอาเงินไปลงทุนตรงนี้ได้มากที่สุด แล้วถามว่ารัฐสภาจะออกกฎหมายเรื่องภาษีที่ดินใหม่ คนในรัฐสภาที่ที่ดินเต็มไปหมด ถ้าประชาชนไม่ล้อมกรอบนักการเมือง ไม่มีวันที่จะเกิดกฎหมายภาษีที่ดิน แต่แค่นั้นไม่พอ กฎหมายผังเมืองต้องมีการรื้อฟื้นใหม่ ระบบการจัดเขตพื้นที่ การใช้ประโยชน์จากที่ดิน แล้วเรามี

ข้อจำกัด เรารู้ว่าเมือง เมืองประเทศไทยความเป็นตัวเมืองต่ำที่สุดประเทศหนึ่ง แต่ภายใน 10 ปี 20 ข้างหน้าความเป็นตัวเมืองจะขยายตัวมากขึ้น แล้วที่ดินรอบๆ ตัวเมืองต้องมีประโยชน์ต้องมีราคามากขึ้น แล้วคุณจะไปบังคับไม่ให้เขาเอาที่ดินพวกนี้มาทำที่อยู่อาศัยได้อย่างไร เพราะนี่ประเทศเสรี ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ เมื่อเป็นเช่นนี้กลไกในเรื่องระบบการจัดเขตพื้นที่ การใช้ที่ดิน เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าไปในการตัดสินใจ และกระบวนการตัดสินใจต้องเป็นกระบวนการตัดสินใจที่ท้องถิ่น โดยที่รัฐบาลกลางมีกฎเกณฑ์กลางๆ เอาไว้ ระบบแบบนี้เราไม่มีเลย เพราะฉะนั้นปัญหาต่างๆ เหล่านี้ถึงเกิดขึ้น

คุณวิฑูรย์ ปัญญากุล ถ้าใครยังมองภาพความล่มสลายไม่ชัดเจนครับ กรุณาไปดูสารคดีของไทยทีวี (TPBS) แผ่นดินไท วันที่ 14 ที่ผ่านมา (14 พฤษภาคม 2551) เวลา 8 โมงครึ่ง ท่านคงจะได้ภาพ หรือว่าเห็นภาพที่มันชัดขึ้น ก็อย่างที่ฟังมาแล้ว เพราะเวลามันน้อย มันไม่สามารถบรรยายได้ละเอียด ไปดูเถอะครับ เป็นสารคดีที่ดีที่สุด ท่านจะได้เห็นภาพกลุ่มหนึ่ง ที่ผมได้พยายามนำเสนอ แต่ผมอย่างที่ผมได้เรียนไว้ในระดับ อ่าเชื่อ หรือว่าอย่าฟังไปพิจารณาเองครับ พิจารณาเองแล้วอาจจะห่อเหี่ยวมากกว่านี้

รศ.ดร.นิพนธ์ พัวพงศกร ขออนุญาตขอบพระคุณผู้ร่วมอภิปรายทุกท่าน แล้วก็ขอบพระคุณผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่านที่กรุณาสละเวลา ให้เกียรติกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยร่วมฟังสัมมนา แล้วก็ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ขอขอบพระคุณทุกท่านครับ

รายการเอกสารสรุปการสัมมนา
(Seminar Paper Series)

- หมายเลข 1 "ความยากจน แรงงาน และสวัสดิการ: โจทย์สำหรับรัฐและชุมชน"
วันที่ 26 พฤศจิกายน 2550
- หมายเลข 2 "มาตรการ 18 ธันวาคม, Capital Controls และเศรษฐกิจไทย"
วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2550
- หมายเลข 3 "แปรรูป กฟผ. แบบของไทย...มีอะไรน่าเป็นห่วง?"
วันที่ 22 ธันวาคม 2548
- หมายเลข 4 "เขียนทำไม? เขียนอย่างไร?"
วันที่ 19 กันยายน 2550
- หมายเลข 5 "การบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน"
วันที่ 10 มีนาคม 2551
- หมายเลข 6 "สถานการณ์ข่าวยากหมากแพง: โอกาสหรือวิกฤตสำหรับสังคมเศรษฐกิจไทย"
วันที่ 22 พฤษภาคม 2551

